

1990 184 315 01

HIERDIE EKSEMPLAAR MAG ONDER
GEEN OMSTANDIGHEDEN UIT DIE
BIBLIOTHEEK VERWYDER WORD NIE

UOVS - BIBLIOTHEEK

199018437501220000019

'N ONDERSOEK NA DIE VERBAND
TUSSEN VERSKILLENDE Tipes
VAN SPORTBEOEFENING EN
DIE SOSIALE ONTWIKKELING
GEDURENDE DIE
MIDDELKINDERJARE

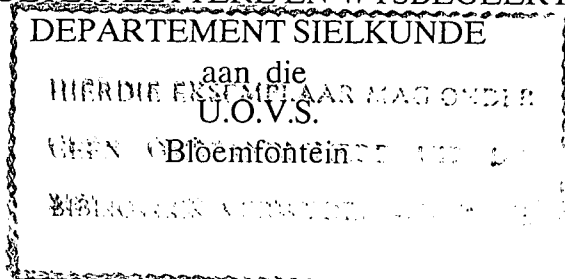
deur

Len Christiaan Kok

SKRIPSIE VOORGELÊ TER GEDEELTELIKE VERVUL-
LING VAN DIE VEREISTES VIR DIE GRAAD M.A.
(Voorligtingsielkunde)

in die

FAKULTEIT LETTERE EN WYSBEGEERTE
DEPARTEMENT SIELKUNDE

Studieleier: *Prof. S.J. Wessels*

Medestudieleier: *Mnr. K.G.F. Esterhuyse*

Universiteit van die
Oranje-Vrystaat
BLOEMFONTEIN
28 NOV 1990
HOVS SASOL BIBLIOTEEK

T 796.01922 KDK

Opgedra aan:

My Ouers
Lynelle,
Len en Riané

DANKBETUIGINGS

Die Allerhoogste wat my in staat gestel het om hierdie studie te voltooi;

Prof. S.J. Wessels, my studieleier, vir sy bekwame leiding, opoffering, begrip en flinke hulp;

Mnr. K.G.F. Esterhuise, my medestudieleier, vir sy bekwame leiding veral met betrekking tot die verwerking van statistiese gegewens;

Mnr. H.J. Koch vir die taalkundige versorging van my skripsie;

Die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing vir die finansiële steun;

My ouers wat oor al die jare 'n bron van inspirasie en ondersteuning was.

My vrou vir die morele bystand, geduld en aanmoediging.

L.C. Kok

Inhoud

Hoofstuk 1

INLEIDING

1.1	Inleiding	1
1.2	Probleemstelling	1
1.3	Doelstelling van hierdie navorsingsprojek	2
1.4	Hipotese van hierdie navorsingsprojek	2
1.5	Literatuurstudie van toepassing op hierdie navorsingsprojek	2

Hoofstuk 2

MENSLIKE ONTWIKKELING

2.1	Inleiding	3
2.2	Die aard van menslike ontwikkeling	3
2.3	Die onderskeie lewensfases en terreine van menslike ontwikkeling	4
2.3.1	Die neonatale fase	4
2.3.2	Die babajare	5
2.3.3	Die kleuterjare	8
2.3.4	Die middelkinderjare	9
2.3.5	Adolessensie	11
2.3.6	Vroeë volwassenheid	13
2.3.7	Die middeljare	14
2.3.8	Bejaardheid	17
2.3.9	Samevatting	18

Hoofstuk 3

DIE SOSIALE ONTWIKKELING VAN DIE KIND GEDURENDE DIE MIDDELKINDERJARE AS 'N BELANGRIKE SKAKEL IN DIE KETTING VAN 'N GEÏNTEGREERDE MENSONTWIK- KELINGSRAAMWERK

3.1	Inleiding	20
3.2	Die ontwikkeling van die kind se selfkonsep	21
3.3	Die kind se begrip van sosiale orde	22

3.4	Die sosiale ontwikkeling en waarneming van die kind	23
3.4.1	Die ontwikkelingsproses vanaf egosentrisme tot sensitiwiteit vir ander mense	24
3.4.2	Vooroordeel ten opsigte van ander mense	24
3.5	Houdings en waardes by die kind	25
3.6	Die invloed van die gesin op die ontwikkeling van die kind	25
3.6.1	Die rol van die ouer	25
3.6.2	Die gesinsamestelling	27
3.6.3	Die trefkrag van egskeiding	28
3.7	Die invloed van die skool op die ontwikkeling van die kind	30
3.7.1	Die ervaring van skool toe gaan	30
3.7.2	Die invloed van die ouers op die kind se skoolaanpassing	30
3.7.3	Die uitdaging om te presteer	31
3.8	Die invloed van die portuurgroep op die ontwikkeling van die kind	32
3.8.1	Die aard en funksionering van die portuurgroep	32
3.8.2	Die portuurgroep en sosiale en persoonlikheidsontwikkeling	32
3.8.3	Kinderspel	34
3.8.4	Humor	35
3.9	Oorgang na adolessensie	35
3.10	Samevatting	35

HOOFSTUK 4

SPORT – DIE AARD, EIENSKAPPE EN BETEKENIS DAARVAN

4.1	Inleiding	38
4.2	Definisie(s) van sport	38
4.3	Eienskappe van sport	39
4.4	Die moontlike betekenis wat in sport gevind kan word	41
4.4.1	Strewe na voortreflikheid	41
4.4.2	Dominering en superioriteit	41
4.4.3	Definiëring van persoonlike grense	43
4.4.4	Waag van kanse	43
4.4.5	Uitdrukking	43
4.4.6	Sport as 'n middel tot selfverwesenliking	44

4.4.7	Sport as basis vir die ontwikkeling van kreatiewe denke	45
4.4.8	Sport as spel	45
4.4.9	Sport as estetiese verskynsel	46
4.4.10	Sport as middel tot etiese opleiding	47
4.4.11	Sport as model vir die presterende samelewing	47
4.4.12	Sport as kompensasiemiddel waarmee aanpassing gemaak kan word vir lewensomstandighede in 'n nywerheidswêreld	48
4.4.13	Sport as 'n teken-wêreld	49
4.5	Samevatting	50

Hoofstuk 5

GESPESIALISEERDE DEELNAME AAN SPORT GEDURENDE DIE MIDDELKINDERJARE

5.1	Inleiding	52
5.2	Die konsep "gereedheid"	52
5.2.1	Gereedheid vir kompeterende sport – 'n definisie	53
5.2.2	Individuele eienskappe en die eise van die sportopdrag	54
5.2.3	Ouers se gereedheid	54
5.2.4	Eienskappe van talentvolle sportkinders	55
5.2.5	Die konsep "gereedheid" soos toegepas op die aanleer van motoriese vaardighede	55
5.2.6	Gemotiveerdheid en motiewe vir deelname aan kompete- rende sport gesien in die lig van gereedheid vir deelname	56
5.2.7	Faktore onderliggend aan genot by jeugsport – in terme van gereedheid	57
5.3	Emosionele implikasies	58
5.4	Kompetisie en die kind in ontwikkeling – spanning en angs	61
5.5	Wat is spesialisasie?	63
5.6	Die doel met en beginsels van vroeë sportspesialisasie by kinders	63
5.7	Fisieke implikasies van vroeë sportspesialisasie	64
5.8	Psigiese implikasies van vroeë spesialisasie	65
5.8.1	Objektivering van die kind se gevoel teenoor sport	66
5.8.2	Intrinsieke en ekstrasieke motivering	66
5.8.3	Die oorbetrokke ouer	67

5.8.4	Organisasie van die kind se selfkonsep	67
5.8.5	Prestasie en verwerwing van motoriese vaardighede	67
5.8.6	Potensiële negatiewe faktore in byvoorbeeld 'n mededingende atletiekprogram	68
5.9	Spesialisasie in sport en die rol van die skool	68
5.10	Sportspesialisasie: Reg of verkeerd?	70
5.11	Wanneer moet kinders begin spesialiseer?	72
5.12	Wie moet spesialiseer?	72
5.13	Ontwikkelingsportsielkunde: 'n teoretiese perspektief om kinders betrokke by sport te bestudeer	73

Hoofstuk 6

METODE VAN ONDERSOEK

6.1	Inleiding	76
6.2	Samestelling van ondersoekgroep	76
6.3	Veranderlikes en meetinstrumente	77
6.3.1	Gespesialiseerde deelname aan individuele sportsoorte	77
6.3.2	Deelname aan spansporte	77
6.3.3	Interpersoonlike Verhoudingsvraelys (IVV)	77
6.3.4	Biografiese vraelys	79
6.3.5	Identifisering van onafhanklike en afhanklike veranderlikes	79
6.4	Navorsingsontwerp	79
6.5	Hipotesestelling en ontledingsprosedure	80
6.5.1	Navorsingshipotese	80
6.5.2	Verwerking van die data	80
6.6	Resultate	81
6.6.1	Inleiding	81
6.6.2	Resultate	81

Hoofstuk 7

SAMEVATTING

Samevatting	86
BRONNELYS	90
VERSLAE:	94
BYLAAG 1: BIOGRAFIESE VRAELYS	95

LYS VAN FIGURE

Figuur 3.1 ’n Skematiese voorstelling van die sosiale ontwikkeling
van die kind gedurende die middelkinderjare37

LYS VAN TABELLE

Tabel 6.1:	Manova F – waardes vir die toetsing van hoofeffekte en interaksie	81
Tabel 6.2:	Hotelling T^2 -toets vir seuns en dogters afsonderlik wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem	82
Tabel 6.3:	Mann – Withney U-toets vir onderskeidelik skool 1 en skool 2 soos bereken volgens die IVV-tellings vir die leerlinge wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem en dié wat aan spansporte deelneem	83
Tabel 6.4:	Hotelling T^2 – toets vir leerlinge wat skole 3 en 4 bywoon en wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte of op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem	84

Hoofstuk 1

INLEIDING

1.1 Inleiding

Die wonder, die uitdaging van die ontwikkeling van menswees, van die kind is geleë in sy vermoë om gebalanseerd optimaal te ontwikkel, te ontluik. Die gemeenskap, die ouers en ander wat dit regkry om 'n kind, 'n volwassene tot selfaktualisering te begelei is mense wat daarin slaag om gebalanseerde leiers vir die dag van môre en daarna te begelei.

Die realiteit van kompeterende mensontwikkeling, aan die ander kant, is egter ook waar. Dit kom neer op die feit dat die lewe van 'n kind baie kompetender geword het. Reeds in 1965 het Rupert dit baie duidelik gestel dat almal van ons, en in besonder die kind, 'n interessante, uitdagende tydvak beleef. Rupert (1965) het verklaar dat ons visie en vernuf sal moet tred hou met die vooruitgang in die wetenskap, die bevolkingsontploffing, al die tegnologiese ontwikkelings, 'n wêreld wat krimp en grense wat verdwyn. As hierdie opmerking van Rupert in die algemene sin van die woord baie belangrik was en is, des te meer belangrik is dit vir die sportman/vrou om in 'n wêreld van snelle ontwikkeling en strawwe kompetisie alles in die stryd te werp om bo uit te kom. Niemand het probleme met die beginsel van mense, van kinders wat alles in die stryd werp om op die sportleer bo uit te kom nie. Teoretici wat die waarde van die ontwikkelingsielkunde as 'n hoë prioriteit vir die ontwikkeling van 'n gebalanseerde menswees aanslaan, waarsku teen die oorbeklemtoning van 'n enkele komponent van menswees op 'n te vroeë stadium. Die oorbeklemtoning van 'n enkele komponent van menswees op 'n te vroeë stadium, kan volgens ontwikkelingsteoretici, 'n eng ontwikkeling van menswees tot gevolg hê wat noodwendig kan meebring dat so 'n persoon nie aan die eise van die toekoms kan voldoen nie.

Vir soverre dit sport betref, is dit egter 'n feit dat dit in Suid-Afrika gebeur dat kinders op die ouderdom van elf jaar drie ure per dag, en soms selfs meer, aan die beoefening van sport afstaan.

1.2 Probleemstelling

Met hierdie inleiding as agtergrond, en wel bewus van die feit dat die toekoms baie van ons kinders gaan verg om by die boonste sport van die leer uit te kom, duik die vraag onwillekeurig op of dit vir 'n kind, veral vir die kind in die middelkinderjare,

goed is (in terme van mensontwikkeling) om alreeds vanaf sò 'n vroeë ouderdom op gespesialiseerde wyse aan kompeterende sport deel te neem.

1.3 Doelstelling van hierdie navorsingsprojek

Die oorhoofse doelstelling van hierdie navorsingsprojek is om bespreking te wy aan die verwante literatuur in hierdie verband. Die doelstelling met die empiriese gedeelte van hierdie navorsingsprojek is om vas te stel watter uitwerking deelname aan sport op individuele en gespesialiseerde vlak, op die ontwikkeling van die kind, met besondere verwysing na die sosiale ontwikkeling, kan hê.

1.4 Hipotese van hierdie navorsingsprojek

Die volgende nul- en alternatiewe hipotese is gestel:

H_0 : Daar is geen beduidende verskille in die vektorgemiddeldes van kinders wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem, ten opsigte van hulle tellings op die subskale van die Interpersoonlike Verhoudingsvraelys (IVV) nie.

H_1 : Daar is wel 'n beduidende verskil in die vektorgemiddeldes van kinders wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem, ten opsigte van hulle tellings op die subskale van die Interpersoonlike Verhoudingsvraelys (IVV).

1.5 Literatuurstudie van toepassing op hierdie navorsingsprojek

Waar hierdie tema relatief nuut binne 'n navorsingskonteks is, is dit vervolgens nodig om wat die literatuurstudie betref, bespreking te wy aan:

- Menslike ontwikkeling
- Die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare as belangrike skakel in die ketting van 'n geïntegreerde mensontwikkelingsraamwerk
- Sport – die aard en eienskappe en die betekenis daarvan
- Gespesialiseerde deelname aan sport gedurende die middelkinderjare.

Hoofstuk 2

MENSLIKE ONTWIKKELING

2.1 Inleiding

Waar hierdie navorsingsprojek sentreer rondom die effek van deelname aan sport op individuele en gespesialiseerde vlak veral ten opsigte van die sosiale ontwikkeling van die kind, is dit vervolgens nodig om bespreking te wy aan die breë konsep van "menslike ontwikkeling."

In hierdie hoofstuk sal vervolgens aan die volgende fasette bespreking gewy word:

- Die aard van menslike ontwikkeling
- Die lewensfases en terreine van menslike ontwikkeling
- Die ontwikkelingstake wat in elke fase bemeester moet word.

2.2 Die aard van menslike ontwikkeling

Menslike ontwikkeling behels 'n ondersoek na die terreine van ontwikkeling, prosesse van ontwikkeling, ontwikkelingstadia en die determinante van ontwikkeling. Hierdie weergawe is dus meer as net 'n beskrywing van die lewensloop van die mens.

Louw, Gerdes en Meyer (1985) gee 'n omskrywing van die belangrikste terreine wat deur die Ontwikkelingsielkunde bestudeer word. In hul omskrywing word na die volgende verwys:

- Die ontwikkelingsprosesse. Hier word verwys na groei, afname, rypwording, differensiasie en integrasie, leer, sosialisering en selfvernuwing by die mens.
- Die terreine van ontwikkeling. Hier word verwys na die liggaamlike, kognitiewe, sosiale en persoonlikheidsontwikkeling by die mens.
- Die onderskeie ontwikkelingstadia. Hier word verwys na die onderskeie fases wat deur die loop van die mens se lewe geïdentifiseer kan word.
- Die belangrikste determinante van ontwikkeling. Hier word verwys na die genetiese, fisiologiese, liggaamlike, sosiale en persoonlikheidsfaktore by die mens.

Hoewel hierdie navorsingsprojek primêr sentreer rondom veral die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare is dit vervolgens belangrik om

te verwys na die onderskeie lewensfases wat die kind moet deurloop om enigsins hierdie navorsingsprojek binne perspektief, binne konteks, te kan verstaan.

2.3 Die onderskeie lewensfases en terreine van menslike ontwikkeling

Dit is nie maklik om duidelike grense aan die chronologiese ontwikkelingsfases van die mens toe te ken nie, aangesien elke mens uniek is en teen sy eie tempo ontwikkel (Papalia en Olds 1981). Tog vind ons dat daar onder verskeie skrywers (Louw, Gerdes en Meyer 1985 en Hurlock 1980) in 'n redelike mate konsensus bestaan ten opsigte van die fases waaruit die lewensloop van die mens bestaan. Hulle deel die onderskeie lewensfases soos volg in:

- prenatale fase – voor geboorte
- neonatale fase – geboorte tot ouderdom 2-4 weke
- babajare – 4 weke tot 2 jaar
- kleutertydperk – 2 tot 6 jaar
- middelkinderjare – 7 tot 12 jaar
- puberteit en adolessensie – 11 tot 21 jaar
- vroeë volwassenskap – 20 tot 40 jaar
- middeljare – 40 tot 60 jaar
- bejaardheid – 60 jaar – ...

Met hierdie onderskeie lewensfases as agtergrond, sal daar in die gedeeltes wat volg kortliks aandag gegee word aan die verskillende terreine van menslike ontwikkeling wat by elkeen van dié lewensfases belangrik is.

2.3.1 Die neonatale fase

Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) strek die neonatale fase vanaf geboorte tot ongeveer twee tot vier weke na geboorte. Dit is volgens Papalia en Olds (1981) 'n oorgangsfase vanaf 'n intra-uteriene bestaan, waartydens die fetus geheel en al deur die moeder onderhou was, na 'n meer onafhanklike bestaan.

Aangesien die funksionering van die kind gedurende hierdie fase baie geïntegreerd van aard is, sal daar nie in hierdie fase onder afsonderlike opskrifte bespreking gewy word aan die fisiese, kognitiewe en psigo-sosiale ontwikkeling nie.

Daar kan egter gestel word dat die kind se fisiese ontwikkeling gedurende hierdie jare, duidelik verskil van dié van die volwassene. Waar die kop ongeveer een agtste

van die volwassene se liggaam uitmaak, is die kop, volgens Lawton (1983), gedurende hierdie fase ongeveer een kwart van die baba se liggaamsgrootte. Die gemiddelde massa van die normale baba gedurende hierdie fase wissel tussen drie en vyf kilogram, terwyl die lengte wissel tussen 45 cm en 56 cm.

Die neonaat se gedrag word grootliks deur sy breinstam geregleer. Volgens Seifert en Hoffnung (1987) wil dit voorkom of die eerste bewegings by die baba outomaties voorkom. Hierdie bewegings word refleksie genoem. Later gaan dit oor in vaardighede. 'n Verdere belangrike funksie wat gedurende hierdie fase bemeester moet word, is volgens Lawton (1982) die verfyning van die waarnemingsprosesse. Dit sluit fasette soos die volgende in: visie, gehoor, reuk, smaak en velsintuiglike waarneming.

Naas die fisiese ontwikkeling, gedrag, bewegings en die waarnemingsprosesse wat belangrike ontwikkelingsmylpale is, is die ontwikkeling van die bewussynstoestand ewe belangrik. Papalia en Olds (1981) noem in dié verband dat die kind 17 tot 20 uur van die dag slaap. Wat neonatale leer by die ontwikkeling van die kind betref, wil dit volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) lyk of operante kondisionering meer suksesvol is as klassieke kondisionering.

Gedurende hierdie fase van die kind se lewe vind daar reeds, hoewel gering, belangrike ontwikkeling op sosiale gebied plaas. Dit is nie vreemd dat mense die pasgebore baba as 'n baie hulpelose wesentjie beskou nie.

“Yet babies come into the world with formidable capacities to establish social relations. These capacities ensure their physical survival and their social nurturance. From the moment of birth, the infant is an active participant, a partner in a world prepared to support and foster social inclinations. By means of his or her sociability, the infant constructs a social world and is formed as an individual” (Clarke-Stewart en Koch 1983: 98).

2.3.2 Die babajare

Hierdie fase strek vanaf die einde van die neonatale fase tot ongeveer die ouderdom van twee jaar. Volgens Hurlock (1980) is hierdie fase 'n kritieke fase by die ontwikkeling van menswees, veral gesien in die lig van die feit dat die basis van talle latere gedragspatrone tydens dié fase vasgelê word. Hierdie fase is egter ook 'n gevaarlike stadium, omrede baie ongelukke tydens dié fase kan voorkom. Die potensiaal tot ongelukke kan daaraan toegeskryf word dat kinders gedurende hierdie ontwikkelingsfase nog nie oor die vermoë beskik om die gevolge van sekere

handelinge te voorsien nie. Verder word hierdie fase ook as 'n uitdagende fase gesien aangesien daar by die kind voortdurend 'n soeke na selfstandigheid aanwesig is. Die uitdagende aard van hierdie fase kom duidelik na vore op veral die gebied van die kind se fisiese ontwikkeling, waaraan vervolgens aandag gegee gaan word.

[a Fisiese ontwikkeling]

Volgens Lawton (1982) ontwikkel die kind gedurende die babajare vinnig wat betref sy liggaamsproporsies, lengte, gewig, spiere, weefsel, tande en senuweestelsel.

Die baba ontwikkel ook fisies dermate dit vir hom reeds kort na geboorte moontlik is om sekere willekeurige bewegings uit te voer. Die kind se motoriese ontwikkeling is redelik vinnig onder normale omstandighede wat dit vir hom moontlik maak om uiteindelik alleen te loop.

Die ontwikkeling van perseptuele vermoëns tydens die babajare is baie meer kompleks en sluit onder andere aspekte soos dieptewaarneming, visuele konstantheid, fokus en onderskeiding van kleure in.

[b Kognitiewe ontwikkeling]

Volgens Piaget (Inhelder en Chipman 1976) se teorie, verkeer die baba in 'n senso-motoriese fase. Hierdie tydperk word veral gekenmerk deur die integrasie van die baba se motoriese en waarnemingsisteme. Die kind wat aanvanklik refleksief gehandel het, begin nou om voorwerpe rondom hom te manipuleer om 'n bepaalde doelwit te bereik. Die kind ontwikkel ook gedurende dié fase die eienskap van voorwerppermanensie. Dit beteken dat die kind begin beseft dat 'n voorwerp wel bestaan al kan hy dit nie sien nie. Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) is babas in dié stadium nog nie in staat om hulle wêreld te internaliseer nie en is dit vir hulle onmoontlik om simboliese voorstellings van die wêreld te maak. Hulle ken die wêreld slegs deur hulle eie waarnemings en leef slegs in die hier en die nou.

Wat die kinders se ontwikkeling van taal betref, is dit nodig om te weet dat die kind eers taal moet kan verstaan voordat hy dit kan praat. Gedurende die babajare vorm kinders eers indrukke van dit wat om hulle aangaan. Hierdie vorming van indrukke gee, volgens Papalia en Olds (1981), op sigself betekenis aan taal.

Volgens Hurlock (1980) is dié fase baie belangrik vir die ontwikkeling van die kind se persoonlikheid, omrede belangrike fondamente vir latere ontwikkeling op hierdie gebied nou vasgelê word.

Volgens Erikson (1950) betree die kind gedurende hierdie stadium, wat sy persoonlikheid betref, eerstens die krisis van basiese vertroue teenoor wantroue. Gedurende die kind se eerste lewensjaar moet hy 'n gevoel van vertroue kry deur 'n gevoel van wantroue te oorkom. Daar moet besef word dat die wêreld, buite die baarmoeder, vir die kind erg onveilig kan voorkom en dat daar 'n wyse moet wees om vertroue in die wêreld te kry. Hierdie proses word veral bereik deur die proses van voedselinname, warmte, liefde en ander indrukke wat hy verkry deur middel van sy sintuie. Dit spreek dus volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) duidelik dat die verhouding tussen die moeder en die kind gedurende hierdie fase, van kardinale belang is.

Papalia en Olds (1981) meld dat teen die einde van die babajare daar 'n volgende belangrike aangeleentheid op hierdie terrein in die lewe van die kind ontstaan en wel dié van outonomie teenoor skaamte en twyfel. Op hierdie ouderom is die kind al tot veel groter motoriese beheer in staat en raak die eise van die samelewing in dié verband ook al groter. Hy is veronderstel om 'n groter mate van outonomie te bereik deur sy eie wil te volg. Dit bring die kind noodwendig in aanraking met reëls vir gedrag wat grootliks deur die samelewing voorgeskryf word. Die kind is veronderstel om hom aan hierdie reëls en standaarde te onderwerp, wat op sy beurt die moontlikheid van sukses/mislukking inhou. Indien mislukking die gevolg is, kan 'n gevoel van skaamte en twyfel by die kind intree.

Die baba begin volgens Papalia en Olds (1981) gedurende hierdie fase om sosiale gedrag te openbaar. Sosiale gedrag kan volgens Lawton (1982: 180) beskryf word as:

“... any behavior in which interaction with other people is a crucial part of both the purpose and the process of the behavior.”

Wat betref die baba se sosiale ontwikkeling is die volgende volgens Seifert en Hoffnung (1987: 257) belangrik:

“Infants seem to have a natural tendency to be social participants. Immediately after birth, they are capable of many social responses.”

'n Verdere belangrike aspek van sosiale ontwikkeling by die kind gedurende hierdie fase is die vorming van gehegtheid. Die begrip "gehegtheid" word gebruik om die affeksiebinding wat tussen twee persone ontstaan, te omskryf of uit te druk. Volgens Clarke-Stewart en Koch (1983) span die baba verskeie faktore in om die aandag van die ouers en ander mense te trek, te wete geluide, gesigsuitdrukkings en bewegings. Hierdie gedrag van die baba verseker sy oorlewing deurdat hy daarin slaag om sy ouers naby, betrokke en geïnteresseerd in hom te hou. Gehegtheid kom dus veral tot uiting in gedrag wat nabyheid en kontak bevorder. Verskeie skrywers (Hurlock 1980; Louw, Gerdes en Meyer 1985; Seifert en Hoffnung 1987) wys daarop dat die verhouding tussen die kind en die vader en nie net die van die moeder en ander mense in vandag se lewe al hoe belangriker word.

2.3.3 Die kleuterjare

Ter inleiding kan net weer genoem word dat die kleutertydperk strek vanaf ongeveer tweejarige tot sesjarige ouderdom. Die grootste enkele kenmerk van hierdie fase is die mate van selfstandigheid waartoe die kinders in dié fase kom. Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) kom die kleutertydperk tot 'n einde wanneer die kind gereed is om skool toe te gaan. Dit geskied teen ongeveer die sesde jaar.

[a Fisiese ontwikkeling]

Gedurende hierdie fase neem die tempo waarteen die kind groei effens af, maar sy lengte neem nog steeds gemiddeld met 5 cm tot 7 cm per jaar toe. Sy massa neem met ongeveer 1,25 kg tot 3 kg per jaar toe (Papalia en Olds 1981; en Hurlock 1980). Volgens Lawton (1982) is daar gedurende hierdie fase by seuns en dogters 'n geringe verskil in massa, lengte en groeitempo.

Ook wat liggaamsproporsies betref vind daar gedurende die kleuterjare opvallende veranderings plaas. Verder behels die fisiese ontwikkeling gedurende die kleuterjare grootliks toename in lengte, toename in krag en die verkryging van groter koördinasie wat betref liggaamlike bewegings. Volgens Lawton (1982) ontwikkel die beenstruktuur ook vinnig gedurende die kleuterjare.

Wat die kind in die kleuterjare se tande betref, noem Hurlock (1980) dat die eerste 21 tande almal kort na afloop van die babajare hulle verskyning maak. Ook die kind se senuweestelsel ontwikkel vinnig gedurende die kleuterjare. Lawton (1982) meld dat die proses van mielinisering gedurende hierdie fase voltooi word. Dit is dus duidelik dat die kind se totale liggaamsbeeld in hierdie fase aan die verander is.

[b Kognitiewe ontwikkeling]

Volgens Piaget (Seifert en Hoffnung 1987: 347) verkeer die kind gedurende die kleuterjare in die pre-operasionele fase van ontwikkeling.

“During this stage, the children become increasingly proficient at using symbols, which are words or actions that stand for something else. During this stage, too, children extend their belief in object permanence to include identities, or constancies, of many types. Preoperational children also sense many functional relationships, or variations in their environments that normally occur together.”

Die pre-operasionele fase word volgens Papalia en Olds (1981) deur verskeie aspekte gekenmerk, soos bv. egosentrisme, sentrasie, staatgekonsentreerdheid, onomkeerbaarheid en transduksie. Die kind begin ook gedurende hierdie fase in groter interaksie met sy omgewing tree, veral op sosiale vlak.

[c Psigososiale ontwikkeling]

Volgens Erikson (1950) verkeer die kind gedurende die kleuterjare in 'n staat van inisiatief versus skuld. Indien die kind suksesvol is in die oplossing van hierdie konflik, stel dit hom in staat om aktiwiteite te onderneem, te beplan en uit te voer. Die gevolg hiervan is dat die kind verantwoordelikheid neem vir die take waarvoor hy self besluit het. Die ontwikkeling van 'n identiteit van sukses of mislukking hang volgens Papalia en Olds (1981) ten nouste saam met die manier waarop die kind deur die ouer hanteer word.

Die kind moet gedurende hierdie fase verskeie ontwikkelingstake bemeester. Van Wyk (1983) stip die volgende aan:

- Die kind moet die betekenis van geslagsverskille aanleer en leer om dit te eerbiedig.
- Die kind moet leesgereed raak.
- Die kind moet leer om te onderskei tussen reg en verkeerd, en moet 'n gewete begin ontwikkel.

2.3.4 Die middelkinderjare

Die middelkinderjare strek vanaf ongeveer 6 tot 12 jaar. Hierdie fase word volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) gekenmerk deur 'n relatiewe rustigheid wat in verband met die kind se ontwikkeling intree. Hierdie neiging word veral ten opsigte van die kind se fisiese ontwikkeling waargeneem.

[a Fisiese ontwikkeling.

Die liggaamlike groei van die kind neem gedurende hierdie fase in 'n mate in verhouding tot die vorige fases af. Die kind se motoriese vaardighede ontwikkel en verfyn verder wat 'n belangrike effek op hul mensfunksionering het.

[b Kognitiewe ontwikkeling

Die kind ontwikkel gedurende hierdie fase kognitief sodanig dat hy in staat is om sy kennis uit te brei en om skolasiese vaardighede aan te leer, soos bv. lees, reken en skryf.

Piaget (Papalia en Olds 1981) is van mening dat die kind nou in die fase van konkreet-operasionele denke verkeer. Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) sowel as Papalia en Olds (1981) begin die kind nou ook om vaardighede soos klassifikasie, reeksordening en konservasie te bemeester.

[c Psigososiale ontwikkeling

Erikson (Salkind 1981) wys op die ontwikkelingsstaat waarin die kind nou verkeer, naamlik arbeidsaamheid versus minderwaardigheid. Kinders leer gedurende hierdie fase vaardighede aan wat hulle in staat sal stel om te oorleef in hulle spesifieke kultuur. Indien hulle minder suksesvol in die bemeestering van hierdie take is as hulle maats, ontwikkel hulle 'n gevoel van minderwaardigheid.

Gedurende hierdie fase begin die portuurgroep 'n al belangriker rol in die lewe van die kind vervul. Die kind begin om langer periodes van die huis af weg te bly en dié tyd by sy maats deur te bring. Sy posisie en aanvaarding binne die groep oefen 'n groot invloed op die kind se selfkonsep uit. Hierdie ontwikkeling van die selfkonsep kan 'n baie belangrike effek op die ontwikkeling van die kind as mens in latere fases uitoefen.

Ouers het tot in hierdie stadium 'n belangrike primêre inisiërende en ondersteunende rol by die bemeestering van die kind se ontwikkelingstake gespeel. Nou begin die wyer sisteem ook 'n bydrae op hierdie gebied lewer in die persone van onderwysers en maats. Dit bly egter nog primêr die plig van die ouer om in samehang met die breër sisteemfunksionering die nodige sosialiseringseleenthede vir die kind te skep.

In aansluiting by die onderskeie terreine is dit belangrik om die ontwikkelingstake wat die kind gedurende hierdie fase moet bemeester, meer volledig weer te gee:

- Die ontwikkeling van liggaamlike vaardighede wat nodig is vir gewone speletjies.
- Leer om met maats van sy eie ouderdom oor die weg te kom.
- Begin om manlike of vroulike sosiale rolle op 'n toepaslike wyse te vervul.
- Die ontwikkeling van die nodige vaardighede in lees-, skryf- en syferwerk.
- Die ontwikkeling van 'n gewete, morele oordeel en 'n sin van waardes.
- Die ontwikkeling van houdings jeens sosiale groepe en instansies.
- Die ontwikkeling van groter interpersoonlike vaardighede.
- Die ontwikkeling van houdings en opvattinge jeens hom as mens.
- Die ontwikkeling van begrippe en opvattinge wat nodig is vir daaglikse praktiese lewenssituasies (Hurlock 1975).

Omrede hierdie navorsingsprojek primêr sentreer rondom die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare sal die sosiale ontwikkeling van die kind, gedurende hierdie fase, in die volgende hoofstuk meer breedvoerig bespreek word.

2.3.5 Adolesensie

Hierdie fase neem 'n aanvang met die begin van puberteit en eindig volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) wanneer die persoon wetlik, sosiaal en emosioneel onafhanklik is, volwasse rolle begin vervul en 'n redelike mate van sekerheid omtrent sy waardes en identiteit verkry het.

Die puberteitsjare word beskryf as die storm-en-drangperiode. Dit is 'n fase wat met groot aanpassingsprobleme gepaard kan gaan. So meld Hurlock (1975) byvoorbeeld dat puberteit dié fase is waartydens die puber verander van 'n aseksuele na 'n seksuele wese. Die verandering wat op fisiese gebied plaasvind, is ook 'n belangrike teken dat die kind nou op pad na adolesensie beweeg.

[a Fisiese ontwikkeling]

In hierdie fase vind daar 'n drastiese toename in lengte en massa plaas. Dit word volgens Seifert en Hoffnung (1987) beskou as die eerste stap in 'n reeks van veranderinge wat uiteindelik lei tot fisiese en seksuele volwassenheid. Die kind beleef hierdie liggaamlike veranderinge met groot belangstelling, maar weens die belangrikheid van sy fisiese voorkoms in die vorming van sy selfbeeld, vul hierdie veranderinge die kind ook met kommer. Kulturele idees omtrent fisiese aantrek-

likheid, asook die menings van ouers, maats en die kind self, bepaal hoe die kind oor onder andere sy voorkoms gaan voel en dink.

Sekerlik die mees kenmerkende ontwikkeling op fisiese gebied tydens die fase van puberteit is die ontwikkeling van primêre en sekondêre geslagskenmerke. Dit is dan ook 'n belangrike aanduiding dat die individu geslagsrypheid bereik het.

[b Kognitiewe ontwikkeling]

Op kognitiewe gebied ontwikkel die adolessent formeel-operasionele denke.

“Adolescents begin showing new abilities to think in terms of possibilities, to reason scientifically, and to combine ideas logically. Formal thought allows them to solve many new academic and scientific problems, but it is not clear how much formal thought normally occurs in daily life.” (Seifert en Hoffnung 1987: 643)

Verder dien vermeld te word dat adolessente se kognitiewe ontwikkeling hulle interpersoonlike en sosiale verhoudings sterk kan beïnvloed. Volgens Seifert en Hoffnung (1987) oorskakel die adolessent gedurende die vroeë stadiums van hierdie fase die kragte van sy formele denke. Hulle twyfel ook of ander mense soveel aandag aan hulle gedagtes en gevoelens gee as hulle self. Laat gedurende hierdie fase pas sommige adolessente formele denke toe op morele probleme, sowel as politieke en godsdienstige idees en oriëntasies.

[c Psigososiale ontwikkeling]

Volgens Erikson (1950) is die volgende staat waardeur die kind op psigososiale gebied moet gaan, die keuse van identiteit versus rolverwarring. Hierdie belangrike aangeleentheid neem tydens adolessensie 'n aanvang. Dit behels die soeke na 'n eie identiteit deur die adolessent. Seifert en Hoffnung (1987: 676) stel dit as volg:

“The most significant achievement for an adolescent is the achievement of a full-fledged, independent, psychological identity: one that is mature and adult, and is unique and separate from parents, friends, and other important childhood figures. An identity provides a teenager with a fuller and more permanent sense of who she really is, what she really needs, what she believes in, and what she is and is not capable of doing.”

Indien hierdie taak nie suksesvol afgehandel word nie, kan rolverwarring ontstaan.

Die ontwikkelingsake wat die adolessent moet bemeester, word deur Hurlock (1975) soos volg uiteengesit:

- Die vervulling van nuwe en meer volwasse verhoudings met beide geslagte

- Die vervulling van manlike of vroulike sosiale rolle
- Die aanvaarding van die eie liggaamsbou en die doeltreffende gebruik van die eie liggaam
- Die strewe na en die aanvaarding en vervulling van sosiaal verantwoordelike gedrag
- Die bestendiging van emosionele onafhanklikheid van ouers en ander volwassenes
- Voorbereiding vir 'n loopbaan en die verkryging van finansiële selfstandigheid
- Voorbereiding vir die huweliks- en gesinslewe
- Die verwerwing van 'n eie intellektuele waardestelsel as 'n "kompas" vir gedrag.

2.3.6 Vroeë volwassenheid

Hierdie fase strek vanaf ongeveer die twintigste tot die veertigste jaar. Na hierdie fase word oor die algemeen verwys as die besigste en opwindendste fase in 'n mens se lewe. Santrock (1983: 434) verwys hierna as volg:

"Early adulthood is perceived as a critical period in the life cycle because the individual has to make decisions and perform tasks that will have a strong influence in later adulthood. A major difficulty is that individuals have to make such decisions and perform the tasks with a minimum of help."

[a Fisiese ontwikkeling

Volgens Santrock (1983) asook Schaimberg en Smith (1982) bereik die ontwikkeling van die liggaam gedurende hierdie fase 'n hoogtepunt. 'n Kenmerk van hierdie fase is die piek-fase wat die mens ervaar betreffende aspekte soos fisiese krag, energie en deursettingsvermoë. Na die ouderdom van ongeveer 30 jaar begin die lewenskragte geleidelik afneem, maar dit word eers werklik duidelik gedurende die middeljare. Vroeë volwassenheid is ook die tydperk in 'n persoon se lewe waarin hy die beste mate van gesondheid geniet. Volgens Santrock (1983) word aanbeveel dat persone gedurende hierdie fase aandag behoort te begin gee aan aspekte soos gesonde dieet, slaap, rus en oefening.

Na die ouderdom van 30 jaar begin daar volgens Craig (1980) 'n proses waarin 'n geleidelike maar duidelike afname in die fisiese vermoëns van 'n mens voorkom. Ten spyte van duidelike tekens van veroudering bly die meeste fisiese vaardighede

en vermoëns op 'n funksionele vlak, veral in gevalle waar dit gereeld gebruik word en gereeld geoefen word.

[b Kognitiewe ontwikkeling]

Dit blyk oor die algemeen dat die intellektuele funksionering gedurende hierdie fase hoog is. Jong volwassenes ervaar selfs volgens Craig (1980) 'n toename in kognitiewe kragte. Dit is in sterk teenstelling met die vroeëre veronderstelling dat kognitiewe vermoëns hul hoogtepunt tydens die tienerjare bereik.

Volgens Papalia en Olds (1981) vertoon persone gedurende vroeë volwassenheid minder egosentriese denke en hoër vlakke van morele redenasie as ouer volwassenes.

[c Psigososiale ontwikkeling]

Die staat waarin 'n mens in sy vroeë volwassenheid verkeer, is dié van intimiteit versus isolasie. Ten einde sukses te behaal in sy ontwikkeling moet 'n persoon volgens Craig (1980) en Santrock (1983) gedurende hierdie fase hom tot 'n intieme verhouding verbind. Indien dit nie gebeur nie, kan hy hom in 'n toenemende mate isoleer.

Die vroeë volwassene se verhoudings behoort, volgens Santrock (1983), ook gekenmerk te word deur liefde en gehegtheid. Liefde en gehegtheid moet kenmerkend wees van verhoudings met die gesin, familie sowel as vriende. Veral vriendskappe is volgens Santrock (1983) 'n baie belangrike aspek in die sosiale ontwikkeling gedurende vroeë volwassenheid.

2.3.7 Die middeljare

Hierdie fase strek vanaf ongeveer die ouderdom 40 tot 60 jaar. Dit is die fase waarin die mens homself gewoonlik herevalueer. Havighurst (Van Wyk 1983) meld dat mans en vrouens 'n hoogtepunt in produktiwiteit gedurende hierdie fase bereik en dat dit ook die tydperk is waar hulle die grootste invloed op die samelewing uitoefen.

[a Fisiese ontwikkeling]

Schaimberg en Smith (1982: 548) verwys na die fisiese ontwikkeling as volg:

“While development and experience point toward a high point in the life cycle, there is nonetheless the uneasy recognition that ‘the beginning of the end’ may be at hand. Wrinkled skin, extra body weight, graying hair, and a perceived decline in sexual vigor (particularly among men)

are some of the physical changes that signal of the onset of physical decline.”

'n Prominente kenmerk van hierdie fase is die geleidelike afname in die snelheid van psigomotoriese reaksies en spierkrag. Die waarnemingsvermoë neem ook geleidelik af en dit is ook 'n stadium waartydens al meer gesondheidsprobleme voorkom. Die geleidelike verlies van gehoor en visie is sekerlik van die opvallendste veranderinge wat plaasvind. So word dit volgens Schaimberg en Smith (1982) vir die persoon in die middeljare al moeiliker om naby geleë voorwerpe waar te neem. Daar vind ook duidelike agteruitgang plaas wat betref die sensitiwiteit vir hoë klanke. 'n Verdere belangrike fisiese verandering is

“... the loss of capacity, which provides a backup in times of stress, or disfunction of one of the body's systems.” (Papalia en Olds 1981: 464)

Krag en spieruithouvermoë verminder volgens Santrock (1983) ook geleidelik tydens die middeljare en daar vind ook veranderinge plaas ten opsigte van die hart en die koronêre arteries.

[b Kognitiewe ontwikkeling

Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) bestaan die neiging dat die algemene intelligensie oor die algemeen konstant bly. Tog wil dit voorkom of verbale vermoëns steeds neig om toe te neem, terwyl daar 'n skynbare afname van nie-verbale intelligensie voorkom. Kreatiewe produktiwiteit is tydens hierdie fase op 'n hoë vlak.

Schaimberg en Smith (1982) tref verder 'n onderskeid tussen vloeibare en gekristalliseerde intelligensie. Dié twee terme kan volgens Schaimberg en Smith (1982: 446) soos volg omskryf word:

“Fluid intelligence is based mainly upon the speed effectiveness of neurological and physiological factors. This includes such abilities as motor speed, induction, memory, and figural relations. Crystallized intelligence reflects the ability to process and record the kind of information that people acquire through formal education and through daily contact with their culture. It includes such elements as verbal reasoning, vocabulary, comprehension, and aspects of spatial perception.”

Vloeibare intelligensie bereik volgens Schaimberg en Smith (1982) 'n hoogtepunt tydens adolessensie en neem geleidelik af tydens volwassenheid. Teen die einde van die middeljare het hierdie tipe intelligensie egter afgeneem tot die vlak wat dit

tydens die middel van adolessensie bereik het. Gekristalliseerde intelligensie neem egter deur die lewensloop toe – vir so lank as wat mense oplettend is en inligting waarneem en stoor.

Uit al die verwysings na die kognitiewe ontwikkeling is die woorde van Schaimberg en Smith (1982: 446) gepas as hulle dit as volg stel:

“In terms of overall intelligence, people in their forties and fifties tend to compensate for any decline in fluid intelligence by the increase in crystallized intelligence.”

[c Psigososiale ontwikkeling

Papalia en Olds (1981) verwys na Erikson se waarneming dat die persoon in die middeljare in 'n psigososiale staat van generatieweit versus stagnasie verkeer. Mense in hierdie lewensfase moet leiding aan die volgende geslag verskaf. Sodanige kontinuïteit van een geslag na die volgende generasie is noodsaaklik om stagnasie te voorkom.

Volgens Hurlock (1975) hou die meeste ontwikkelingstake van die middeljare verband met die voorbereiding vir suksesvolle aanpassing by bejaardheid. Dit is dan verstaanbaar dat die bemeestering van hierdie take nie net van belang is vir sukses en geluk tydens die middeljare nie, maar ook tydens bejaardheid.

Volgens Hurlock (1975) is die ontwikkelingstake van die middeljare soos volg:

- Die vervulling van burgerlike en sosiale verantwoordelikhede
- Die verlening van bystand en ondersteuning aan adolessente ten einde tot verantwoordelike en gelukkige volwassenes te ontwikkel
- Die ontwikkeling van volwasse vryetydsbestedingsaktiwiteite
- Die vorming van hegte bande met die huweliksmaat
- Die aanpassing by en die aanvaarding van die sielkundige veranderinge van die middeljare
- Die bereiking en handhawing van 'n bevredigende werkstandaard en die eie professionele lewe.

2.3.8 Bejaardheid

Die laaste ontwikkelingsfase gedurende die lewensloop van die mens is dié van bejaardheid. Hierdie fase neem 'n aanvang teen die jare 60 tot 65.

[a Fisiese ontwikkeling]

Die fisiese veranderinge gedurende bejaardheid word veral gekenmerk deur 'n verandering in voorkoms en verlies in herstelvermoë na siektes. Daarby vind ons volgens Papalia en Olds (1981) ook 'n agteruitgang in die funksionering van die sentrale senuweestelsel, spiere, gewigte en sintuie van die bejaarde. Ander fasette van fisiese agteruitgang kom volgens Craig (1980) by die funksionering van die hart, longe en ander organe voor.

Op psigomotoriese vlak kan bejaardes gewoonlik dieselfde dinge as jonger mense doen, maar wel net stadiger. Hulle beskik volgens Papalia en Olds (1981) en Schaimberg en Smith (1982) nie meer oor die krag waaroor hulle voorheen beskik het nie en hulle vertoon ook 'n verlies aan uithouvermoë.

[b Kognitiewe ontwikkeling]

Baltes en Schaie (Louw, Gerdes en Meyer 1985) het gevind dat daar geen gronde is om te glo dat daar 'n groot mate van intellektuele agteruitgang by bejaardes voorkom nie. Verskeie intellektuele vaardighede bly heel goed met toename in ouderdom en volgens Craig (1980) vind daar nie 'n noemenswaardige verlies aan algemene kognitiewe kragte met veroudering plaas nie.

Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) presteer bejaardes intellektueel heelwat beter as wat die afname in toetsprestasie wil impliseer. Hulle beskik steeds oor die vermoë om iets te leer, hoewel dit meer tyd in beslag neem as by jonger persone. Dit wil volgens Schaimberg en Smith (1982) ook voorkom asof bejaardes se langtermyngeheue konstant bly, terwyl daar wel 'n afname in hulle korttermyngeheue voorkom. Tog is dit ook waar dat verskeie fisiologiese toestande soos arteriosklerose die verstandelike funksionering van die bejaarde aantast.

[c Psigososiale ontwikkeling]

Die sosiale, politieke en ekonomiese omstandighede waarin die bejaardes die laaste fase van hulle lewens moet deurbring, oefen 'n groot invloed op hulle gevoel van eiewaarde uit. Die laaste fase van psigososiale ontwikkeling is, volgens Erikson (1950), die stadium van ego-integriteit versus wanhoop. Dit is volgens Papalia en Olds (1981) die fase waartydens bejaardes óf 'n aanvaarding van hul lewens en die

komende dood ontwikkel, óf wanhopig en bang vir die dood word. Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) is die laaste ontwikkelingstaak van die mens om te sterwe. Die kwaliteit van die persoon se lewe totdat hy hierdie fase bereik, hang in 'n groot mate van sy godsdiens af. Hierdie belewenis van sy godsdiens speel 'n belangrike rol by die aanvaarding van die naderende dood.

Op sosiale gebied is die bejaarde gewoonlik meer geïsoleerd as tydens vroeëre lewensfasies. Sosiale isolasie tree veral in ná aftrede omdat daar dan nie meer gereeld kontak met mense gemaak word nie. Die bejaarde se kinders raak ook al meer by hulle eie aktiwiteite betrokke en vind minder tyd om saam met hulle bejaarde ouers deur te bring. Daarby is die bejaardes se liggaamskragte ook vinnig aan die afneem.

Juis as gevolg van hierdie groter mate van isolasie hou die ontwikkelingstake van hierdie fase volgens Craig (1980) meer verband met die persoon se eie lewe as sy verhouding met ander. Die ontwikkelingstake van die fase van bejaardheid is volgens Hurlock (1975) soos volg:

- Die aanpassing by die afname in lewenskragte en gesondheid
- Aanpassing by die dood van 'n huweliksmaat
- Die vestiging van goeie verhoudinge met lede van die eie ouderdomsgroep
- Die vestiging en handhawing van bevredigende fisieke lewensomstandighede
- Die buigsame aanpassing by verskillende sosiale rolle
- Die voorbereiding vir die naderende dood.

2.3.9 Samevatting

In hierdie hoofstuk is die spektrum van menslike ontwikkeling kortliks behandel. Daar is gekyk na die aard, asook die verskillende lewensfasies en terreine van menslike ontwikkeling. Daar word opnuut besef hoe belangrik normale ontwikkeling tydens elke ontwikkelingsfase by die lewensloop van die mens vir die daaropvolgende ontwikkeling is. Hoewel dit nie moontlik is om een spesifieke fase in die ontwikkeling van die mens as meer belangrik as die ander uit te sonder nie, is die middelkinderjare tog enersyds van besondere belang vir hierdie ondersoek en andersyds vir die voorbereiding van die "grootmenswêreld" wat voorlê.

Die middelkinderjare is die fase wat gekenmerk word deur relatiewe rustigheid in die kind se ontwikkeling. Dit is asof die kind genoeg tyd gegee word om hom voor te berei vir die stormagtige jare van adolessensie wat daarna aanbreek. In hierdie

fase behoort 'n stewige fondament gelê te word vir die verdere ontwikkeling van die mens, tot en met bejaardheid.

Waar hierdie hoofstuk meer 'n oorsig oor mensontwikkeling was, sal vervolgens bespreking gewy word aan die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare as belangrike skakel in die ketting van 'n geïntegreerde mensontwikkelingsraamwerk.

Hoofstuk 3

DIE SOSIALE ONTWIKKELING VAN DIE KIND GEDURENDE DIE MIDDELKINDERJARE AS 'N BELANGRIKE SKAKEL IN DIE KETTING VAN 'N GEÏNTEGREERDE MENSONTWIK- KELINGSRAAMWERK

3.1 Inleiding

Waar die ontwikkeling van die mens oor die breë spektrum van mensontwikkeling, in die vorige hoofstuk behandel is, is dit vir die doel van hierdie navorsingsprojek nodig om nou in meer besonderhede te gaan kyk na die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare, juis omdat die mikpunt uiteindelik die bepaling van die invloed van verskillende tipes sportbeoefening op die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare is.

'n Belangrike aspek van die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare is die feit dat hy nou skoolgaande ouderdom bereik en dat sy kontak met ander kinders en volwassenes in die proses aansienlik verbreed. Dit het tot gevolg dat sy bewustheid van en betrokkenheid by die samelewing baie ontwikkel. Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985), gebeur dit dat namate hierdie ontwikkeling vorder, die kind meer begrip toon van kultuur, gesin, familie en sosiale orde. Hy begin ook die rol en plek van sulke sosiale strukture in die samelewing al hoe beter verstaan.

In hierdie hoofstuk sal in aansluiting by die bespreking van die kind gedurende die middelkinderjare van die vorige hoofstuk, bespreking gewy word aan:

- Die ontwikkeling van die kind se selfkonsep
- Die kind se begrip van sosiale orde
- Die sosiale ontwikkeling en waarneming van die kind
- Houdings en waardes by die kind
- Die invloed van die gesin op die ontwikkeling van die kind
- Die invloed van die skool op die ontwikkeling van die kind
- Die invloed van die portuurgroep op die ontwikkeling van die kind

- Oorgang na adolessensie.

Daar sal eerstens aandag gegee word aan die ontwikkeling van 'n selfkonsep by die kind gedurende hierdie fase, aangesien 'n kind se selfkonsep 'n besliste invloed op ander aspekte van sy sosiale ontwikkeling uitoefen.

3.2 Die ontwikkeling van die kind se selfkonsep

Tussen die ouderdom van ses en twaalf vind daar volgens Clarke-Stewart en Koch (1983: 110) drastiese veranderinge plaas in die wyse waarop kinders na hulleself kyk.

"At a time when physical changes are gradual and distinctions between male and female are a matter of dress and hairstyle, rather than body proportion and sex characteristics, children begin to recognize that they have unique and defining personal qualities. They gain a strong sence of their gender and what role they will play as a man or a woman. They also judge their personal traits and worthiness."

Dit is gedurende hierdie stadium dat kinders begin vra wie hulle werklik is. Is ek 'n seun of 'n dogter? Watter rol het ek in die samelewing te vervul? Watter waarde het ek wat my as mens die moeite werd maak? Laasgenoemde vraag het te doen met die kind se selfbeeld. Kinders se siening van hulle eiwaarde word deur hulle reaksies op hulself, sowel as die reaksies van ander mense wat 'n belangrike rol in hulle lewe speel, beïnvloed. Clarke-Stewart en Koch (1983) meld in dié verband dat die vorming van 'n selfbeeld by die kind geleidelik plaasvind, maar dat die middelkinderjare baie belangrik is vir die vorming van 'n gesonde selfbeeld.

Jacobs en Vrey (1982) verwys na selfbeeld as volg: "Die selfkonsep is 'n georganiseerde konfigurasie van persepsies en konsepsies oor die self. Die elemente van hierdie konfigurasie blyk die volgende te wees:

- Die persepsies van eie kenmerke en vermoëns
- Evaluering van eie vermoëns in vergelyking met die van ander mense
- Die beleving van sy ervaringe as positief of negatief, dit wil sê of dit hom aantrek of afstoot." (p. 21)

Teen hierdie agtergrond, wat kan dien as 'n belangrike deel van die padkaart van die kind se toekomsbeleving, kan vervolgens bondig bespreking gewy word aan die kind se begrip van sosiale orde.

3.3 Die kind se begrip van sosiale orde

Soos daar in die vorige bespreking na verwys is, vra kinders wie hulle werklik is. Hulle begin egter ook vra waar hulle in die samelewing inpas. Hulle begin dus 'n bewustheid van sosiale orde toon.

Louw, Gerdes en Meyer (1985) meld dat 'n bewustheid van sosiale orde reeds vroeg in die middelkinderjare bestaan en dat dit gedurende hierdie fase in sterkte kan toeneem. Clarke-Stewart en Koch (1983) is van mening dat hierdie periode dramatiese veranderinge vir die kind se verstaan van sy sosiale wêreld kan inhou. Kinders bereik gedurende hierdie fase onder andere twee mylpale. Eerstens verkry hulle die vermoë om min of meer akkurate afleidings van ander mense se bedoeulings, gevoelens en gedagtes te maak, wat deur Schiamburg en Smith (1982) as "role taking" beskryf word. In die tweede instansie begin hulle verstaan dat hulle self en hulle innerlike gedagtes die objek van ander mense se denke kan wees. Hierdie ontwikkeling wat by die kind ten opsigte van sy verstaan van sy sosiale wêreld intree, is die ontwikkeling van sy sosiale kognisie, wat beskryf kan word as:

"... a kind of a conceptual system that may organize and determine social relationships." (Schiamburg en Smith 1982: 393)

Sosiale kognisie bestaan verder uit die kind se verstaan van homself.

"They develop firmer notions of themselves as distinct individuals, as people who possess unique personality dispositions, thoughts, motives, plans of action, viewpoints, skills, and shortcomings. Children stabilize their assessments of their individual worth; of their ability to control the important events in their lives, and of the sorts of people they would someday like to be, as well as who they are right now." (Perry en Bussey 1984: 137)

Sosiale kognisie maak dit vir die kind moontlik om tot groter begrip van sosiale orde te kom.

Verskeie faktore speel 'n rol in die ontwikkeling van 'n begrip van sosiale orde. So het Tudor (1978) die ontwikkeling van bewustheid van sosiale klas by kinders ondersoek en tot die volgende gevolgtrekkings gekom:

- Die kinders in die onderzoekgroep ses- tot sewejariges was nog net bewus van 'n paar leidrade waarvolgens sosiale klas bepaal word.

- Die meeste elfjariges was in staat om die opdrag van die navorser te voltooi. Dit dui daarop dat hulle op dié ouderdom reeds bewus was van 'n voldoende aantal leidrade waarvolgens sosiale klas bepaal word.
- Meisies het op elfjarige ouderdom beter gevaar met die taak deur die navorser aan hulle opgedra as seuns van dieselfde ouderdom.
- Verstandelike vermoëns en sosiale klas het nie met dié tipe sosiale waarneming verband gehou nie.

Kinders is nie alleen bewus van sosiale klas nie, maar dit laat volgens Rogers (1982) ook 'n duidelike merk op hulle. So kan kinders komende van verskillende sosiale klasse drasties verskil ten opsigte van die vertroue wat hulle in hul eie talente het. Rogers (1982) meen dat die gesin onbewustelik die mate van vertroue wat hulle in die kind se vermoë het om vaardighede aan te leer na die kind oordra. Hierdie mate van vertroue hang redelik nou saam met sosiale klas en oefen 'n langdurige invloed op die kind uit omdat kinders se identifikasie met sosiale klas diepgaande is en moeilik is om te verander.

In aansluiting by Tudor (Fein 1978) se bevindings oor die bewustheid van sosiale klas het Simmons en Rosenberg (1971) volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) bevind dat kinders reeds op agtjarige ouderdom 'n duidelike begrip van sosiale hiërargie toon. Uit die navorsing blyk dit dat hulle ook bewus is van die feit dat 'n persoon se status deur sy beroep beïnvloed word. Dit is dus duidelik dat die kind gedurende die middelkinderjare tot 'n groter begrip van sosiale orde kom. Uit die bespreking blyk duidelik dat daar 'n noue band bestaan tussen die kind se begrip van sosiale orde enersyds en die ontwikkeling van 'n gesonde selfbeeld andersyds. Hierdie interaksieproses koppel goed op met die kind se sosiale ontwikkeling en waarneming.

3.4 Die sosiale ontwikkeling en waarneming van die kind

Die kind se ontwikkelende en verskerpte waarnemingsvermoë vergemaklik volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) sy aanpassing by die samelewing. In dié verband speel sy kognitiewe ontwikkeling 'n besondere rol. Volgens Fein (1978) en Clarke-Stewart en Koch (1983) moet die kind in staat wees om vanaf waarneembare gedrag afleidings te maak oor mense se innerlike geestesfunksies ten einde byvoorbeeld hulle gedagtes, idees, gevoelens en oogmerke te kan verstaan. Hierdie vermoë staan as sosiale waarneming bekend. Sosiale waarneming sluit onder andere die volgende aspekte in:

3.4.1 Die ontwikkelingsproses vanaf egosentrisme tot sensitiwiteit vir ander mense

Volgens Perry en Bussey (1984) tree voorskoolse kinders gewoonlik egosentries op en het min kinders 'n diepe aanvoeling vir die innerlike gevoelens van ander mense. Tussen die ouderdomme van ses tot agt jaar tree daar 'n verandering in wat betref kinders se waarneming van ander mense. Gedurende hierdie fase ontwikkel hulle 'n fyner sensitiwiteit vir ander mense. Dit beteken volgens Perry en Bussey (1984) dat hulle daarvan bewus word dat mense se denke en waarnemings verskil en dat daar 'n gaping kan bestaan tussen wat mense sê en wat hulle werklik doen. Die kind begin ook gedurende hierdie fase besef dat mense se ervaring van dieselfde gebeurtenis drasties kan verskil. Egosentrisme neem gedurende hierdie fase af en altruïsme neem toe.

Clarke-Stewart en Koch (1983) stel dat kinders tussen die ouderdomme ses en twaalf jaar se vermoë om die innerlike gevoelens en sielkundige toestand, die fyner menswees, van ander mense waar te neem, voortdurend toeneem. Die volgende afleiding word dan gemaak:

“Children’s understanding of emotional states in others may allow them to empathize, to participate in or experience vicariously what another person is feeling.” (Clarke-Stewart en Koch 1983: 341)

Vanaf om en by die ouderdom agt jaar begin kinders in groter mate daarvan bewus word dat hulle deur ander mense waargeneem word. In die proses begin kinders dan besef dat hulle gedrag sekere reaksies by ander mense kan ontlok. Hierdeur word kinders baie beter toegerus om die eise van sosiale deelname te kan hanteer.

3.4.2 Vooroordeel ten opsigte van ander mense

'n Volgende aspek van sosiale waarneming is die verskynsel van vooroordeel. Vooroordeel is volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) die neiging om oorhaastig en op grond van onvoldoende inligting oordele oor persone of groepe te fel en positief of negatief teenoor hulle op te tree. Hierdie aspek van sosiale waarneming kan 'n groot rol by interpersoonlike verhoudings uitoefen. Sommige sielkundiges poog, volgens Stone en Church (1979), om 'n verklaring vir die oorsprong van vooroordeel te bied deur te beweer dat die ontwikkeling van vooroordeel hoofsaaklik aan die opvoedingstyl van die ouers toegeskryf kan word. Vooroordeel word egter op verskeie maniere aan die kind oorgedra. Om vas te stel hoe vooroordeel werklik gevestig word en hoe hierdie verskynsel uitgeskakel of verminder kan word, is uiters moeilik en sal vir doeleindes van hierdie ondersoek nie verder bespreek word nie.

3.5 Houdings en waardes by die kind

Die verskeidenheid nuwe sosiale en ander leerervarings waaraan kinders gedurende hulle middelkinderjare blootgestel word, oefen 'n aansienlike invloed uit op die ontwikkeling van houdings en waardes. Volgens Gibson (1978) wil dit egter voorkom of kinders slegs hierdie waardes gebruik om hulle eie gedrag te evalueer as beter of slegter as dié van hulle portuurgroep.

Kinders ontwikkel gedurende hul skooljare vinnig, hoewel dit 'n moeilike proses is, 'n begrip van houdings en waardes en leer in die proses houdings en waardes aan van mense met wie hulle daagliks in aanraking kom. 'n Aspek wat sosialisering positief bevorder, is die aanleer van houdings en waardes wat sosiaal aanvaarbaar is. Daar moet egter rekening gehou word met die feit dat verskeie faktore 'n invloed op die kind se houdings en waardes kan uitoefen en dat al die betrokke faktore in noue interaksie met mekaar is. So kan 'n kind se gewildheid onder sy maats 'n invloed op sy houdings en waardes uitoefen; 'n kind wat goed aangepas is en oor sosiaal aanvaarbare houdings en waardes beskik, sal baie maklik sosiaal kan verkeer en heel moontlik gewild onder sy maats wees. Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) is daar dus nie 'n eenvoudige eenrigting-oorsaak-en-gevolg-verhouding tussen al hierdie faktore nie. Dit wil egter beslis lyk asof blootstelling aan die portuurgroep, onder ideale sosialiseringomstandighede, 'n noodsaaklikheid vir 'n gebalanseerde en gesonde mensontwikkeling is.

3.6 Die invloed van die gesin op die ontwikkeling van die kind

Hoewel die kind se sosiale omgewing volgens Seifert en Hoffnung (1987) gedurende die middelkinderjare geweldig uitgebrei, beteken dit nie dat die invloed van die gesin op die kind in belangrikheid afneem nie. Die gesin bly die belangrikste versorgingsoord van die kind en die plek waar hy onvoorwaardelik tuis behoort te voel. Dit kan dus onvoorwaardelik gestel word dat die huis steeds 'n belangrike invloed op die sosialisering van die kind uitoefen.

Wat betref die invloed van die gesin is daar drie belangrike faktore wat in ag geneem moet word, te wete die rol van die ouer, die gesinsamestelling en die uitwerking wat egskeiding op die kind het.

3.6.1 Die rol van die ouer

Die ouers oefen 'n uiters belangrike en sensitiewe invloed op die ontwikkeling van die kind uit. Daar moet egter rekening gehou word met die feit dat die rol van die

ouer verander namate die kind ouer word. Wanneer die kind skool toe gaan, het dit ook 'n "koersaanpassing" vir die ouer tot gevolg. Gibson (1978) meld dat die ouers nou die kind moet toelaat om meer selfstandig op te tree. Die vraag waarmee die ouers dan gekonfronteer word, is hoeveel vryheid hulle die kind moet toelaat. Dit blyk uit die literatuur dat 'n balans gehandhaaf moet word tussen genoeg ruimte aan die een kant om die kind in staat te stel om op sy eie te ontwikkel, en beskerming aan die ander kant om die kind teen liggaamlike beserings en ongewenste invloede te beskerm.

In hierdie verband is dit nodig om te meld dat die opvoedingstyl van die ouer 'n belangrike invloed kan uitoefen op die sosiale ontwikkeling van die kind. Die wyses waarop ouers se opvoeding die gedrag van die kind kan beïnvloed, is volgens Seifert en Hoffnung (1987) meervoudig

- In die eerste plek is kinders geneig om persone na te boots met wie hulle identifiseer. In die proses word die ouers 'n belangrike model van gedrag.
- Tweedens beïnvloed ouers kinders se gedrag deurdat hulle sekere vorme van gedrag versterk deur dit te beloon en ander vorme weer uit te wis.
- In die derde plek gee ouers die kind soms 'n direkte opdrag om 'n sekere handeling uit te voer. Dit wil voorkom of kinders tog leer deur sulke direkte opdragte wat aan hulle gegee word.
- Ouers stel ook sekere reëls daar wat die kind onder 'n verpligting stel om korrekte gedrag te openbaar deur die reël met die betrokke situasie te vergelyk.
- Ouers gebruik ook hulle redeneringsvermoë om die gedrag van hulle kinders te probeer beïnvloed.
- Ouers kan ook hulle kinders se gedrag beïnvloed deur opvoedkundige toerusting wat ontwikkeling bevorder te verskaf, asook om die geleentheid om sekere gedrag te openbaar, daar te stel.

Daar is in die literatuur al verskeie pogings aangewend om 'n indeling te maak van die verskillende dimensies van ouer-optrede. So onderskei Alexander en andere (1980) twee sulke dimensies, nl. 'n warm aanvaardende teenoor 'n koue verwerpende houding, asook 'n outonoom-permissiewe teenoor 'n kontrolerend-beperkende gesindheid. Van Wyk (1983) onderskei weer die volgende:

- Die outoritêre ouer – wat die kind se gedrag op 'n streng en onbuigsame wyse reël en orden
- Die permissiewe ouer – wat die kind totaal aan homself oorlaat en geen reëls of beperkings stel nie

- Die aanvaardende en begrypende ouer (ook genoem die een wat gesaghebbende of demokratiese styl openbaar) – wat 'n positiewe en aanvaargende houding teenoor sy kind het. Hierdie soort ouer is ontvanklik, gesels met sy kind en luister na hom. Hy stel besliste grense aan die kind en koester ook bepaalde verwagtings van hom. Hy is ferm en beslis in sy optrede en sal sy kind straf indien dit nodig is.

Becker (Craig 1983) onderskei drie dimensies van gedragswyse of houding by ouers en meen dat ouers by elkeen van hierdie dimensies op 'n kontinuum geplaas behoort te word. Die drie kontinuum is soos volg:

- beperkend teenoor permissief;
- warm teenoor vyandiggesind;
- angstig emosioneel betrokke teenoor kalm en afsydig.

Ouers se gedrag is dus nie een-dimensioneel nie, maar drie-dimensioneel. So bv. kan twee ouers wat as “warm” beskou kan word, drasties van mekaar verskil in die sin dat die een ouer ook nog beperkend en angstig mag wees, terwyl die ander ouer dalk permissief en afsydig kan wees.

Die optrede van ouers kan verder 'n groot invloed op die eiewaarde en selfkonsep van hulle kinders uitoefen. So het Coopersmith (1978) bevind dat ouers wat nie outoritêr en ook nie permissief is nie, maar wel die opvoedingstyl gebruik wat op 'n kontinuum tussen die outoritêre en permissiewe opvoedingstyl lê, daartoe bydra dat hulle kinders meer sekuriteit ervaar, minder angstig is, weetgierig is, skeppend optree en meer in die dinge rondom hulle belangstel.

3.6.2 Die gesinsamestelling

Die getal kinders in die gesin en die ordinale posisie van die kind in die gesin het 'n bepaalde uitwerking op sy sosiale ontwikkeling. Oudste kinders is volgens Santrock (1983) meer suksesvol en konserwatief ingestel maar is ook in 'n mate angstig, terwyl hulle verder 'n behoefte openbaar aan ander persone se geselskap en hulle goedkeuring. Oudste kinders het volgens Shaffer (1988) ook minder selfvertroue in sosiale situasies. Manlike eersgeborenes vertoon die geneigdheid om meer aggressief teenoor hulle portuurgroep te wees, terwyl vroulike eersgeborenes neig om meer gehoorsaam en sosiaal verantwoordelik as latere kinders van die gesin te wees.

Omdat middelste kinders volgens Santrock (1983) emosioneel verwerp voel en nooit 'n eksklusiewe verhouding met die ouers gehad het soos 'n oudste kind nie, is hulle dikwels die moeilikste. Daar is ook gevind dat hierdie kinders tydens die

middelkinderjare 'n hegte verhouding met die portuurgroep as met hulle ouers vorm.

Die jongste kind word volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) vir verskeie jare soos die baba van die gesin behandel en kry in die proses baie aandag van die ouers sowel as die res van die gesin. Die hoeveelheid aandag kan vir die kind so bevredigend wees dat hy nie die geleentheid gedurende die middelkinderjare gebruik om tot die gewenste vlak van selfstandigheid te kom nie. Tog is daar studies (Shaffer 1988) wat toon dat jongste kinders baie gewild is by hulle klasmaats.

Volgens Gardner (1982) hang die invloed van al die faktore wat reeds genoem is, nou saam met faktore soos die getal kinders in die gesin, die gesin se sosio-ekonomiese status, die geslag van die betrokke kind en die ouderdomsverskille tussen die kinders.

3.6.3 Die trefkrag van egskeiding

Weens die ingewikkeldheid van die dinamiek van egskeiding moet gewaak word teen oorvereenvoudigde gevolgtrekkings.

Voordat na die moontlike uitwerking van egskeiding op kinders gekyk word, is dit nodig om eers te verwys na wat in die gesin gebeur tydens 'n ervaring van egskeiding.

- Baie geskeide persone verkeer ná 'n egskeiding in 'n ekonomiese krisis, wat baie druk op hulleself en op die kinders plaas.
- Die ouer wat toesig oor die kinders verkry, moet leer om 'n hele huishouding alleen te behartig.
- Die geskeide ouer voel soms geïsoleerd van familieleden en vriende, met wie hulle tevore goeie verhoudings gehad het.
- 'n Verdere groot probleem wat in gevalle van egskeiding voorkom, is dat kinders gedurende hierdie tydperk gevoelens van verdeelde lojaliteit ervaar.
- In die geval van egskeiding gebeur dit ook gereeld dat kinders en ouers van mekaar geïsoleer word, met al die moontlike negatiewe gevolge wat daarmee saamgaan.

Daar is wel navorsers wat die uitwerking van egskeiding op kinders in die middelkinderjare probeer bepaal het. So het navorsers soos Santrock en Warshak (Louw, Gerdes en Meyer 1985) gevind dat sewe- en agtjarige nie oor die vermoë beskik om die gevolge van egskeiding te begryp en te verwerk nie. Kinders van hierdie ouderdom ervaar gewoonlik ook nog gevoelens van ang en hartseer, woede

en skuld, maar hulle kan nie hierdie gevoelens deur fantasie en spel uitleef soos jonger kinders nie. Hulle besit ook nog nie die persoonlikheidsintegrasië om die krisis op 'n ander wyse op te los nie. Die middelkinderjare is 'n fase waarin 'n kind 'n sterk behoefte het aan modelle om hom mee te identifiseer, en juis dan word die behoefte aan die beskermende vaderfiguur sterk aangevoel.

Kinders tussen die ouderdom van nege en tien jaar wend volgens Kelly en Wallerstein (Louw, Gerdes en Meyer 1985) aktiewe pogings aan om deur middel van spel en ander aktiwiteite hulle ouers se egskieding te verwerk. Tog bly dit steeds 'n pynlike ervaring vir die ouer en veral die kind. Kinders ervaar intense skaamte oor hulle ouers se egskieding en spreek dikwels hulle woede teenoor albei ouers of die een wat vir die egskieding verantwoordelik was, uit. Dit neem volgens Shaffer (1988) tot so lank as 'n jaar voordat kinders begin herstel van die aanvanklike skok en voordat hulle weer 'n meer positiewe siening van hulleself en hulle leefwêreld begin kry.

Hoe die kind 'n egskieding gaan hanteer en of 'n kind gedragsprobleme gaan openbaar of nie, hang van verskeie faktore af. So kan die verhouding tussen die kind en die oorblywende ouer volgens Shaffer (1988) van deurslaggewende belang wees. 'n Verdere aspek van belang is die verduideliking wat aan die kind gegee word aangaande die rede vir die egskieding. Rosen (1978) meen dat die ouers se vermoë om met die kind te kommunikeer, veral oor die rede vir die egskieding, van deurslaggewende belang vir die aanpassing van die kind of kinders is.

Tog is daar volgens Seifert en Hoffnang (1987) tussen seuns en dogters 'n verskil betreffende hulle reaksie op egskieding. Seuns is geneig om meer aggressief en hardkoppig op te tree tydens die tydperk van egskieding. Dit kan moontlik daaraan toegeskryf word dat hulle manlike maniere om stres te hanteer aangeneem het. Dit gebeur ook gereeld dat seuns toegang tot die ouer met wie hulle hul die sterkste identifiseer en wat gehelp het in hul dissiplinering, verloor. In die proses van egskieding is seuns geneig om in 'n magstryd betrokke te raak en kom daar dikwels inkonsekwentheid met betrekking tot hul dissiplinering voor.

Volgens Seifert en Hoffnang (1987) wil dit voorkom of dogters geneig is om op 'n minder aggressiewe wyse op egskieding te reageer. Hulle is eerder geneig om hulle meer oor hulle skoolwerk te bekommer en om groter verantwoordelikheid in die huis op hulle skouers te neem. Hierdie gedrag kan 'n aanduiding daarvan wees dat

hulle die gebeure internaliseer, die stres wat die egskeiding by hulle veroorsaak vir hulleself hou en hard probeer om meer hulpvaardig en verantwoordelik te wees.

Hoewel 'n mens sou kon stel dat egskeiding nie werklik betrekking op hierdie navorsingsprojek het nie, bewys dit een realiteit – moet nie die kind onttrek uit 'n ideale ontwikkelingsleefwêreld nie. Hierdie laasgenoemde beginsel het wel deeglik betrekking op 'n navorsingsprojek van hierdie aard.

3.7 Die invloed van die skool op die ontwikkeling van die kind

Die huis bly volgens Kaluger en Kaluger (1974) steeds die belangrikste sosialiseringagent in die lewe van die kind. Die skool, wat buiten die gesin die eerste sosialiseringagent van die samelewing is waarmee die kind in aanraking kom, oefen ook 'n aansienlike invloed op die kind gedurende die middelkinderjare uit.

3.7.1 Die ervaring van skool toe gaan

Daar is verskeie faktore wat 'n rol kan speel in die wyse waarop die kind sy eerste kennismaking met skool ervaar. Die kind se persoonlikheid speel volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) 'n belangrike rol in dié verband. So sal kinders wat tuis emosionele sekuriteit ervaar het en wat tydens die jare voor skool 'n redelike mate van sosiale ervaring opgedoen het, beter aanpas in die skoolsituasie. Kinders wat oor outonomie beskik en al in staat is om hulle aggressiewe impulse te kan beheer, sal ook makliker aanpas as kinders wat nog onseker van hulleself is en buite gesinsverband min sosiale ondervinding opgedoen het. Die getal kinders in die gesin en die posisie van die kind in die gesin speel ook 'n belangrike rol.

3.7.2 Die invloed van die ouers op die kind se skoolaanpassing

Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) doen kinders eerder wat hulle ouers doen as wat hulle ouers sê wat hulle moet doen. Daarom sal kinders 'n positiewe ingesteldheid teenoor skoolwerk openbaar indien die ouers ook 'n uitgesproke en gedemonstreerde belangstelling in skolastiese prestasie toon.

Die sosio-ekonomiese status van die gesin waaruit 'n kind kom, kan ook 'n invloed op die kind se sukses op skool uitoefen. So noem Alexander *et al.* (1980) dat sosialiseringservarings van kinders uit die middelklas die beste voorbereiding bied vir hulle ervaring op skool en die aanpassings wat daar gemaak moet word. Fein (1978) wys daarop dat huislike omgewing, wat ouers se inkomste en skolastiese peil insluit, beslis die grootste invloed op kinders se skolastiese prestasie uitoefen.

3.7.3 Die uitdaging om te presteer

Sommige sielkundiges glo volgens Seifert en Hoffnung (1987) dat die grootste krisis gedurende hiërdie stadium die ontwikkeling is van bekwaamheid en die gewilligheid om na die beste van sy vermoë te presteer. Erikson (1950) glo in dié verband:

“... that this is a very important period of growth of the ego which is related to the extent of the child's confidence in striving to achieve. He calls this period between 6 and 12 the stage of industry versus inferiority.” (Lawton 1982: 484)

Lawton (1982) meld dat die meeste kinders gedurende die middelkinderjare entoesiasies toetree tot verskeie aktiwiteite wat, soos dit wil voorkom, een of ander betekenis het. Met groot gewilligheid betree die kind 'n groter wêreld met die doel om bruikbare en sosiale vaardighede aan te leer. In dié verband verwys Lawton (Erikson 1950: 258) as volg:

“A sense of finality regarding the fact that there is no workable future in the womb of his family ... He develops a sense of industry ... He can become an eager and absorbed unit of a productive situation.”

Volgens Lawton (1982) is die kind wat nie gereed is vir die lewe buite die huis nie, geneig om maklik “seer” te kry indien hy mislukking beleef op die gebiede van werk en spel. Indien 'n kind dan nie sterk ondersteuning van die ouers ontvang nie, kan hy 'n gevoel van onbevoegdheid en minderwaardigheid ontwikkel.

“If the child's potential abilities are not evoked and nurtured during this latency period, they may develop late or never. On the other hand, it often takes just one gifted and inspired teacher to kindle the flame of a hidden talent.” (Erikson 1950: 87)

Gedurende hierdie staat van industrie versus minderwaardigheid ontwikkel kinders volgens Seifert en Hoffnung (1987) 'n min of meer permanente motivering om sekere gedefinieerde standaarde van voortreflikheid te bereik. Die kind wil nie net meer 'n prent teken nie, maar wil dit goed teken. Hierdie soort motivering word prestasie-motivering genoem en volg op die fase waar die kind grootliks leerge-oriënteer is. Prestasie en veral die wyse waarop ander mense sy prestasie beoordeel, word vir hom baie belangrik. Hoe ander mense, veral sy portuurgroep, hom beoordeel word algaande al hoe belangriker. In die lig hiervan sal die invloed wat die portuurgroep op die sosiale ontwikkeling van die kind uitoefen, vervolgens bespreek word.

3.8 Die invloed van die portuurgroep op die ontwikkeling van die kind

Die portuurgroep speel by die sosialisering van die kind gedurende die middelkinderjare 'n belangrike rol. Seifert en Hoffnung (1987: 533) verwys as volg na hierdie belangrike faset:

“Peers serve even more important purposes for the schoolchildren than they do for preschoolers. The influence of peers is not always good, but peers do help each other a lot, and in any case, most children usually prefer peers to social isolation.”

Die belangrikheid van portuurgroepe sal verder duidelik blyk uit die fasette wat vervolgens bespreek gaan word.

3.8.1 Die aard en funksionering van die portuurgroep

Hurlock (1975) meld dat die portuurgroep bestaan as gevolg van die behoefte by kinders om aan iets en iemand te behoort. Aanvanklik funksioneer die portuurgroep op 'n baie losse basis waartydens enigeen wat wil saamspeel toegelaat word en waar die aard van die spel op die ingewing van die oomblik bepaal word. Tydens die middelkinderjare word daar groter samehorigheid en kohesie binne die portuurgroep aangetref. Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) noem Piaget (1932) dat hierdie verskynsel toegeskryf kan word aan die feit dat skoolgaande kinders in 'n al groter mate konformeer. Die portuurgroep wat dan gedurende hierdie fase tot stand kom het, volgens Schiamberg en Smith (1982), gemeenskaplike doelstellings en belangstellings. Reëls en gedragskodes word opgestel, en toelating is aan sekere voorwaardes onderworpe en geskied deur middel van inlywingseremonies. Bendes floreer ook gedurende hierdie tydperk en vervul 'n belangrike funksie by die kind se ontwikkeling as volwaardige mens.

Volgens Schiamberg en Smith (1982) bestaan groepvorming ook in die samelewing in die breë. Afgesien daarvan dat hierdie groepe 'n gevoel by die kinders kweek dat hulle aan iemand of iets behoort, word kinders ook geleer om sekere vaardighede te bemeester en om saam te werk om 'n sekere doel te bereik. Hulle sosiale omgewing word in die proses nog verder uitgebrei weens die feit dat hulle met ander volwassenes as hulle ouers in aanraking kom.

3.8.2 Die portuurgroep en sosiale en persoonlikheidsontwikkeling

Die feit dat kinders deur die portuurgroep aanvaar word bevorder die kind se sosialisering, aangesien dit 'n groter onafhanklikheid van die ouer bewerk. Craig (1983) meld dat 'n mens in verskillende fases van die lewe 'n behoefte aan ou-

tonomiteit en intimiteit ervaar en dat een van hierdie fases die middelkinderjare is. Die rol van die portuurgroep in dié proses is om die kind te help om meer selfstandig en onafhanklik op te tree. Wanneer dié doelwit bereik is, begin die konformiteit met die portuurgroep afneem en begin kinders al meer om volgens hulle eie oortuigings op te tree en besluite te neem.

Wat egter volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985) ook waar is, is dat oormatige konformiteit met die portuurgroep ook nadelig kan wees. Dit kan dan gebeur dat 'n kind onder groepsdruk aan ongewenste aktiwiteite kan deelneem. Sulke persone sal dit moeilik vind om teen die einde van die middelkinderjare die nodige vlak van selfstandigheid en volwassenheid te bereik. Sulke kinders kry ook bykans geen positiewe terugvoer uit hul omgewing nie, omdat die goue reël van sosiale interaksie ook by kinders van toepassing is, naamlik:

“What one gives, one gets back.”
(Perry en Bussey 1984: 321)

Die portuurgroep se waarde is gesetel in die feit dat dit kinders leer om minder egosentries te wees en om die standpunte van ander persone makliker in te sien. Dit is normaal dat in die portuurgroep daar sommige kinders is wat 'n groter mate van gewildheid as ander kinders kan ervaar. Louw, Gerdes en Meyer (1985) verwys na navorsing deur Gottman, Gonso en Rasmussen (1975) waar gevind is dat kinders wat in hulle portuurgroep gewild is, verskil van kinders wat nie so gewild is nie. Hierdie kinders het beter sosiale vaardighede, neem meer aktief aan groepsaktiwiteite deel, het meer begrip vir ander mense en neem ook hulle maats se behoeftes in ag. Sulke kinders is goed aangepas, ervaar min spanning en geniet onvoorwaardelike aanvaarding van hulle ouers in die huis. Wanneer 'n kind in sy portuurgroep aanvaar word, skep dit by hom ook die gevoel van selfwaarde, wat uiteindelik bydra tot 'n positiewe selfkonsep.

Perry en Bussey (1984) het gevind dat kinders wat te veel aan druk van die portuurgroep toegee, 'n swak selfbeeld het, angstig is en 'n onderdanige houding openbaar.

“They also tend to define morally correct behavior rather simplistically as any behavior that meets the approval of other people rather than as behavior that conforms to universal principles of mutual respect and responsibility.” (Perry en Bussey 1984: 323)

Dit wil dus voorkom of die gevolge van lidmaatskap van 'n groep bepaal word deur onder andere die persone waaruit daardie groep bestaan, die waardes en houdings

van die leiers van die groep, sowel as die hiërargiese posisie wat die kind binne die bepaalde groep inneem.

3.8.3 Kinderspel

Spel gedurende die middelkinderjare word gekenmerk deur die feit dat die speletjies bepaalde reëls het. Volgens Ripple, Biehler en Jaquish (1982) vereis dié speletjies die ontwikkeling van liggaamlike, kognitiewe, emosionele en sosiale vaardighede, aangesien kinders in spel die vermoë moet openbaar om met ander kinders in interaksie te verkeer en om die reëls na te kom. Die uitslag van die spel is ook van groot belang, aangesien die kinders daardeur leer dat hulle die werklikheid dat 'n mens soms wen en soms verloor op 'n sosiaal aanvaarbare wyse moet hanteer. Piaget (1932) merk ook op dat 'n kenmerk van kinderspel gedurende die middelkinderjare die verskuiwing is wat plaasvind vanaf egosentrisme na samewerking en saamspeel.

Hierdie feit sal ook te voorskyn gebring word indien in meer besonderhede na verskillende soorte kinderspeletjies gekyk word. Interessante gegewens omtrent kinderspeletjies word deur Opie en Opie (1959, 1969) deurgegee, onder andere dat feitlik alle speletjies aan reëls onderhewig is of 'n vasgestelde ritueel behels. Verder het hulle ook tot die gevolgtrekking gekom dat kinderspeletjies dikwels heersende konflikte weerspieël. Die aard van kinderspeletjies het met die verloop van jare baie verander. Dit geld ook vir die gereserveerdheid van sekere speletjies vir kinders van 'n bepaalde geslag. Daar is vandag nie meer noodwendig 'n groot onderskeid tussen speletjies wat seuns en dié wat dogters speel nie. Wat wel volgens Hurlock (1975) waar bly, is die feit dat dogters dit verkies om binnenshuis speletjies te speel wat minder liggaamlike vaardighede vereis en meer beheersde vokale uitlewing behels. So speel dogters eerder speletjies wat fynspierkoördinasie verbeter, terwyl seuns speletjies speel wat grootspiervaardighede verbeter. Speletjies soos die gooi en vang van balle, fietsry, skaats en swem is voorbeelde van laasgenoemde.

Dit is dus verstaanbaar dat seuns verkies om buite te speel. Daarby verkies hulle om te speel in groter groepe saamgestel uit kinders met 'n wyer ouderdomsomvang. Hierdie verskynsel verskil egter van groepe dogters wat saam speel. Die spel van seuns is gewoonlik meer kompetender van aard en hou ook normaalweg langer aan as die spel van dogters. Stone en Church (1979) maak die afleiding dat seuns meer bedrewe is in die oplos van geskille as dogters, sodat minder van hul speletjies deur geskille beëindig word as wat die geval is by dogters.

Tegnologiese ontwikkeling in die afgelope dekade het ook 'n besliste invloed uitgeoefen op die aard van speletjies wat deur kinders gespeel word. Neem bv. videospeletjies wat ewe veel deur seuns en dogters geniet word.

3.8.4 Humor

Volgens Louw, Gerdes en Meyer (1985), is humor vir die kind in die middelkinderjare baie belangrik. Hulle hou daarvan om mekaar poetse te bak en grappe te vertel. Die kind se vermoë om humor te verstaan, neem skynbaar toe namate hy kognitief ontwikkel; iets kan net humoristies wees indien dit verstaan word. 'n Ander kant van humor word ook gestel, naamlik dat humor by kinders die resultaat van sosiaal-kognitiewe aktiwiteit is. Dit is Perry en Bussey (1984: 164) wat baie treffend na hierdie belangrike faset verwys:

“Most theorists today regard humor as a response children are likely to make after they have reached certain conclusions about social stimuli that at first strike them as disturbing or puzzling.”

3.9 Oorgang na adolessensie

Louw, Gerdes en Meyer (1985) wys daarop dat die oorgang tussen die middelkinderjare en adolessensie dikwels gepaard gaan met 'n klemverskuiwing ten opsigte van sosiale aktiwiteite. Sosiale aktiwiteite het tot in hierdie stadium plaasgevind binne portuurgroepverband, maar verskuif dan dikwels na vriendskapsbande wat tussen enkele intieme dogtersmaats of 'n paar spesiale seunsmaats ontstaan. Hierdie vriende word gewoonlik redelik onafskeidbaar en doen ook normaalweg omtrent alles saam. Sullivan (1953) sê dat hierdie tipe vriendskappe 'n belangrike rol speel in sosiale aanpassing in die volwasse jare. Dit wil dus voorkom of hierdie hegte vriendskapsbande die grondslag lê vir intieme volwasse verhoudings op 'n latere stadium.

3.10 Samevatting

In hierdie hoofstuk is gepoog om te fokus op die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare. Die kind begin gedurende hierdie fase eerstens vra wie hy self is en daarna na waar hy in die samelewing inpas. Die antwoorde wat hy op hierdie vrae kry, sal in 'n groot mate bepaal hoe goed of swak sy sosiale ontwikkeling in die algemeen oor die res van hierdie fase verloop. Die kind se sosiale kennis asook sy houdings en waardes begin gedurende hierdie fase ontwikkel waarna dit vasgelê word om as basis in die toekoms te dien. Hy beweeg nou gewoonlik weg van egosentrisme na 'n groter mate van altruïsme en begrip vir ander mense.

Daar word opnuut tot die besef gekom dat ouers, die skool en die portuurgroep 'n baie belangrike funksie in die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende hierdie fase en by mensontwikkeling in die breë sin van die woord, vervul. Aan die einde van die fase vind die oorgang na adolessensie plaas, wat gewoonlik gepaard gaan met 'n verskuiwing in sosiale aktiwiteite. Daar word geleidelik wegbeweeg van aktiwiteite wat hoofsaaklik binne portuurgroepverband plaasgevind het na aktiwiteite wat saam met 'n paar spesiale maats beoefen word. So word die kind gereedgemaak vir die fase van adolessensie waartydens groot veranderinge in sy lewe plaasvind.

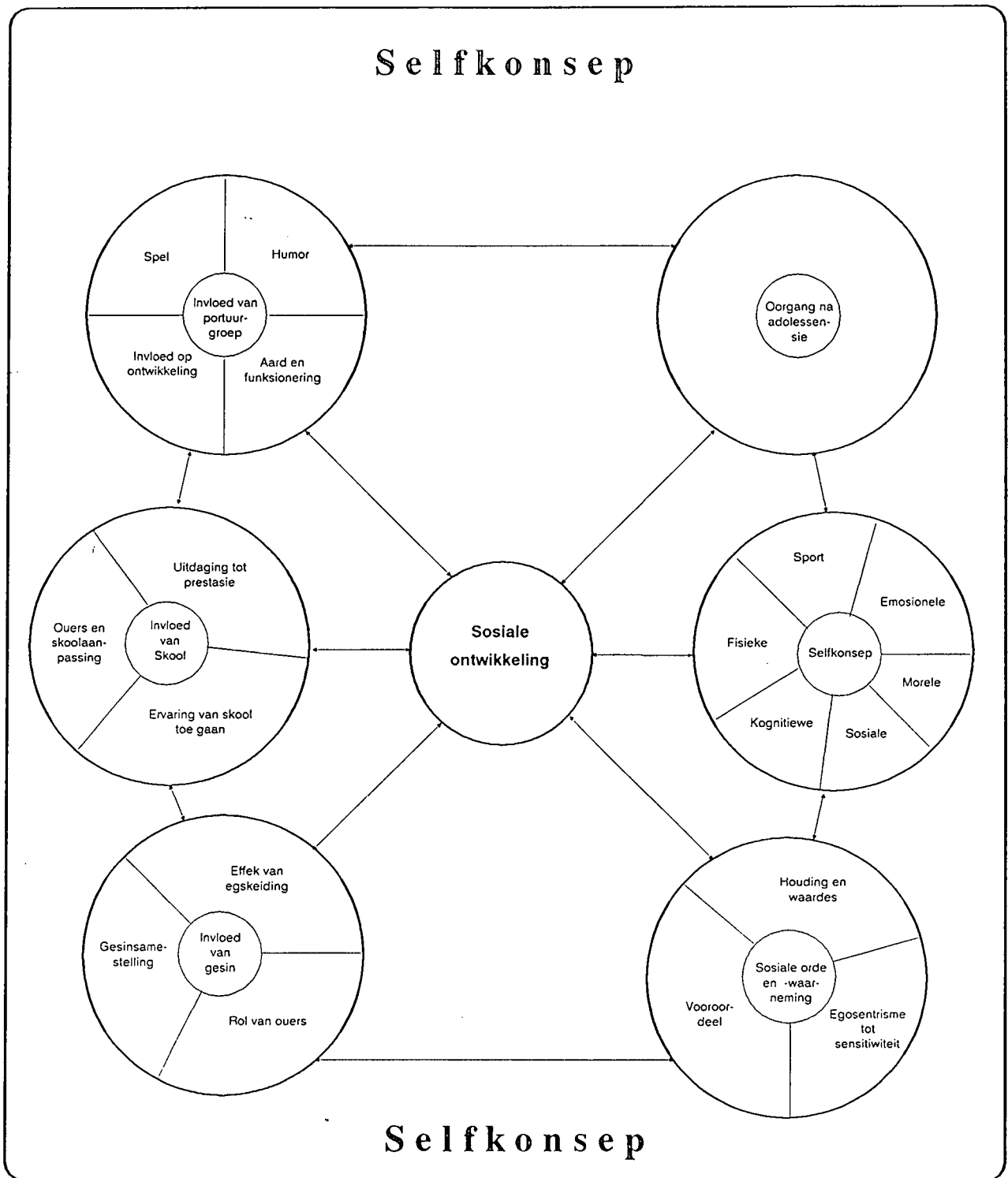
In kort sou met reg gestel kon word dat die fondament vir die kind se toekoms as mens gelê word binne die raamwerk van veral die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare. Uit die bespreking van hierdie hoofstuk blyk duidelik dat die middelkinderjare 'n fase is vir “tyd maak vir die skep van geleentheid” – veral op die terrein van sosialisering.

Wanneer hierdie hoofstuk skematies voorgestel word, is Figuur 3.1 'n beskeie poging om die uniekheid van hierdie belangrike fase uit te beeld.

In Figuur 3.1 word 'n skematiese voorstelling gedoen van faktore wat die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare beïnvloed. Die selfkonsep van die kind word in 'n groot mate deur sy/haar sosiale ontwikkeling beïnvloed, terwyl die sosiale ontwikkeling onder andere deur die volgende fasette beïnvloed word:

- Selfkonsep
- Begrip van sosiale orde en sosiale waarneming
- Invloed van die gesin
- Invloed van die skool
- Invloed van die portuurgroep
- Oorgang na adolessensie.

Figuur 3.1 'n Skematiese voorstelling van die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare

Waar daar tot en met hierdie hoofstuk verwys is na die ontwikkeling van menswees met spesifieke verwysing na die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare, sal daar in die volgende hoofstuk bespreking gewy word aan die aard en eienskappe van sport, sowel as die betekenis daarvan.

HOOFSTUK 4

SPORT – DIE AARD, EIENSKAPPE EN BETEKENIS DAARVAN

4.1 Inleiding

Wanneer sport, of die beoefening daarvan, gesien word as 'n belangrike komponent van mensontwikkeling, van die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare, dan duik die vraag onwillekeurig op wat die definisie(s) van sport nou eintlik is. Om hierdie vraag enigszins te probeer beantwoord sal vervolgens bespreking gewy word aan die definisie(s) van sport. Omrede daar in die literatuur nie vry algemeen na die aard, eienskappe en betekenis van sport verwys word nie, sal daar in hierdie hoofstuk, sowel as die hoofstuk wat hierop gaan volg redelik baie gebruik gemaak word van direkte aanhalings. Navorser vertrou dat die gebruik van die direkte aanhalings 'n stimulerende funksie by opvolg navorsingsprojekte sal vervul.

4.2 Definisie(s) van sport

Dit wil voorkom of die woord "sport" afgelei is van die Latynse werkwoord "disportare" wat ontspanning of vermaak beteken. Volgens Greef (1979) is 'n verdere afleiding gemaak van die Engelse woord "disport" wat skerts of spel beteken en dit dui volgens Greef (1979) op alle vorme van ontspanning, hoofsaaklik in die buitelug, wat krag en vaardigheid vereis met as doelwit doelgerigte prestasie.

'n Verdere poging om sport te definieer is gedoen deur Gerber (1972: vi) waar hy dit as volg stel:

"Sport is a human activity that involves specific administrative organization and a historical background of rules which define the objective and limit the pattern of human behavior; it involves competition or challenge and a definite outcome primarily determined by physical skill."

Uit die werk van Erasmus (1982) val dit duidelik op dat sport ook gedefinieer kan word as 'n menslike handeling wat met liggaamlike inspanning gepaard gaan, aan 'n speelveld, toerusting en algemeen aanvaarde reëls gebonde is, motoriese vaardighede en afrigting impliseer en met organisasie en beplanning gepaard gaan. In aansluiting hierby is dit Grupe *et al.* (1972: 119) wat sport as volg definieer:

"a non-representative, competitive activity in interaction with other persons. It is primarily based on physical skill. It carries with it intrinsic

and extrinsic rewards. The amount of extrinsic rewards (material and/or social) determines where, on a continuum between play and work, a specific sport activity is located.”

’n Verdere definisie van sport deur Zeigler (1971: 19) lui soos volg:

“Sport is an athletic activity requiring skill or physical prowess and often of a competitive nature, as racing, baseball, tennis, golf, etc. Sport is a diversion; recreation; pleasant pastime.”

Op die vraag wat sport is, gee ook Curry en Jiobu (1984: 8) in aansluiting by die vorige navorsers die volgende antwoord deur sport te definieer as:

“a physical activity that is fair, competitive, nondeviant, that is guided by rules, organization, and/or tradition.”

Uit die definisie van Curry en Jiobu (1984) is dit belangrik om op te merk dat regverdigheid ’n hoë prioriteit by sport moet geniet – dit maak nie saak wie dit beoefen nie. Wanneer dit gaan omtrent die ontwikkeling van die individu of selfs ’n gemeenskap, is die beginsel van regverdigheid van die allergrootste belang.

’n Definisie, meer spesifiek in soverre dit die fisieke ontwikkeling betref, word deur Curry en Jiobu (1984: 12) as volg weergegee:

“This is a tricky phase to define: Upon close examination, the idea of physical exertion turns out to consist of several elements. Physical exertion could be strength, such as lifting a certain amount of weight; it could be stamina, such as lifting a certain amount of weight, a certain number of times in succession, or swimming or running a certain distance in a given time. Physical exertion could be effort relative to one’s present capacity; or it could be something else. Just what physical exertion is, is not at all clear.”

Uit hierdie definisie van Curry en Jiobu (1984) blyk duidelik dat dit besonder moeilik is om in ’n enkele definisie al die veranderlikes wat sinvol geïntegreerd deel van die fisieke ontwikkeling in die breë uitmaak, na waarde te verreken.

Teen die breë agtergrond van die definisies van sport is dit vervolgens nodig om te verwys na die eienskappe van sport.

4.3 Eienskappe van sport

Thomas (1983: 8) verwys na die eienskappe van sport as volg:

- Free: participation is voluntary.
- Separate: it is spatially and temporally limited and set apart from real world.
- Uncertain: the end result is in doubt at the outset.
- Unproductive: nonutilitarian. It does not result in the creation of material goods.
- Governed by rules.
- Make-belief: Outside "real" life and has a pretending quality."

Uit die reeds vermelde definisies van sport blyk dit duidelik dat liggaamlike inspanning, in een of ander vorm, 'n baie belangrike kenmerk van sport is. In aansluiting by Thomas (1983) is dit Gerber (1972) wat verder melding maak van die feit dat sport 'n geïnstitusionele spel is wat deur reëls beheer word. Dit is juis om hierdie rede, sowel as van die potensiaal van die deelnemer, dat daar afrigting by sport betrokke is en dat die hele "deelname-proses" onderhewig aan die toesig van die skeidsregter geskied. Erasmus (1982: 16) verwys na hierdie toesig-proses as volg:

"Dit kan op formele basis gebeur wanneer 'n onafhanklike persoon die ordelike gang van sake hanteer, of op informele wyse wanneer deelnemers kollektief toesig hou."

Scholtz (1982: 16) meld verder dat die tyd-ruimtelike dimensie 'n verdere belangrike eienskap van sport is. Hy verwys hierna as volg:

"Dit beteken dat 'n eie afgebakende en gespesifiseerde speelveld eie aan 'n sportsoort is."

Scholtz (1982) meld ook verder dat sport 'n sosiale dimensie het. Volgens navorser is dit juis hierdie eienskap van sport wat met groot omsigtigheid hanteer moet word. Wanneer sport slegs in isolasie beoefen of bedryf word, kan dit gebeur dat die sosiale dimensie, die ontwikkeling van die mens, die kind rem met 'n langtermyn ontwikkelingsproblematiek wat soms nooit oorbrug kan word nie.

Ander eienskappe van sport is die element van mededinging en wen. Daar moet egter volgens McEwan (1979) onderskei word tussen aanvaarbare en onaanvaarbare mededinging of gesonde en ongesonde mededinging. Gesonde mededinging gaan hand aan hand met menslike ontwikkeling in die breë terwyl ongesonde mededinging nie regtig besorgd is oor die ontwikkeling van komponente van menslike ontwikkeling in die breë nie.

Nog 'n eienskap van sport, soos blyk uit Scholtz (1982: 19), is dat dit op twee vlakke te wete amateur of professionele vlak beoefen word.

“Op eersgenoemde vlak word sport beoefen grootliks ter wille van die genotvolle mededinging, terwyl dit op professionele vlak as 'n beroep beoefen word.”

Daar is nou reeds gekyk na hoe sport gedefinieer word en wat die eienskappe van sport in die breë is. Wat verder nog aanvullend van belang vir doeleindes van hierdie studie is, is om vas te stel watter moontlike betekenis in sport gevind kan word. Die moontlike betekenis van sport gaan in die gedeelte wat volg breedvoeriger bespreek word.

4.4 Die moontlike betekenis wat in sport gevind kan word

Uit die literatuur blyk duidelik dat die breë wêreld van sportdeelname 'n geleentheid vir almal bied – dit maak nie regtig saak hoeveel talent elkeen op hierdie akker ontvang het nie. Daar is verskeie redes waarom mense sport beoefen en watter betekenis sport vir die beoefenaar daarvan bied. Hier volg nou, volgens die literatuur, 'n paar moontlike betekenis wat in sport gevind kan word:

4.4.1. *Strewe na voortreflikheid*

Volgens Gardner (1961) en Thomas (1983) bied deelname aan die breë wêreld van sport vir elke deelnemer die geleentheid om te kan streef na een of ander vorm van voortreflikheid. Hier moet egter onthou word dat dit nie slegs wenners is wat voortreflik kan wees nie. Die manier of wyse hoe jy as mens deelneem kan ook van 'n deelnemer iemand besonders, 'n voortreflike deelnemer maak. In hierdie verband stel Thomas (1983: iii) dit as volg:

“The achievement of excellence or, at least, the striving for it in sport is the culmination of training, preparation and commitment. It is wholly, or in part, the fulfilment of intent, for to post one's best performance and perhaps to break a previously existing world record simultaneously yet finish in a second place is still a form of excellence. It may not be superiority, but it can be an excellent performance and a meaningful experience.”

4.4.2 *Dominering en superioriteit*

Hoewel soms gevaarlik, in terme van menslike ontwikkeling oor die breë spektrum van die begrip, is die strewe na superioriteit vir baie deelnemers 'n baie belangrike doelwit. Die strewe na die beste wees, indien die proses reg hanteer word, kan baie positiewe uitlopers tot gevolg hê.

Volgens Thomas (1983) is dit ook nie altyd verkeerd om oorwinning as die doelwit van deelname aan sport te stel nie, aangesien die doel met sport in die breër sin van die woord tog oorwinning is – om beter as die teenstanders te wees, om 'n berg te oorwin, om die golwe van die see te bemeester. Indien daar aan deelnemers 'n keuse gegee sou word tussen wen en verloor, kan die vraag met reg gevra word of daar werklik 'n deelnemer sal wees wat verloor bo oorwinning sou kies? Thomas (1983: 112) stel dit as volg:

“It is perhaps safe to say that most would prefer a combination of an excellent performance and superiority in the contest. However, they are not the same things. Some would prefer to sacrifice excellence as long as they win. Others would argue it is a hollow or incomplete victory if excellence is not part of the intent.”

Om die belangrikheid van oorwinning nog verder te beklemtoon, moet aan die ander kant genoem word dat met oorwinning menige positiewe gevoelens saamgedra word. Oorwinning of superioriteit het volgens Thomas (1983) sosiale status tot gevolg, wat indien dit reg gebruik word, veral in 'n mededingende samelewing waar baie waarde aan sukses geheg word, op sigself baie waardevol kan wees. Saam met oorwinning of sukses gaan ook 'n gevoel van mag en beheer. Wenners geniet voorregte terwyl ander hard moet werk om dit te verkry. Daarby hou almal daarvan om hulle met wenners te identifiseer. Thomas (1983: 112) verwys as volg na hierdie breë beginsel:

“The belief that superiority in the contest leads to upward social or economic mobility, provides an entree to desired social circles, or brings popularity, visibility, or security, gives a meaningful and significant aspect to the sport experience.”

'n Verdere rede waarom sommige sportlui 'n gebalanseerde superioriteit nastreef, is die feit dat die resultaat van 'n wedstryd, hetsy vriendskaplik of professioneel, 'n groot invloed op die deelnemer se ego uitoefen. Gevoelens omtrent self-waarde word gereeld met verloor of oorwinning in 'n wedstryd gekoppel. Thomas (1983: 113) verwys hierna as volg:

“Being able to control or dominate an opponent is also a strong positive or negative feeling that is intricately woven into some individuals' personal identities. Even for many who achieve excellence, 'going for Gold' is the only meaningful end, and the silver medal might as well be a 'booby prize'. Sport, with so many more losers than winners, does provide a unique opportunity to redeem either a poor effort or a losing effort. If the preparation, intent, and commitment can be sustained, there is always another day, the next game, or next season to be a winner.”

4.4.3 Definiëring van persoonlike grense

By die beoefening van sport kan die toets van jou eie grense ook 'n besondere betekenis inhou indien dit reg hanteer word. In hierdie verband is dit Thomas (1983: 114) wat die argument as volg aansny:

“For many individuals the sport experience becomes a proving ground for the self-paced and self-directed setting and meeting of challenges. Such contests may be concluded oblivious to crowds and without a formal opponent. The meanings often are found in the mastery of fear, passion, or self-doubt. It is a demonstration of competence which is intrinsically motivated.”

4.4.4 Waag van kanse

'n Ander betekenis wat deelname aan sport kan inhou is die waag van berekende kanse. Waar die hele lewe volop uitdagings is, is die neem van berekende kanse 'n belangrike mylpaal op weg na sukses.

Die klem wat op die individu binne die veld van die opvoeding geplaas is, het die klimaat geskep waarbinne die individuele aktiwiteite in 'n groot mate in gewildheid toegeneem het. Thomas (1983: 115) verwys treffend hierna as hy dit as volg stel:

“Self-testing challenge rather than dominance was the primary focus.”

4.4.5 Uitdrukking

Uitdrukking op die gebied van sport kan verskeie vorms aanneem. Die gebruik van taal om die ervaring op sportgebied te beskryf, is belangrik. Roberts (Thomas 1983) noem dat *wat* deur sport uitgedruk word op verskillende tye en plekke mag verskil, *hoe* sport egter uitdrukking aan iets gee, bly altyd dieselfde. Sport gee uitdrukking aan iets deur middel van spoed, krag, grasia, uithouvermoë, ens. Die mees voor-die-hand-liggende uitdrukking wat in sport gevind word, is dié van emosies. Dink net aan al die tekens van blydschap indien 'n span gewen het. Verskeie ander emosies word op sportgebied op 'n wyse uitgedruk wat 'n mens andersins nog nie sò ervaar het nie.

“In sport the extensiveness and variability of human emotional response is manifest in ways that are often either surprising or predictable. Sometimes they are appropriate or facilitative; sometimes they are not. Sometimes they are likable; sometimes they are despicable. Often they are meaningful as outward expressions of what is happening inside the experience” (Thomas 1983: 116).

Hierdie emosionele ontlading besit dan die potensiaal om as spieëlbeeld van menslike gevoelens te dien wat op sigself die geleentheid tot ontwikkeling bied.

“In addition to expressions like mastery, challenge, excellence and dominance, which focus on the ends or outcome of the sport experience, are two process-oriented forms of expression. One is style and the other is creativity.” (Thomas 1983: 116-117)

Elke persoon wat aan sport deelneem, het 'n sekere styl waarvolgens hy optree. Styl kan van nature 'n tipe ritueel wees of dit kan 'n tipe “flair” wees wat nòù saamhang met die tegniek. Styl verskaf individualiteit aan die vertoning. Soms is styl nie van kardinale belang nie, solank die taak net suksesvol uitgevoer word. In die geval van ander sportsoorte is stylvolheid juis weer van besondere belang. Ysskaats kan as voorbeeld in hierdie kategorie genoem word.

Uit die literatuur blyk dat die wêreld van sport 'n magdom potensiaal besit om kreatiewe denke te stimuleer. Hier kan maar net gedink word aan die magdom rykdom aan die ontwikkeling van kreatiewe denke wat opgesluit lê in tegniek-verbetering en verskillende strategieë wat onder verskillende omstandighede aangewend kan word.

4.4.6 Sport as 'n middel tot selfverwesenliking

Die betekenis van sport kan egter ook geleë wees in die feit dat dit 'n middel tot selfverwesenliking kan wees. Weiss (1969) is van mening dat die basiese eienskap van sport die mens se erns is met perfektheid en sy pogings om homself te vervolmaak. Sport is 'n voorbeeld van wat 'n mens kan bereik deur gedissiplineerde kontrole oor sy liggaam. Weiss (1969) verwys as volg hierna:

“Athletes are excellence in human form.”

Deur sport strewe die mens na prefeksionisme wat nie op 'n ander manier bereikbaar is nie. Weiss noem in hierdie verband verder:

“As a constructive adventure in self-perfection, through creative self-discipline in artificial situations of danger and crisis, through devotion and imagination, cooperation, respect for the rights and dignity of others, sport develops its character-forming influence.” (Grupe *et al.* 1972: 33).

Weiss (1969), meld dat die “atleet” sy liggaam as deel van homself aanvaar. Wanneer sy liggaam aan 'n uitdaging onderwerp word, sentreer hy sy ervaring daaromheen en onderwerp dit dan aan orde, gewoonte en kontrole. Kortliks kom dit daarop neer dat hy sport deur oefening bemeester terwyl hy vir homself 'n

sielkundige doel daarstel. Weiss (Grupe *et al.* 1972: 34) verwys na hierdie proses as volg:

“Sport is mind developed in a well-formed body, adjusted to particular situations, involved in conflict, expressing itself in games played according to rules.”

Volgens Slusher (Grupe *et al.* 1972: 36) se eksistensiële analise is sport “basic to a philosophy of being.” Sport is vir hom ’n arena van die lewe waarin ’n betekenisvolle nagestreef, verwesenlik en weerspieël kan word. Slusher noem voorts:

“Sport offers the opportunity through free choice, through spontaneous and deliberate personal activity, through progressive self-mastery and self-betterment and deep involvement in face of anxieties and risks to achieve authentic being, real existence. Sport reveals man’s basic existence; here one cannot run away or deceive oneself.” (Grupe *et al.* 1972: 38)

4.4.7 Sport as basis vir “creative living”

Volgens Ortega Y Gasset (1953) word sport in hierdie konteks as volg omskryf:

“a spontaneous display of strength, excess energy exerted aimlessly and disinterestedly, characterized by a wild desire to put further boundary stones, and the tendency to react to a stimulus with exuberant movements, superfluous, free exertion purely for the pleasure of it. Sporting activity is the primary, creative activity necessary for living, which alone renders all the great works of civilization possible.” (Grupe *et al.* 1972: 36).

4.4.8 Sport as spel

Naas al die ander betekenis moet steeds in gedagte gehou word dat sport ’n belangrike element van spel besit. Volgens Grupe *et al.* (1972: 37) word die spel-element in sport veral deur Moser (1960) beklemtoon, wat voorbeelde noem wat wissel van ski tot bergklim.

“Here one finds embodied in all its variety everything that distinguishes play as such: free pleasurable and superfluous action, its own rules, definite locality, limited duration, repeatability, order and rhythm, tension and relaxation, uncertainty, luck and chance, secrets of the game, unusualness, lust of adventure, economic uselessness etc.”

Hieruit kan tot die gevolgtrekking gekom word dat iets soos bergklim ook ’n element van spel insluit. Tog is dit volgens Grupe *et al.* (1972) so dat iets soos bergklim ’n ernstige spel is waar ’n mens se lewe op die spel is, en waar die berg die opponent

is wat die doelwit van die klimmer simboliseer. Moser (Grupe *et al.* 1972: 37) verwys as volg na sport as 'n simbool van die lewe:

“Sport is regulated, agonistic play – distinguished like science and like dialogue, by playful antithesis, by aesthetic antinomies. Sport as such is a symbol of life.”

Tog vind Grupe *et al.* (1972) dit onbevredigend om baie ernstige en veeleisende sporte onder spel te klassifiseer en wys daarop dat verskeie skrywers (Weiss 1969 en Shluser 1967) daarteen gekant is om sport as net 'n besondere vorm van spel te beskou. Bouet (Grupe *et al.* 1972: 37) noem eienskappe wat sport van spel onderskei:

“In sport results are achieved; particular techniques learnt, efforts and dangers overcome; asceticism is practised and objectivity sought. In order to approach perfection, to better one's performance, one no longer has the right to amuse oneself.”

Hoewel moderne sport dan nie net as spel gekategoriseer kan word nie, bly dit waar dat sport tog steeds 'n element van spel bevat.

4.4.9 Sport as estetiese verskynsel

Volgens Van Aaken (1955) was daar in die verlede 'n tendens om sport en kuns as analoë verskynsels te beskou. Dit is gedoen weens

“their similar *resonance* in the person who experience them, through the *absence of purpose* which is a feature in both, through the '*reaching out*' of sporting performance beyond the individual himself, through the '*cultural value*' of supreme achievement in sport, which is 'produced' in 'creative action.'” (Grupe *et al.* 1972: 38)

Daarby ontwikkel Frayssinet (1968) ook 'n besondere estetiese interpretasie van sport:

“... sport itself is an art like music, poetry, the dance.” (Grupe *et al.* 1972: 38)

Vir dié doel beskryf Frayssinet sport as:

“an activity in the form of a contest requiring an intense muscular effort which demands great expenditure of energy.”

4.4.10 Sport as middel tot etiese opleiding

Sport bied egter ook die geleentheid om 'n breë spektrum van etiese beginsels aan te leer. Grupe *et al.* (1972: 41) stel in hierdie verband dat sport die potensiaal besit waarbinne die spesifieke etiese beginsels aangeleer kan word of meer spesifiek:

“Sport and sharing *big-muscle activities* train and produce group-identification, social adjustment, loyalty, diffidence, self-sacrifice, and self-control, leadership and similar moral qualities.”

Plessner (Grupe *et al.* 1972: 41) voeg by:

“... the ethic of sportmanship (to be a good loser, to keep to the rules, to play fair, to honour one's opponent, comradeship, willingness to fit in, team spirit) is beginning to *influence the life-style* even in the *world of labour*. Business and society obey the forms of interaction exhibited in competitive sport: work experienced as a competitive game. The agnostic attitude in sport and the *ethos of sportsmanship* lead to a *sportification of the consciousness* and produce an ideological justification for aggressive tendencies in society, as well as diverting this latter from itself.”

Baie belangrik is ook die kenmerk van sport om dit as model vir die samelewing, of presterende samelewing te sien.

4.4.11 Sport as model vir die presterende samelewing

Die lewe word soms as 'n wedloop beskryf. Moser (1960) sien op sy beurt weer bergklim as 'n simbool van die lewe se stryd en doelwitte. Von Krockow (Grupe *et al.* 1972: 42) noem:

“Performance sport – a product of industrial society – is the most concentrated symbolic representation of the basic principles of industrial society.”

In die meer komplekse laat-industriële samelewing kry sport 'n al groter belangrikheid as aanduiding van die prestasies van die individu, omdat dit vir 'n mens moeilik is om jou met 'n prestasie te identifiseer wat op die gebied van professionele werk bereik is. Dit kan daaraan toegeskryf word dat sukses op werksgebied gewoonlik nie aan net een persoon te danke is nie, maar aan die span of die sisteem. Von Krockow (1962) verwoord dit soos volg:

“Individual performance is no longer a compensating factor, but a symbol and expression of the competitive society itself, the arena of competitive struggle.” (Grupe *et al.* 1972: 42)

Adam (1972) wys in dié verband daarop dat prestasiegedrag in sport as model dien vir prestasie en die bereiking van doelwitte in die algemeen.

“An improved position in the social hierarchy on the basis of an *objective* comparison of performance which is experienced as just, harmonizes the, at first sight antagonistic, principles of equality of rights and of differential allocation of position. In an *ideal achieving society* one's position in the hierarchy would depend upon comparison of performance.” (Grupe *et al.* 1972: 42)

Absolute vergelyking van prestasies is dus onmoontlik. In kompeterende sport kan ons nader kom aan 'n model van hierdie objektiwiteit. Deur die metode waarvolgens 'n persoon homself moet bewys deur sy eie prestasies, word sy selfagting ook gestabiliseer. In kort sou dus gestel kon word dat sport as model vir die presterende samelewing gebruik kon word.

4.4.12 Sport as kompensasiemiddel waarmee aanpassing gemaak kan word vir lewensomstandighede in 'n nywerheidswêreld

Volgens Grupe *et al.* (1972) beskou Scheler (1927) sport as 'n vergeesteliking, 'n kunsmatige herlewing ten opsigte van die waarde van die liggaamlike bestaanswyse wat met die verloop van eeue verwaarloos is.

Volgens Plessner (1956) bied sport die geleentheid aan die minderbevoorregte in die samelewing tot maklike sosiale vooruitgang. Hy sien sport as 'n ideale kompensasiemiddel, omdat in die proses om kunsmatige struikelblokke van eie keuse te oorkom, 'n persoon die element van nie-werk met die beginsel van prestasie kombineer wat nie meer in die presterende samelewing vermy kan of behoort te word nie.

Grupe *et al.* (1972) wil nie ontken dat sport wel 'n kompenserende rol te speel het nie. Hulle waarsku wel dat die verskynsel sport nie uitsluitlik as kompenserende reaksie geïnterpreteer moet word nie. Sport kan volgens Grupe *et al.* (1972) wel gedeeltelik as kompenserende reaksie geïnterpreteer word, grootliks vanweë die feit dat sport 'n vorm van aanpassing by lewensomstandighede in 'n geïndustrialiseerde samelewing is. Sport in die moderne samelewing gee in die proses iets aan die liggaam terug wat deur die masjien weggeneem is, maar dit wat teruggegee word, naamlik fiksheid om te werk, stel die mens net weer in staat om die masjien beter te dien. Hierdie fiksheid om te werk is volgens Adorno (1955) een van die verskuilde doelwitte van sport. Hy gaan selfs so ver om te sê:

“It even tendentially assimilates the body to the machine. Therefore it belongs to the realm of un-freedom, furthers adjustment to the menacing world of technology.” (Grupe *et al.* 1972: 44)

Habermas (1958) is van mening dat sport ’n kopie van die wêreld van werk voorstel. In sy eie woorde stel hy dit as volg:

“The training process is analyzed, dissected, calculated and synthesized just like the production process. Sport is in fact show business – professionals on the one side, consumers on the other, with the exception of a few amateurs as *private remnants* outside the professional organization and the market.” (Grupe *et al.* 1972: 44)

Uit hierdie aanhalings blyk duidelik watter beginselooreenstemming daar in die wêreld van sport met ’n werksmilieu is. Hierdie beginselooreenstemming besit op sigself dus ’n ryke potensiaal tot mensontwikkeling – mits dit op ’n gebalanseerde wyse geskied

4.4.13 Sport as ’n teken-wêreld

In die laaste instansie is die betekenis van sport geleë in sy sisteem van tekens wat sy eie realiteit daarstel (Grupe *et al.* 1972). Sport dien dan grootliks ter bevrediging van die behoefte om uitdrukking aan die self te gee, ’n behoefte wat die Westerse mens aandryf om homself as individu te bewys. Bouet (1969) verwys na hierdie terrein as:

“an area of security, of spiritual and social order, created by precise rules, the existence of arbiters and ever-functioning justice, and the fact that everyone is in the same situation” (Grupe *et al.* 1972: 44)

In die eerste paragraaf van hierdie afdeling is ook al genoem dat sport ’n sisteem van betekenis is. Bouet (1969) beweer dat hierdie sisteme van betekenis in sport betekenis aan die lewe self gee deur die voortdurende soeke na beter prestasie. Dus verskaf dit ’n oriëntasie vir ’n mens se persoonlike bestaan. Bouet (1969) verwys as volg hierna:

“The world of sport offers the individual compensation for the injuries inflicted upon him in a *real world* subject to uncontrollable fate. In the *reverse picture* of reality he finds *all-embracing compensation, confidence*, a kind of *revenge*; here the subject compensates and avenges himself.” (Grupe *et al.* 1972: 46)

Tog verskil die wêreld van sport van die werklike wêreld betreffende ruimte en tydstruktuur. Bouet (1962) onderskei twee tipes van tyd, naamlik

“the duration, which occupies the entire course of a movement, and an order of succession of movements, arranged in various moments, for example the successive phases of a jump. The athlete who is faced with the *quantity of time* seizes the opportunity offered him by sport, to transform through his battle with time his timebound human destiny. It is on the other hand, for the athlete himself to build up the *time-order* of movement.” (Grupe *et al.* 1972: 46)

Hoewel die interpretasie dat sport 'n teken-wêreld is, nie deeglik in die literatuur uitgewerk is en in diepte beskryf word nie, noem Grupe *et al.* (1972) dat dit wel 'n besondere siening is in dié sin dat dit aspekte van die interpretasie dat sport 'n estetiese verskynsel is, kombineer met sekere aspekte van die siening dat sport 'n kompensatoriese reaksie is.

4.5 Samevatting

Ter samevatting kan gestel word dat die wêreld van sport, in soverre dit sy betekenis betref, bestaan uit die bied van 'n geleentheid vir

- die streef na voortreflikheid;
- die streef na superioriteit;
- die toets van grense;
- die neem van berekende kanse;
- die uitdrukking van die self;
- die stimulering van kreatiewe denke;
- spel;
- estetiese interpretasie;
- die skoling in die etiese beginsels;
- die dien as mikro-model vir die makro-model van die samelewing;
- 'n vergeesteliking, 'n kunsmatige herlewing ten opsigte van die waarde van die liggaamlike bestaanswyse.

In die geheel beskou sou met reg gestel kon word dat die wêreld van sport geleentheid vir ontwikkeling skep. Dit is juis vanweë hierdie geleentheid vir ontwikkeling dat daar noue aansluiting tussen die ontwikkelingsielkunde aan die een kant en die uitleef van sport aan die ander kant bestaan. Dit is die uitleef van die kind in

sport in die breër sin van die woord wat meehelp tot 'n selfbeeld met 'n stewige basis.

Sonder om in detail verstrengel te raak betreffende die onderskeie ontwikkelingsake (in watter ontwikkelingsfase ook al) en die onderbou van 'n goeie selfbeeld, blyk duidelik uit die literatuurstudie betreffende sport – die aard, definisie(s) en betekenis daarvan, dat die vier komponente te wete

- ontwikkelingstake
- selfbeeld
- sport
- mensontwikkeling in die breë

nie van mekaar los te maak is nie.

Uit hierdie hoofstuk blyk duidelik dat sport, in aansluiting by die ander praktykterme van menswees, kan meehelp tot die ontwikkeling van die kind (wat in die fase van middelkinderjare verkeer) as gebalanseerde mens. Uit die bespreking van hierdie hoofstuk het dit egter ook duidelik geblyk dat daar soveel fyn nuanses by sportdeelname is, dat indien dit nie met die nodige omsigtigheid hanteer word nie, dit veral die sosiale ontwikkeling van die kind tot groot nadeel kan wees. Op hierdie stadium kan dus met reg gestel word dat indien die kind gedurende die middelkinderjare, as gevolg van die deelname aan sport 'n sosiaal “arm” ontwikkelingsfase beleef, sy ontwikkeling as mens ernstig daardeur benadeel kan word.

Dit is teen hierdie agtergrond wat gestel kan word dat die volgende hoofstuk, wat handel oor gespesialiseerde deelname aan sport gedurende die middelkinderjare, uiters belangrik is.

Hoofstuk 5

GESPESIALISEERDE DEELNAME AAN SPORT GEDURENDE DIE MIDDELKINDERJARE

5.1 Inleiding

Weens die volgehoue groei en gewildheid van programme rakende jeugsport, is dit nie ongewoon dat ouers en afrigters bekommerd is oor die fisieke en sielkundige welsyn van die kind as deelnemer aan sport nie. Die mees algemene vraag is sekerlik: Op watter ouderdom behoort my kind aan kompeterende sport te begin deelneem sodat hy/sy as mens optimaal kan ontwikkel? Oppervlakkig gesien lyk die kwessie heel eenvoudig, maar by nadere ondersoek word dit 'n komplekse aanleentheid.

In hierdie hoofstuk sal die volgende fasette bespreek word:

- Die konsep “gereedheid”
- Kompetisie en die kind in die ontwikkelingsfase – spanning of ang
- Emosionele implikasies
- Wat is spesialisasie?
- Die doel met en beginsels van vroeë sportspesialisasie by kinders
- Fisieke implikasies van vroeë sportspesialisasie
- Psigiese implikasies van vroeë sportspesialisasie
- Spesialisasie in sport – die rol van die skool
- Sportspesialisasie – reg of verkeerd?
- Wanneer moet kinders begin spesialiseer?
- Wie moet spesialiseer?
- Ontwikkelingsportsielkunde – 'n teoretiese perspektief om kinders betrokke by sport te bestudeer

5.2 Die konsep “gereedheid”

Malina (Weiss en Gould 1986) maak melding van die feit dat gereedheid nou verwant is aan die begrip “volwassegwording.” Volgens hom impliseer die term “volwassegwording” genotipiese kontrole, wat tot gevolg het 'n genetiese-omgewingsinteraksie. Gereedheid is daarom die ooreenkoms tussen die kind se vlak

van volwassenheid en die eise wat deur 'n spesifieke situasie of situasies aan hom gestel word. Die vraag wat dan gevra moet word, is of die kind gereed is om voordeel te trek uit 'n spesifieke taak wat aan hom opgelê word, bv. deelname aan kompeterende sport? In die proses moet in ag geneem word dat die eise wat kompeterende sport aan die kind stel, nie net op fisieke en motoriese vlak lê nie, maar ook op perseptuele, sosiale, emosionele en intellektuele vlak. Gedurende die bespreking van die volgende afdelings sal gepoog word om die begrip "gereedheid" verder toe te lig.

5.2.1 Gereedheid vir kompeterende sport – 'n definisie

Malina (1986) meen dat dit nodig is om 'n operasionele definisie van gereedheid vir kompeterende sport te formuleer. Sy definisie is soos volg:

"Readiness for sport can be defined in terms of the match between a child's level of growth, maturity and development on the one hand, and the tasks/demands presented by competitive sport on the other." (Weiss en Gould 1986: 46)

Dit is dan verder nodig om duidelik onderskeid te tref tussen die begrippe "groei", "volwassenheid" en "ontwikkeling." Volgens Malina (1986) verwys die begrip "groei" na meetbare veranderings in die liggaam, bv. wat betref lengte en massa. "Volwassenheid" verwys na die biologiese proses wat by die kind aan die gang is op pad na 'n toestand van volwassenheid. Ontwikkeling omskryf Malina as volg:

"Development is broader than growth and maturation. I prefer to view it in the context of the development of competence in a variety of interrelated domains during childhood and youth, that is, social competence, intellectual and/or cognitive competence, motor competence, and so on." (Weiss en Gould 1986: 46)

Malina (1986) noem dit dat daar verseker 'n verband bestaan tussen groei, volwassewording en ontwikkeling. Hy wys op die duidelike verwantskap tussen grootte en motoriese prestasie, of sosiale en emosionele korrelate van gevorderde of vertraagde biologiese volwassenheid. Individuele verskille wat betref 'n kind se groei, volwassenheid en ontwikkeling dra direk by tot die kind se selfkonsep. Individuele verskille in ontwikkeling is op hul beurt 'n belangrike komponent van ontwikkeling wat feitlik nooit by gereedheid vir kompeterende sport in berekening gebring word nie. Individuele verskille in biologiese volwassewording en die daarmee gepaardgaande tekens, naamlik grootte, fisieke voorkoms, liggaamlike samestelling en prestasie, vorm die agtergrond waarteen 'n kind sy eie groei en volwassenheid evalueer en interpreteer. So vind aspekte soos die vinnige ontwikkeling tydens adolessensie en seksuele volwassewording nie in 'n vakuum plaas nie. Sport

neem ook 'n belangrike plek in die wêreld van die kind in. Malina (1986) meld dat hoewel baie kinders reeds voor adolessensie aan kompeterende sport begin deelneem, dit eers in die later middelkinderjare en vroeë adolessensie (tussen ongeveer 9 en 14 jaar) is dat sport 'n prominente krag in die lewe van die kind word en dat sukses in sport gedurende hierdie fase 'n belangrike positiewe sosiale versterker kan wees.

5.2.2 Individuele eienskappe en die eise van die sportopdrag

Die eise van sport en gereedheid vir sport is gebaseer op 'n gelykheid of ooreenkomst wat tussen eienskappe van die individu en die eise van 'n bepaalde sportsoort bestaan. In hierdie sin sê Brenner (Weiss en Gould 1986: 47) die volgende omtrent gereedheid wat vir doeleindes van bespreking ook by die vorige afdeling aansluiting sou kon vind:

“Readiness is a functional, interrelated unity of subject-object orientation, of individual-task or individual-goal directedness.”

Indien hierdie definisie nou op sportgebied toegepas word, kan met reg gesê word dat gereedheid vir vroeë sportspesialisasie onder andere moet blyk uit die individuele unieke samestelling, die spesifieke eise van 'n gegewe sportsoort sowel as die doelwitte van die spesifieke sportsoort.

Brenner (Weiss en Gould 1986) is van mening dat gereedheid intree indien die kind se vermoëns soos groei, volwassenheid en ontwikkeling ("Individual Volume", IV) in balans is met die vereistes wat die sporttaak ("Task Volume", TV) aan die kind stel. Dus, indien TV groter is as IV, is die kind nog nie gereed om kompetierend aan sport deel te neem nie en is mislukking heel moontlik sy voorland. Indien IV en TV egter in balans is, is die kind gereed om kompetierend aan sport deel te neem. Indien IV heelwat groter as TV is, is die kind gereed om voort te gaan na meer ingewikkelde take. In dié opsig is dit belangrik om tog te meld dat daar wel verskille tussen spansporte en individuele sporte kan bestaan. In 'n span word koördinasie en samewerking van verskeie individue, wat elkeen uniek is, vereis. Sukses of mislukking by sportsoorte waaraan individue deelneem, kan gesien word as afhanklik van die balans wat tussen 'n kind se vermoë en die eise wat die sport aan hom stel, bestaan.

5.2.3 Ouers se gereedheid

Hoewel dit volgens Malina (1986) 'n aspek is wat min aangeraak word in die bespreking van gereedheid by kinders, is die gereedheid van die ouers om hulle kinders toe te laat om aan sport deel te neem, tog 'n belangrike saak. Kinders se

sportbedrywighede kan groot eise aan die ouers stel, sowel tydsgewys as wat emosionele betrokkenheid betref. Is die ouer gereed om die kind toe te laat om aan sport deel te neem sonder om gedurig daarby in te meng? Is die kind intrinsiek gemotiveer om deel te neem, of is dit maar net 'n front vir die ouer se gemotiveerdheid? Die vraag kan ook gevra word of ouers gereed is om afrigters toe te laat om die kind te hanteer, te leer en met hom saam te werk. 'n Gesonde verhouding tussen ouer en kind blyk baie belangrik te wees.

5.2.4 Eienskappe van talentvolle sportkinders

Kinders wat in sport uitblink, word volgens Malina (1986), baie maklik as "begaafd" beskryf. Bloom (Weiss en Gould 1986) het probeer om 'n vergelyking te tref tussen die eienskappe van begaafde sportkinders en dié van kinders wat op ander gebiede begaafd is. Daar is bevind dat daar veral drie areas van ooreenkoms tussen hierdie sogenaamde begaafdes was, naamlik a) 'n bereidheid om baie hard te werk om hoë doelwitte te bereik, b) 'n sterk kompetisiedrang en c) 'n vermoë om iets baie gou aan te leer.

Dit blyk dan duidelik dat talent alleen nie genoeg is om sukses op sportgebied te verseker nie. Die talent wat 'n kind ontvang het, is volgens Malina (1986) net van groot belang tydens die vroegste jare van kompeterende deelname, want sodra daar op internasionale vlak meegeding word, het die sportmanne en -vroue soveel gemeen dat groter sukses aan ander faktore soos harde werk en 'n sterk kompetisiedrang toegeskryf moet word.

Wat Bloom (Weiss en Gould 1986) opgemerk het, is die interessante feit dat ouers geneig is om net 'n spesifieke talent by hulle kinders raak te sien. So byvoorbeeld sal die ouers van kinders met musiektalent weinig indien enige talente wat die kind op sportgebied kan hê, raaksien. Hierdie feit sal 'n groot rol op die gereedheid, al dan nie, van die kinders speel, want die selektiewe klem op net sekere aanduiders sal die identifikasie van ander aanduiders belemmer en in die proses ook die gereedheid van die kind om aan sport deel te neem.

5.2.5 Die konsep "gereedheid" soos toegepas op die aanleer van motoriese vaardighede

Die woord "gereedheid" impliseer volgens Seefeldt (1982) dat 'n kind 'n sekere punt in 'n voortgaande proses bereik het. Hoewel die term ook by sport en die aanleer van motoriese vaardighede gebruik kan word, bestaan daar nog geen sekerheid oor wanneer kinders gereed is om motoriese vaardighede die beste aan

te leer nie. Tradisioneel is gesê dat indien die kind self die taak wil uitvoer, hy gereed is om dit aan te leer.

Tog stel Seefeldt (Magill *et al.* 1982: 31) in hierdie verband die volgende voor:

“If we are to assist individuals in achieving their motor potential we must be able to a] identify the antecedent variables that provide the state of readiness for specific tasks, and b] recognize the immediate signs of readiness for specific skill learning situations.”

In sy gevolgtrekking noem Seefeldt (Magill *et al.* 1982) dat daar min bewyse is dat gereedheid om 'n spesifieke motoriese vaardigheid aan te leer geïdentifiseer kan word deur chronologiese ouderdom, die grootte van die liggaam of ander aanduiders van biologiese volwassenheid. Die mees sinvolle manier waarop verseker kan word dat jong deelnemers spesifieke motoriese take sal kan aanleer, is om 'n analise van die vaardighede wat nodig is om die spesifieke taak uit te voer, te maak en om die een wat die taak moet aanleer die geleentheid te gee om die voorafgaande take aan te leer. Seefeldt (Magill *et al.* 1982: 36) verwys na die ontwikkelingsmomente as volg:

“Although the order in which children learn the sequence in fundamental motor skills are invariant, there is great variation in the rate at which they move through the sequence to maturity.”

5.2.6 Gemotiveerdheid en motiewe vir deelname aan kompeterende sport gesien in die lig van gereedheid vir deelname

Ondersoek is deur Gould, Feltz en Weiss (1985) gedoen na motiewe vir kompeterende deelname aan swem by kinders tussen 8 en 19 jaar. Daar is van die standpunt uitgegaan dat gemotiveerde gedrag 'n voortgaande interaksie is tussen die atleet en die situasie waarin hy/sy geplaas is. Die model kom dus daarop neer dat 'n atleet se vlak van motivering afhang van die interaksie tussen persoonlike faktore soos persoonlikheid, behoeftes en motiewe en situasionele faktore soos die belangrikheid van die wedstryd of wedloop, die opponent en die houding wat die afrigter openbaar. Dus is dit nodig om 'n atleet se motivering te herken en om sy omgewing te struktureer om in die proses sy vlak van motivering te behou of te verhoog. Die resultate van Gould, Feltz en Weiss (1985) se navorsing het getoon dat plesier, fiksheid, verbetering van vaardighede, atmosfeer rondom die span en die uitdaging verbonde aan die sport die belangrikste motiewe vir kompeterende deelname is. Daar is ook bevind dat daar verskille in motiewe vir sportdeelname by seuns en dogters bestaan. Prestasie- gemotiveerdheid het 'n ewe groot rol by seuns

en dogters gespeel, maar dogters het meer klem op vriendskap en plesier geplaas as seuns.

Alderman en Wood (1985) het navorsing gedoen om vas te stel wat kinders tussen 11 en 14 jaar motiveer om yshokkie te speel. Hierdie studie is in Kanada uitgevoer waar yshokkie 'n baie gewilde sport is. Hulle het bevind dat die geleentheid tot affiliasie, die strewe na voortreflikheid en die opwinding wat met deelname gepaard gaan, die belangrikste motiverende faktore was. Die faktore wat die minste tot motivering bygedra het, was byvoorbeeld die strewe na onafhanklikheid en die soeke na mag.

In nog 'n ondersoek wat deur Sapp en Haubenstricker (1985) onderneem is, is bevind dat 90 % van die kinders in Michigan wat aan buitemuurse sportprogramme deelneem, net deelneem ter wille van die genot daaraan verbonde. Van hulle het 80 % aan sport deelgeneem om hulle vaardighede te verbeter en 56 % het deelgeneem om 'n hoër vlak van fiksheid te bereik.

Uit hierdie en ander studies (Gill, Gross en Huddleston 1985) wil dit voorkom of die meeste kinders kompetierend aan sport deelneem ter wille van die genot daarvan, die verbetering van vaardighede, die samesyn met vriende of die maak van nuwe vriende, die opwinding of die verwerwing van fiksheid.

Indien ons nou in die lig hiervan Coakley (Weiss en Gould 1986) se stelling bestudeer, naamlik dat die doel met sport in die meeste gevalle oorwinning is, kan ons sê dat die resultate in bogenoemde studie nie hierdie stelling kan ondersteun nie. Of ons egter die doel met sport en motiewe vir deelname aan sport as sinoniem kan beskou, kan bevraagteken word.

5.2.7 Faktore onderliggend aan genot by jeugsport – in terme van gereedheid

Wankel en Kreisel (1985) het probeer vasstel wat die rede is waarom kinders sport geniet. Hulle steekproef het bestaan uit Kanadese kinders tussen die ouderdom van 7 en 14 jaar wat aan verskeie georganiseerde sportprogramme deelgeneem het. Die faktore wat deurgaans as die belangrikste beskou is, kan as intrinsieke faktore beskryf word, naamlik die opgewondenheid van deelname, persoonlike doelwitbereiking, die verbetering van vaardighede, die toetsing van hierdie vaardighede teen ander en selfs net die uitvoer van hierdie vaardighede. Ekstrinsieke faktore soos om ander tevrede te stel, die wen van trofee en die wen van wedstryde is deurgaans as minder belangrik beskou.

Weer eens lyk dit of Coakley (Weiss en Gould 1986) se stelling hierbo in die lig van hierdie bevindings bevraagteken kan word. Tog moet eers seker gemaak word of dit hier net gaan om deelname aan sport of om spesialiteitsdeelname aan sport.

5.3 Emosionele implikasies

Deelname aan sport is selde of ooit 'n nie-emosionele ervaring. Hoewel emosionele dimensies van sport reeds vir meer as vyftig jaar deur sielkundiges in Oos-Europa (Cratty 1974) bestudeer word, is dit maar die afgelope twee dekades dat dieselfde mate van belangstelling daarin deur Westerse nasies getoon word. In die proses is daar begin om verskeie belangrike vrae te vra, byvoorbeeld of deelname aan kompeterende sport nie emosioneel te veel van 'n kind vereis nie. Aan die een kant van die vraag staan die opvoedkundiges wat aanvoer dat kompeterende deelname aan sport op 'n te vroeë ouderdom emosionele probleme kan vererger of veroorsaak. Aan die ander kant staan afrigters en ouers wat aanvoer dat vroeë deelname aan georganiseerde kompetisies sekere sielkundige voordele inhou.

In 'n poging om antwoorde op bogenoemde vrae te verskaf, is volgens Cratty (1974) al verskeie ondersoeke uitgevoer. Self so vroeg as in die vyftigerjare het Skubic (Cratty 1974) 'n ondersoek onderneem om die invloed van kompeterende deelname aan sport op die emosionele welstand van die kind in die middelkinderjare te bepaal. Vir hierdie doel is van 'n vraelys gebruik gemaak en die proefpersone was 'n aantal junior sagtebalspelers. Skubic (Cratty 1974) het uit die ondersoek onder andere bevind dat by die meerderheid seuns daar versteurings van die slaappatroon voorgekom het as gevolg van omstandighede wat regstreeks verband gehou het met wedstryde. Hy het ook vasgestel dat een derde van die kinders na 'n wedstryd te opgewonde of te neerslagtig was om 'n normale ete te eet. Geen beduidende afleidings kon egter gemaak word betreffende hulle skoolastiese prestasie, sosio-ekonomiese stabiliteit of gesondheid nie.

In 'n ander ondersoek deur Gidding (Cratty 1974) is daar ook gevind dat versteurings van slaappatrone na kompeterende deelname by die meeste deelnemers voorkom. 'n Verdere interessante bevinding wat deur Skubic (Cratty 1974) gemaak is, is dat daar 'n groter voorkoms van geringe emosionele versteurings by kinders aanwesig is na 'n oorwinning as na 'n nederlaag, en dat sulke versteurings gewoonlik langer duur.

Cratty (1974) is van mening dat indien die bevindinge van bogenoemde ondersoeke waar is en net so na ander sportsoorte oorgedra kan word, dit op verskeie maniere

geïnterpreteer kan word. Een groep kan argumenteer dat by geen geval enige ernstige emosionele versteuring, wat direk aan kompeterende deelname aan sport toegeskryf kan word, aangeteken is nie. Persone wat weer gekant is teen kompeterende deelname aan sport deur kinders in hulle middelkinderjare, kan aanvoer dat net die geringe emosionele veranderings wat met kompeterende sport gepaard gaan, genoeg rede is waarom dit nie aangebied behoort te word nie.

Weingarten (1982) noem egter dat hy in al sy jare van navorsing in verband met vroeë sportspesialisasie nog geen wetenskaplike studie gevind het wat onteenseglik enige negatiewe effekte van vroeë sportspesialisasie kon aantoon nie. Hy het bevind dat die meeste argumente teen vroeë sportspesialisasie op geïsoleerde gevalle of op subjektiewe waarnemings gegrond is. 'n Verdere probleem in studies van hierdie aard is die feit dat daar verskeie veranderlikes is waaraan sogenaamde negatiewe invloede toegeskryf kan word en dat dit dus moeilik is om dit net aan vroeë sportspesialisasie toe te skryf.

Cratty (1974: 15-16) stel voor dat elke ouer en afrigter vir hulself moet bepaal of kompeterende deelname aan sport 'n positiewe of negatiewe invloed op die emosionele toestand van sy kind het. Daarom behoort hulle hulle die volgende af te vra:

- "Are the observable negative signs of emotional upheaval more pronounced than the possible physical and emotional gains to be made for the child?
- Are there any more pronounced signs of some kind of emotional disturbance accompanying competition, as contrasted to the general and normal anxiety evidenced by growing youngsters to a variety of life situations?
- What are some specific signs of some kind of emotional problems evidenced by my child? If these are present, are they truly the result of sport competition, or are they attributable to other life experiences confronting the child?
- Is my child seemingly adjusting to the strains of competitive sport, by evidencing less emotional changes outside the competitive situation, as he continues to compete?
- What evidence do I have that the adult leadership of the team he or she is on is making any positive attempts to reduce the possible negative emotional outcomes of the games and competitions? What evidence do I have that the leadership, and possibly individuals at home, are behaving in ways which are likely to heighten my child's emotional feelings about the games, and may likely heighten feelings of failure if games are lost?"

Cratty (1974) stel voor dat indien daar by die kind wel aanduidings van emosionele wanaanpassing is, die ouers ook nog na ander aspekte van die kind se lewe moet kyk, omdat sport ten minste twee moontlike rolle in die emosionele wêreld van die kind kan speel. Vir sommige dien sport as 'n soort "gom" wat hulle emosioneel aanmekaar hou en 'n baie goeie aanduiding kan wees waarvolgens die kind dan sy selfwaarde kan beoordeel. Ander kinders ervaar kompeterende sportdeelname weer as sò 'n spanningsvolle gebeurtenis dat dit kan lei tot redelik ernstige emosionele ongesteldheid.

Wat ons hier in berekening moet bring, stel Cratty (1974: 16), is die feit dat geen kind presies dieselfde as 'n ander is nie.

"Not only is his emotional make-up different, but also the manner in which he uses and perceives sport and competition in his life."

Daarby word elke kind nog in verskillende sosiale en gesinsomstandighede groot, wat daartoe kan bydra dat emosionele probleme in verband met sport òf kan vererger òf makliker opgelos kan word.

Daar moet volgens Cratty (1974) gelet word op die volgende aanduidings van emosionele versteuring by 'n kind:

- 'n radikale verandering in eetgewoontes
- merkbare veranderings in die kind se gemoedstoestand
- 'n gesukkel om snags aan die slaap te raak
- abnormale vyandigheid teenoor gesinslede in die huis
- skielike verandering in sy aanpassing by die skool
- enurese
- klagtes oor siektes waarvoor daar nie mediese bewyse gevind kan word nie
- gereelde voorkoms van skoolfobie.

Cratty (1974) waarsku egter in dié verband dat die meeste kinders in een of ander stadium sommige van die bogenoemde simptome openbaar. Waarna deeglik opgelet behoort te word is die frekwensie van die simptome, sowel as die graad van ernstigheid. Indien daar dan met redelike sekerheid gestel kan word dat hierdie simptome nou verband hou met kompeterende deelname aan sport, kan die ouers verder optree in dié verband.

Die eerste vraag wat nou beantwoord sal moet word, is hoe 'n kind gehelp kan word om emosioneel beter aan te pas wat betref sy kompeterende deelname aan sport.

In die eerste plek meen Cratty (1974) dat die ouers die kind aan kompeterende deelname kan onttrek. Dit is 'n drastiese stap wat gedoen kan word in ernstige gevalle waar dit noodsaaklik is om die kind se emosionele welstand te verseker. Dit is egter meer gewens om konstruktiewe stappe te doen ten einde die kind in staat te stel om sy deelname aan sport as aangenamer te ervaar. Hierdie stappe kan ook daartoe bydra dat 'n kind op ander gebiede van sy lewe beter presteer.

Ouers kan in só 'n geval eerstens die belangrikheid wat aan die kompetisie geheg word, verminder. Daar moet met die kind in gesprek getree word aangaande die relatiewiteit van kompetisies en die uitslag daarvan. Die kind moet verder daarvan bewus gemaak word dat sy aanvaarding deur ander nie slegs van sy prestasie op sportgebied afhang nie.

'n Tweede moontlikheid wat deur die ouers oorweeg kan word, is die metode van selektiewe assosiasie. Dit beteken dat indien daar iets of iemand is wat die kind onnodiglik ontstel of gespanne maak, so 'n situasie of persoon voor kompeterende deelname vermy moet word.

Nog 'n moontlikheid is om die kind die vaardigheid van ontspanningsoefeninge te laat bemeester. Dit help gewoonlik om iemand te kalmeer in situasies waartydens hy/sy voorheen te gespanne was. Dit dra dan inherent by tot 'n groter ervaring van genot tydens die beoefening van kompeterende sport.

5.4 Kompetisie en die kind in ontwikkeling – spanning en ang

In Gleeson (1986) maak Russell 'n onderskeid tussen “stress” en “distress”, wat die navorser met onderskeidelik spanning en ang vertaal. Russell (Gleeson 1986: 145) omskryf spanning soos volg:

“Stress is the non-specific response of the body to any demand made upon it. It is immaterial whether the agent or situation we face is pleasant or unpleasant, all that counts is the intensity of the demand for readjustment or adaptation.”

Russell (Gleeson 1986: 145) onderskei dan verder tussen spanning en ang:

“Any kind of normal activity – a game or even a passionate embrace – can produce considerable stress without causing harmful effects. Damaging or unpleasant stress is distress.”

Russell (Gleeson 1986) se doel met sy bydraes in hierdie afdeling is om aan te dui dat kompeterende deelname aan sport wel vir die kind in die middelkinderjare sekere voordele kan inhou. Indien dit egter in omvang toeneem sodat meer as 'n aanpassingsrespons van die kind vereis word, kan dit gebeur dat kompeterende deelname angs in die vorm van fisieke of sielkundige trauma veroorsaak.

Russell (Gleeson 1986) wat in 'n stadium die afrigter van Kanada se nasionale gimnastiekspan was, sê dat hy daarvan kan getuig dat deelname aan kompeterende sport 'n geweldige bydrae kan lewer tot 'n kind se fisieke en emosionele ontwikkeling. Voorbeelde hiervan is die volgende:

- Deelname aan kompeterende sport kan 'n bydrae lewer tot die kind se sosialisering
- Dit is 'n goeie tyd vir die kind om vaardighede aan te leer om stres beter te hanteer
- Goeie afrigting kan bydra tot 'n verbeterde selfkonsep by jong atlete
- Kompeterende deelname en afrigtingsituasies kan so aangepas word dat dit primêr samewerkend van aard kan wees.

Russell (Gleeson 1986) brei egter verder uit oor die nadelige gevolge van fisieke stres vir die groeiende kind. Hy stel dit dat die doelwit van afrigters ten opsigte van die fisieke aspek van kompeterende sport moet wees om die optimum vlak van "stress" te bereik sonder om oor te gaan na 'n vlak van "distress."

Wat betref die aspek van sielkundige stres waaraan kinders gedurende deelname aan kompeterende sport onderwerp word, noem Hardy (Gleeson 1986) dat daar niks met kompetisie as sodanig verkeerd is nie. Op talle gebiede van ons daaglikse lewe vind daar kompetisie plaas wat 'n natuurlike proses is en waarmee daar niks verkeerd is nie. Waarmee Hardy (Gleeson 1986) wel probleme het, is die feit dat kompetisies waaraan kinders deelneem soms deur ouers gebruik word om hulle eie doelwitte te bereik, afgesien van die feit of hierdie doelwitte met dié van die kinders ooreenkom of nie. As voorbeeld word genoem dat daar vandag so 'n geweldige klem op die wenmotief geplaas word, maar dat die prys wat die kind in die proses moet betaal, nie in berekening gebring word nie of selfs nie eens van bewus is nie.

Die vraag waarvoor die belangstellende navorser dan te staan kom is: Watter prys moet die kind betaal? Daar is reeds kennis geneem van die feit dat die kind op fisieke gebied heel moontlik 'n prys kan betaal indien die eise waaraan hy onder-

werp word, meer is as wat sy liggaam in daardie stadium kan hanteer. Wat egter van sy kognitiewe, morele, emosionele en sosiale ontwikkeling? Antwoorde hierop is nodig om 'n geheelbeeld te vorm.

5.5 Wat is spesialisasie?

Volgens Botha en Potgieter (1987: 9) dui die begrip spesialisasie op die toelê op 'n bepaalde aspek van 'n saak, dit wil sê 'n bepaalde vak, beroepsrigting, sportsoort of selfs 'n enkele sportitem. Meer belangrik, vir doeleindes van hierdie navoringsprojek, stel hulle dit soos volg:

“'n Vereiste is dat ander afdelings of sake vir die spesialis verbode of ontoeganklik word. Vroeë spesialisasie dui daarop dat bepaalde lewensterreine en inhoude vir die kind afgesluit word in 'n stadium wanneer hy nog met algemene inhoude moes omgaan.”

Uit hierdie omskrywing sou 'n mens gevaartekens vir mensontwikkeling kon sien flikker indien die proses nie na behore hanteer word nie.

5.6 Die doel met en beginsels van vroeë sportspesialisasie by kinders

Die primêre doel van alle betrokkenes by vroeë sportspesialiseerders behoort kortliks die volgende te wees:

- “Om die deelnemer aan sport te help om insig in sy primêre behoeftes te kry.
- Om hom te help om te verstaan wat die gevare sou wees indien persoonlike motivering plek sou maak vir ekstrasieske motivering.
- Om hom te help om weg te kom van die idee dat die sportervaring 'n maatstaf van sy waarde as mens is.
- Om hom te help om die sportervaring nie te gebruik om homself te bewys nie.
- Dat die strewe na uitmuntendheid slegs gemeet word aan unieke persoonlike waardes en dat die fisieke limiete geneties bepaal word.
- Dat om homself beter te leer ken, homself te aanvaar en van homself te hou, die belangrikste doel behoort te wees.
- Om die deelnemer aan sport te leer dat afgesien van hoe merkwaardig sy fisieke talent is, dit nooit sy waarde as mens kan bewys nie.” (Botha en Potgieter 1987: 11)

Weingarten (1982) stel voor dat die volgende beginsels betreffende kinders en kompeterende deelname aan sport in gedagte gehou behoort te word:

- Kinders verdien die beste aangesien hulle die toekoms van enige belangrike menslike sisteem is.

- Prestasies op 'n jong ouderdom behoort nooit as die uiteindelijke doelwit gesien te word nie, maar eerder as 'n pad waarlangs die kind gelei kan word tot meer volwasse prestasies. Sportprestasies besit op sigself sekere versterkende eienskappe, hoewel dit in die lig van toekomstige perspektiewe geëvalueer behoort te word.

Weingarten (1982) vra homself af waarom spesialisasie op gebiede soos musiek en kuns van 'n vroeë ouderdom af aangemoedig word, terwyl vroeë spesialisasie op sportgebied bevraagteken word. Weingarten (1982: 3) stel dit as volg:

“Why should the physically talented child be considered of less importance and less deserving than his artistically inclined counterpart? The justification, we are told, is that art or music are lifelong engagements whereas sport-excellence is but temporary as it is biologically-dependant. This argument is not only unfair but unrealistic and contra-indicative. Firstly, why should the physically talented youngster bare the blame for such age-related biological processes? Secondly, there are several sports in which improvement and relative excellence are not jeopardized by age (golf, distance running, etc.), while the others leave numerous positive markings on the participants. And thirdly, the fact that in most sports prime-time is aged-bounded only justify early development toward specialization.”

5.7 Fisieke implikasies van vroeë sportspesialisasie

Volgens Botha en Potgieter (1987) is die volgende prosesse tydens die ontwikkeling van die kind van belang:

- Volwassewording van reeds gevormde embriologiese elemente
- Aktiewe beengroei
- Hipertrofie en hiperplasie van spierweefsel.

Hierdie prosesse is volgens Botha en Potgieter (1987) aan die gang tot ongeveer die ouderdom van 19 – 20 jaar. Wanneer 'n kind die ouderdom van 14 – 15 jaar bereik, is die mees kritieke ontwikkelingsprosesse egter reeds afgehandel.

Wanneer kom spesialisasie op fisieke gebied dan voor? Spesialisasie op fisieke gebied kom voor wanneer oefening intensief herhaal word, soos in die geval van verspring of hoogspring. Hierdie spesialisasie kan volgens Botha en Potgieter (1987) die fisieke ontwikkelingsprosesse by groeiende kinders affekteer, met moontlik die misvorming van anatomiese weefsel en fisieke gebreke tot gevolg. Volgens Du Plessis (Botha en Potgieter 1987) is die beginsel om enige kind aan 'n groot getal uiteenlopende sportsoorte te laat deelneem potensieel net so skadelik

as vroeë spesialisasie. Aspekte wat in dié verband oorweeg moet word, is die kind se talent, somatotipe en belangstelling.

Vroeë spesialisasie kan, afgesien van talle alledaagse beserings en ongelukke, volgens Botha en Potgieter (1987) ook verskeie beserings tot gevolg hê weens te vroeë chronies fisieke ooreising. Voorbeelde hiervan is die volgende:

- Traksiebeserings van tendonhegtings
- Kompressiebeserings van gewrigte
- Rugwerweltoestande
- Foutiewe spiergroei en -ontwikkeling

5.8 Psigiese implikasies van vroeë spesialisasie

Botha en Potgieter (1987) noem in verband met die psigiese implikasies van byvoorbeeld vroeë atletiekspesialisasie dat dit 'n natuurlike tendens is om dit in terme van goed of sleg te kategoriseer. Sekere aspekte moet egter in gedagte gehou word alvorens in so 'n kategorisering verval word:

- Enkele geïsoleerde gevalle word dikwels aangehaal op grond waarvan veralgemenings gemaak word.
- Daar bestaan 'n gebrek aan wetenskaplik verantwoordbare studies wat alle parameters in aanmerking neem.
- Daar is 'n gebrek aan langtermynopvolgstudies om duidelikheid te verkry aangaande sekere psigiese implikasies van vroeë atletiekspesialisasie.
- Persoonlikheidsontwikkeling is onderhewig aan vele faktore en veralgemeende afleidings behoort nie sonder meer aan vroeë atletiekspesialisasie toegeskryf te word nie.
- Sekere korttermynopvolgstudies toon 'n verandering of verskuiwing aan van sekere persoonlikheidseienskappe by vroeë atletiekpresteerders. Of dit werklik die gevolg van vroeë atletiekspesialisasie is of moontlik die normale pad van ontwikkeling van sekere persoonlikheidseienskappe wat dié kinders natuurlik vir vroeë atletiekspesialisasie geselekteer het, bly 'n onuitgemaakte saak.

'n Saak waaroor skrywers soos Botha en Potgieter (1987) egter baie ernstig is, is dat afrigters 'n atmosfeer behoort te skep wat kan bydra tot die jong atleet se fisieke en psigiese gesondheid. Om hierdie doelwit te bereik behoort sekere negatiewe aspekte uitgeskakel te word en sekere positiewe aspekte versterk te word. Sommige van hierdie aspekte sal vervolgens bespreek word.

5.8.1 Objektivering van die kind se gevoel teenoor sport

Wat hierdie aangeleentheid betref is dit Botha en Potgieter (1987: 10) wat hulle as volg uitlaat:

“Dit is slegs gedurende die afgelope aantal jare dat navorsing gedoen word oor die objektivering van die jeugdige spesialiseerder se emosionaliteit en sy houding jeens kompetisie. In dié verband is hoofsaaklik aandag gegee aan karakterangs en situasionele angs. Dit was dan moontlik om ’n groep kinders te begrens wat op karakteristieke wyse met sulke hoë angsvlakke funksioneer, dat dit hulle fisieke respons aansienlik beïnvloed in die mededingende situasie.”

Volgens Botha en Potgieter (1987) is daar gevoelsareas wat tans en in die toekoms geobjektiveer behoort te word, soos die kind se egobetrokkenheid, sy selfvertroue, sy gevoelens ten opsigte van uithouvermoë, sy vermoë om dominansie of aggressie te hanteer en die graad van emosionele kontrole wat uitgeoefen kan word.

Die doel met die objektivering van gevoelens is volgens Botha en Potgieter (1987) dat dit kan lei tot meer sensitiewe en insigryke kommunikasie aangaande emosionele probleme wat die vroeë spesialiseerder mag ondervind. Dit kan hom in staat stel om te leer om dit te hanteer.

5.8.2 Intrinsieke en ekstrinsieke motivering

Dit is belangrik om vas te stel of die jong atleet só betrokke is by die spesifieke aktiwiteit dat dit vir hom intrinsieke waarde inhou, en of die aktiwiteit sal bydra tot positiewe gevoelens van eiewaarde. Botha en Potgieter (1987) gaan verder deur te sê dat waar deelname aan georganiseerde sport op losse grondslag hoofsaaklik intrinsiek gemotiveerd en ideaal is vir die ontwikkeling van ’n betekenisvolle identiteit, die oorgang van laedrukspel na hoëdrukcompetisie die kritieke fase is waar die mees basiese behoeftes van die kind opgeoffer mag word vir waardes met die laagste potensiaal vir emosionele groei. Dit is dus van groot belang om gedurende hierdie fase te onderskei tussen die intrinsieke en ekstrinsieke motivering van elke atleet.

Dit is volgens Botha en Potgieter (1987) waar dat in enige hoogs mededingende sport die gevaar bestaan dat al meer van eksterne belonings gebruik gemaak mag word om atlete te motiveer. Die moontlikheid bestaan dan dat ’n atleet gaandeweg voeling met sy belangrike innerlike gevoelens mag verloor namate hy toegee aan druk van eksterne kriteria wat deelname bepaal.

5.8.3 Die oorbetrokke ouer

Botha en Potgieter (1987) is van mening dat een van die mees algemene probleme by vroeë spesialisasie die gevaar is van oorentoesiasme by die ouers, asook 'n onvermoë om emosioneel op 'n afstand te bly wat betref die kind se prestasies. Die ideaal word gesien as 'n situasie waar die kind as mededinger self in beheer is van die eise van die lewe en alleen die verantwoordelikheid dra om sy ondervinding te evalueer. In terme van Van Wyk (1983) se siening dat die kind beweeg vanaf afhanklikheid na onafhanklikheid en in die proses wel van die ondersteuning van die ouers afhanklik is, is die ideaal van 'n ideale opset in die praktyk nie so maklik haalbaar nie.

5.8.4 Organisasie van die kind se selfkonsep

Hoewel daar reeds na die selfkonsep en die belangrikheid daarvan verwys is (vergelyk 3.2), is dit gepas om in hierdie afdeling weer na die organisasie van die kind se selfkonsep te verwys.

Dit gaan volgens Botha en Potgieter (1987) hier meer spesifiek om die kind se ontwikkeling van 'n unieke sin vir 'n eie unieke identiteit. Gedurende die fase van die middelkinderjare bestaan die geleentheid vir die kind om gevoelens van minderwaardigheid te oorkom. 'n Gulde geleentheid hiervoor is waar die kind sy fisieke interaksie met sy portuurgroep toets. Waar die kind dan met rolle eksperimenteer, voorsien die groepspeel objektiewe terugvoering. Botha en Potgieter (1987: 11) verwys na hierdie baie belangrike aangeleentheid as volg:

“Vroeë spesialisasie en strawwe kompetisie inhibeer die sosialiseringproses deurdat interaksie gereduseer word tot meganiese rolvertolking onder toesig van 'n volwassene. Wanneer 'n kind in hierdie periode blootgestel word aan sosiale verwerping en vernedering, is sy selfkonsep ook negatief.”

Hieruit blyk dit baie duidelik dat die selfkonsep 'n proses is wat met die grootste omsigtigheid hanteer moet word en dat die hele konsep betreffende sportspesialisasie al dan nie, deeglik oorweeg moet word.

5.8.5 Prestasie en verwerwing van motoriese vaardighede

Die grootste bedreiging in hierdie verband is volgens Botha en Potgieter (1987) onredelike eise wat deur die volwassene aan die kind gestel word en wat veroorsaak dat die kind skuldig voel indien hy nie daaraan kan voldoen nie.

“Dit moet onthou word dat fisiologiese, emosionele en verstandelike ouderdom nie altyd met chronologiese ouderdom ooreenkom nie. Vele vroeë spesialiseerders het as gevolg van die onvermoë van volwassenes om hulle fisieke ongereedheid te aanvaar, die gevoel van mislukking beleef en hulle op ’n ander minder spanningsvolle aktiwiteit toegespits.” (Botha en Potgieter 1987: 11)

5.8.6 Potensiële negatiewe faktore in byvoorbeeld ’n mededingende atletiekprogram

Die kind in die middelkinderjare is nie in staat om te onderskei tussen diskriminasie gebaseer op sy vermoë en oordele wat verband hou met sy eie intrinsieke waarde nie. Dit wil voorkom of hy oordeel nie beleef as oordeel oor een bepaalde fisieke aspek nie, maar as ’n aantasting van sy algehele waarde as mens.

Geron (Weingarten 1982) het gevind dat hoër vlakke van aggressie, interpersoonlike vyandigheid en ’n oorontwikkelde selfvertroue by vroeë sportspesialiseerders voorkom. Die positiewe eienskappe by die proefpersone oorskadu egter die negatiewes by verre. Die volgende gevolgtrekkings kon deur Geron (Weingarten 1982: 18) gemaak word:

“... the child athlete is characterized by: a high social status, is coming from middle or high level socio-economic class, is more organized in life style, better socially adjusted, demonstrates superior leadership qualities, is emotionally controlled, responsible, co-operative, self-confident, takes initiative, is courageous, enjoys greater social acceptance, has normal or slightly above-normal academic achievements, is more dominant, happy, tough-minded and extraverted.”

5.9 Spesialisasie in sport en die rol van die skool

Die klem op prestasie in skoolsport het volgens Coetzee (1979) direk tot gevolg dat daar in spesifieke sportsoorte gespesialiseer word. ’n Skewe sportperspektief word sodoende ontwikkel en sport verloor ook in die proses sy opvoedingsbetekenis. Daarby word volgens Scholtz (Coetzee 1979) vermoed dat intense vroeë spesialisasie skadelike newe-effekte kan hê.

Van die newe-effekte van vroeë spesialisasie word deur Van Raalte (Coetzee 1979: 87) soos volg beskryf:

“Dan kan maniakale sportbeoefening ontstaan, die niet enkel een eenzijdige ontwikkeling van bepaalde liggaamsdelen, maar vooral een overprikkeling van de zenuwstelsel en fantasieleven en een overwoekering van eersuchtige motieven bevordert.”

Bgtha (Coetzee 1979) noem ook in dié verband dat spesialisasie by die jeug ontmoedig word, omdat dit die algemene opvoeding benadeel. Oorspesialisasie laat sport sy ware karakter en doel verloor.

In die vorige paragraaf is verwys na die begrip "algemene opvoeding." Hier word nou kortliks aandag gegee aan die rol wat die primêre skool behoort te speel in die algemene opvoeding van die kind en veral hoe sport daarby betrek kan word. Die taak van die primêre skool sal dus vervolgens kortliks bespreek word.

Volgens Oschman (1982: 3) is die besondere opdrag van die primêre skool, soos vervat in Wet 39 van 1967, soos volg:

"onderwys moet verskaf word ooreenkomstig die bekwaamheid, aanleg en belangstelling van die leerling en die behoeftes van die land, en met inagneming hiervan, moet gepaste voorligting aan die leerling verstrekk word ..."

Dit is dus die taak van die primêre skool om elke leerling as totale mens op te voed. In die loop van die opvoedingsproses loop die akademiese en buite-kurrikulêre program van die kind volgens Oschman (1982) sterk saam. Ten einde optimale fisiese en emosionele ontwikkeling moontlik te maak, is wisselwerking tussen die akademiese en die buite-kurrikulêre program noodsaaklik.

In die praktyk bestaan daar egter, wat die buite-kurrikulêre program betref, 'n afwyking van hierdie reël. Die bestaande spanstrukture veroorsaak volgens Oschman (1982) dat slegs 10 % van die totale skoolbevolking in die praktyk aan sport deelneem.

Indien daar dus in gedagte gehou word dat alle kinders tussen die ouderdomme van 8 en 12 jaar hulle hoogtepunt van motoriese ontwikkeling bereik, is die huidige stelsel, waar moontlik te veel klem op prestasie en spesialisasie gelê word en slegs 10 % van die leerlinge aktief aan sport deelneem, beslis nie wetenskaplik verantwoordbaar nie.

Die stelsel lei op sy beurt tot fisiese onaktiwiteit wat volgens Oschman (1982) die kind se selfbeeld kan benadeel en tot groter skugterheid, vrese, introversie en passiwiteit kan lei. Dit bly die taak van die skool om die kind as gebalanseerde mens te laat ontwikkel; hierdie doelwit moet altyd binne en buite die klaskamer, voor oë

gehou word. Ongelukkig voldoen die huidige strukture van sportbeoefening in die primêre skool nie aan dié vereistes nie.

Omdat ons hele samelewing so geweldig prestasie-georiënteerd geword het, het die druk op die kind om beter te presteer ook vergroot. Dit bring mee dat kinders op 'n al vroeër ouderdom begin spesialiseer om aan die hoë verwagtinge wat aan hulle gestel word, te probeer voldoen. Bodemer (Oschman 1982: 5) sê in hierdie verband die volgende:

“Ons laat ons kinders nie meer toe om kinders te wees nie. Oral word druk op hulle uitgeoefen. Op skool druk sowel ouers as onderwysers. My kind moet beter presteer as die bure s'n. Daar word nie meer aan sport deelgeneem om sport se onthalwe nie, o nee, die aller-mikpunt is prestasie! As 'n kind in sport uitblink, het hy nie 'n kat se kans om 'n normale lewe te lei nie. Daar is elke middag iemand spesiaal om hom op die sportveld af te rig. Dan raak dit nie meer ontspanning nie.”

Die antwoord op die probleem van vroeë sportspesialisasie is volgens Oschman (1982) geleë in massa-aktivering op georganiseerde basis in verskillende sportsoorte. Hy stel voor dat elke kind op primêre skool die geleentheid kry om met 'n groot verskeidenheid sportsoorte gedurende 'n bepaalde periode in skooltyd kennis te maak. In elke geval behoort die motivering tot deelname die genot wat dit meebring te wees.

5.10 Sportspecialisasie: Reg of verkeerd?

Waar Oschman (1982) se standpunt gebou is om die belange van die totale kinderbevolking, kom Weingarten (1982) en gee perspektief op die saak soos gesien van die kant van die talentvolle jong individu. Hy gee toe dat die kind wat vandag op internasionale of selfs laer vlakke van kompetisie wil deelneem, beslis nie die tyd en die energie het om aan “normale” kinderaktiwiteite en -belangstellings deel te hê nie.

Weingarten (1982) huldig egter die standpunt dat daar lankal nie meer na die reg of verkeerd van vroeë spesialisasie gevra kan word nie.

“At some point, the question whether such sincere devotion for a sport activity was good or bad for young children became both unrealistic and totally irrelevant, as far as I was concerned and was replaced by a set of different, more practical, ones. For example: In what ways can these talented children be best assisted, protected and guided during their laborious strive for excellence; How can we safely lead them to ripe and

mature in competitive sport so both potentials and investments are actualized?" (Weingarten 1982: 1)

'n Mens kan volgens Weingarten (1982) nie sonder meer aanvaar dat vroeë sportspesialisasie noodwendig negatiewe gevolge vir die kind sal hê nie. 'n Ongepubliseerde ondersoek wat in Israel uitgevoer is en waarby jong sportmanne betrek is wat deel uitgemaak het van die nasionale sportontwikkelingsprojek, het sekere interessante bevindinge opgelewer.

"It was observed that in most instances the participants preferred their sport-friends to their school or neighbourhood ones; that as a group they qualified as above-average students in spite of their time consuming sport practices; that most of them were socially well accepted and enjoyed a relatively high social status in their respective schools and classes; that in general their parents were content and very supportive, stressing the fact that their children were not only engaged in something which they really liked but also that they were a part of an educational system which, comparatively speaking, was far beter than most of the available alternatives. The children expressed their feelings toward the program in rather positive terms emphasizing their opportunity to excell in sport, the fun they had experienced, the various interesting exposures and the many life-long friends they have made." (Weingarten 1982: 4)

Daar behoort egter dadelik bygevoeg te word dat hierdie bogenoemde programme uit die staanspoor daarop gerig was om ook verskeie sosiale en intellektuele aspekte te betrek. 'n Verdere doelwit was om noue kontak tussen die kinders aan die een kant en onderwysers en ouers aan die ander kant te bly behou. Hulle prestasies op die sportveld sowel as op akademiese gebied kan dus toegeskryf word aan faktore soos beter organisering van tyd, verbeterde effektiwiteit, die feit dat die oë van die portuurgroep en onderwysers op hulle gerig was, die hoër mikpunte wat hulle aan hulself gestel het, verbeterde selfbeeld, ens.

In gevalle waar kinders egter in sogenaamde sportskole sonder dié wye spektrum geplaas is, word die teenoorgestelde aangetref.

"It is argued that a large percentage of those who enrol in the Max Ritter swimming school (West Germany) demonstrate social adjustment problems, are not able to withstand the physical and psychological pressures and finally when leaving the set-up upon graduation are disattached and unable to cope with life problems." (Weingarten 1982: 6)

5.11 Wanneer moet kinders begin spesialiseer?

Weingarten (1982) meld dat daar in Rusland gevind is dat daar 'n baie lae korrelasie bestaan tussen sportprestasies in die vroeë jare (pre-puberteit) en dié in volwassenheid. Prestasie deur die kind in die middelkinderjare is dus geen waarborg dat hy ook as volwassene prestasies van gehalte sal lewer nie. Die grootste deel van die volwasse presteerders was wel in hulle middelkinderjare deel van 'n sisteem waar hulle goeie afrigting onvang het en waar voldoende fasiliteite tot hulle beskikking was, maar hulle het nooit as jong kinders uitsonderlike prestasies behaal nie.

“If this is true in one of the world's better organized sport systems, it may be safely assumed that in the lesser systems most of the young potential champions are often overlooked, dismissed and drop out to never actualize their latent potential.” (Weingarten 1982: 8)

Dit blyk uit Weingarten (1982) ook dat wat Olimpiesestandaard-swemmers betref, die meeste teen 12-jarige ouderdom kompetierend begin deelneem het en nie teen 10 of 14 jaar nie. 'n Te vroeë toetrede tot kompeterende sport is duidelik geen versekering vir toekomstige sukses nie.

5.12 Wie moet spesialiseer?

In sy antwoord op die vraag wie aangemoedig moet word om reeds op 'n vroeë ouderdom te spesialiseer sê Weingarten (1982) die volgende:

“The answer is rather a simple one. As in other skillful areas, early systematic specialization is intended for the ones considered at least above average in aptitude. Others, should they be included, will encounter continuous frustrations and may develop attitudes of failure and physical inadequacy. For the majority of the youngsters, less intense systems should be provided, for example a sound physical education curriculum which should stress understanding and enjoyment in regard to physical movement emphasizing the basic skills to be used throughout life. It must be clear that regardless the amount of training and investment not every child can be developed into a concert-pianist or a sport champion. That sport specialization is intended for the better physically endowed, is justified by the cardinal principle of education, which emphasizes the optimal development of each individual.” (Weingarten 1982: 14)

5.13 Ontwikkelingsportsielkunde: 'n teoretiese perspektief om kinders betrokke by sport te bestudeer

Om hierdie hoofstuk af te sluit sal aandag gegee word aan 'n oproep deur Weiss (1983) in verband met 'n ontwikkelingsteoretiese raamwerk as die mees gepaste raamwerk waarbinne kinders se psigo-sosiale ervarings in sport bestudeer behoort te word.

Dié perspektief verskaf volgens Weiss (1983) die beste manier waarop kinders se gedrag op sportgebied verklaar kan word. Daar word gefokus op die ontogenetiese veranderings in kognitiewe vermoë wat help om gedragsverskille tussen individue te beskryf en te verklaar. Weiss (1983) wys ook daarop dat daar in die verlede baie min navorsing gedoen is oor kinders se gedrag op sportgebied waar sodanige ondersoeke gebaseer was op die kognitiewe ontwikkelingsaspekte van 'n kind se ontwikkeling. Die gevolg is dat die resultate van baie van die navorsingswerk misleidend of onakkuraat kan wees.

Gould (Weiss 1983: 217) noem in die verband:

“When testing existing theory and developing new theory, the youth sport researcher must also remember that the young athlete is not a minituer adult. Too often we erroneously assume that psychological processes and theories that have been based on research with adults automatically transfer to younger age groups.”

Volgens Weiss (1983) is 'n voorwaarde vir die akkurate voorspelling en beskrywing van die effek van sport op die psigo-sosiale aard van die kind, 'n korrekte teoretiese raamwerk. So 'n korrekte teoretiese raamwerk bepaal dat die ouderdomsgroep waaruit die kinders vir navorsing gekies word gebaseer behoort te wees op onderliggende ontwikkelings- en kognitiewe ontwikkelingskriteria.

Weiss (1983: 217) brei soos volg daarop uit:

“A plethora of studies have used children of varying age levels as subjects and then age comparisons have been made on a variety of psychological characteristics. A developmental approach, however, is the best theoretical perspective from which to study children's psychosocial interactions in sport. In essence, we must stop objectifying children as subjects for research and instead focus on the changes in cognitive structures and abilities that will help us understand maturational differences in psychosocial behaviors.”

So 'n ontwikkelingsteoretiese oriëntasie fokus volgens Weiss (1983) op die beskrywing en verklaring van psigososiale en/of gedragsveranderinge by die individu met verloop van sy lewe. Hierdie oriëntasie fokus ook op die verskille en die ooreenkomste in die aard van hierdie veranderinge soos wat dit by groepe voorkom. Soos reeds vroeër in hierdie afdeling genoem, fokus hierdie ontwikkelingsteoretiese oriëntasie ook op die ontogenetiese veranderinge in kognitiewe vermoëns wat help om psigososiale en gedragsverskille tussen individue te beskryf en te verklaar. Sy noem dat weinig navorsing op die gebied van kinders wat aan sport deelneem, op ontwikkelings- of kognitiewe ontwikkelingsraamwerke gefundeer is.

Sy moedig verdere navorsing waarby die psigo-sosiale ontwikkeling van die kind in ag geneem word, baie sterk aan. In die laaste instansie verskaf sy ook riglyne waarvolgens 'n sistematiese lyn van navorsing op die gebied van sportsielkunde binne die raamwerk van 'n ontwikkelingsperspektief uitgevoer kan word.

Die volgende aanbevelings om empiriese navorsing op die gebied van sportsielkunde wat gefundeer is in die ontwikkelingsoriëntasie, word deur Weiss (1983) gemaak. As voorbeeld noem sy ses stappe wat geneem is in 'n studie wat die ontwikkelingsbenadering ten grondslag het en gehandel het oor intrinsieke motivering in sport.

- "Review the theoretical constructs and models provided in the developmental psychology literature.
- Determine the validity of these constructs in sports setting.
- Formulate empirical, testable sport-specific hypotheses based upon theoretically derived developmental criteria.
- Design and conduct a line of empirical research.
- Develop a conceptual working model that accounts for the developmental factors which contribute to and mediate the development of psychological construct. Base this model on existing literature and empirical results.
- Test the validity of the model by conducting further studies." (Weiss 1983: 227-228)

Ten slotte noem Weiss (1983) dat dit van groot belang vir sportsielkundiges is om die ontwikkelingstadië van psigososiale en fisieke groei in kinders te bestudeer. Hiervoor moet vanuit 'n ontwikkelingsraamwerk te werk gegaan word weens die feit dat sodanige benadering geregverdig word deur sowel wetenskaplike as praktiese implikasies. Sy motiveer haar stelling soos volg:

"The goal of social science is to provide the most parsimonious explanations and predictions of human experience and behavior, and developmental theory may provide the most insightful descriptions of the evolving, transforming understandings of children as they interact in the sport environment. Moreover, theoretical and empirical information derived from a developmental framework may assist researchers and practitioners in making effective recommendations for providing positive sport experiences for children." (Weiss 1983: 228)

By die samestelling van 'n literatuurstudie vir hierdie navorsingsprojek is werklik gepoog om op 'n beskeie wyse van die belangrikste veranderlikes van toepassing op die tema in 'n geheel literatuurstudie saam te snoer. In die proses is verwys na:

- Menslike ontwikkeling
- Die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare as belangrike skakel in die ketting van mensontwikkeling
- Sport – die aard en eienskappe daarvan en die betekenis daarmee
- Gespesialiseerde deelname aan sport gedurende die middelkinderjare

Soos blyk uit die bevindinge van Weiss (1983), is dit sterk aan te beveel dat soveel navorsing as moontlik op hierdie terrein gedoen word sodat die negatiewe effek van "sportspesialisasie" sover moontlik uitgeskakel en gebalanseerde mensontwikkeling gestimuleer word.

In hierdie navorsingsprojek is daar naas die literatuurstudie ook 'n empiriese studie gedoen wat in die volgende hoofstuk in detail bespreek sal word.

Hoofstuk 6

METODE VAN ONDERSOEK

6.1 Inleiding

Die vorige vier hoofstukke het gehandel oor die ontwikkeling van die mens, maar meer spesifiek die kind gedurende die middelkinderjare en die moontlike effek van verskillende tipes van sportbeoefening op sy sosiale ontwikkeling. In hierdie hoofstuk gaan die empiriese gedeelte van hierdie projek bespreek word, waaronder die volgende punte hanteer sal word:

- Die samestelling van die onderzoekgroep;
- Die veranderlikes en meetinstrumente;
- Hipotesestelling en ontledingsprosedure;
- Resultate en die bespreking daarvan.

6.2 Samestelling van onderzoekgroep

Die onderzoekgroep is saamgestel uit Afrikaanssprekende standerd vyf-leerlinge van vier Bloemfonteinse laerskole. Die skole waaruit die steekproef verkry is, is op 'n ewekansige wyse getrek. Die volgende vier skole, naamlik 1) Laerskool J.B.M. Hertzog, 2) Sand du Plessis Primêre skool, 3) Primêre Skool Willem Postma en 4) Universitas Laerskool is in die ondersoek ingesluit.

Eerstens is 'n biografiese vraelys op al die standerd vyf-leerlinge van die betrokke skole afgeneem. Leerlinge wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem en leerlinge wat aan spansporte deelneem, is met behulp van die biografiese vraelys geïdentifiseer. Die totaal van 134 leerlinge is verkry deur die aantal standerd vyf-leerlinge wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem te bepaal en dan ongeveer dieselfde aantal leerlinge wat aan spansporte deelneem op 'n ewekansige wyse te identifiseer. Die onderzoekgroep het uiteindelik bestaan uit 69 seuns en 65 dogters. 'n Getal van 38 seuns en 36 dogters neem op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deel, terwyl 31 seuns en 29 dogters aan spansporte deelneem.

Die nodige gegewens is daarna ingesamel deur die IVV op die leerlinge van elke betrokke skool afsonderlik toe te pas.

6.3 Veranderlikes en meetinstrumente

Dit is eerstens nodig om duidelikheid te verkry wat met die begrippe gespesialiseerde deelname aan individuele sportsoorte en deelname aan spansporte, bedoel word. Dit sal in die tweede plek nodig wees om met behulp van psigometrie die ondersoekgroep se mate van aanpassing te bepaal. Vervolgens is daar 'n bespreking van die veranderlikes.

6.3.1 Gespesialiseerde deelname aan individuele sportsoorte

Leerlinge wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem, is deur middel van 'n biografiese vraelys geïdentifiseer en is kinders wat gedurende die middelkinderjare spesialiteits- of professionele afrigting in een of meer individuele sportsoorte ontvang het of steeds ontvang.

6.3.2 Deelname aan spansporte

Leerlinge wat aan spansporte deelneem is ook deur middel van die biografiese vraelys geïdentifiseer en is kinders wat gedurende die middelkinderjare hoofsaaklik aan spansporte deelneem en nie spesialiteits- of professionele afrigting in enige individuele sportsoort ontvang het of huidiglik ontvang nie.

6.3.3 Interpersoonlike Verhoudingsvraelys (IVV)

Die algemene doel van die IVV is om 'n betroubare en geldige evaluering van die persoonlike, huislike, sosiale en formele verhoudings van 12 – 15 jarige leerlinge te verkry. Hoewel hierdie navorsingsprojek primêr sentreer rondom die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare en dat slegs subtoetse 8, 9 en 10 streng gesproke op hierdie navorsingsprojek van toepassing is, is die hele toets ter wille van die geldigheid en betroubaarheid van die resultate, afgeneem. Die evaluering word verkry aan die hand van twaalf komponente van aanpassing wat in die vraelys verreken word. Die volledige vraelys bestaan uit 260 items en is in 12 subskale saamgevat. Die komponente van aanpassing word in die verskillende subskale verteenwoordig en behels die volgende:

- Selfvertroue (IVV 1) – die mate van selfvertroue wat die puber het, wat afgelei kan word uit die sekerheid wat hy het dat die take wat hy aanpak, suksesvol sal kan uitvoer en tevrede sal wees met die resultate.
- Eiewaarde (IVV 2) – die mate van eiewaarde wat by die puber aanwesig is, wat afgelei kan word uit 1) sy selfaanvaarding, 2) die mate waarin hy voel dat hy sy persoonlike standarde kan bereik en die norme van die samelewing kan nakom, 3) die kongruensie tussen dit wat die puber dink hy is en dit wat hy

dink wat ander van hom verwag en 4) die mate waarin hy meen dat hy goed met maats van sy ouderdomsgroep vergelyk en deur hulle aanvaar word.

- Selfbeheersing (IVV 3) – die mate van selfbeheersing wat by die puber aanwesig is, wat afgelei kan word uit die vermoë wat hy toon om sy emosies en impulse suksesvol te beheer en op 'n sosiaal aanvaarbare wyse te kanaliseer.
- Senuweeagtigheid (IVV 4) – die mate van spanning wat by die puber aanwesig is, soos geopenbaar deur angstige, doellose gedrag, kompulsiewe handeling en obsessiewe gedagtes, wat 'n aanduiding kan gee van senuweeagtigheid en emosionaliteit by die puber.
- Gesondheid (IVV 5) – die puber se houding teenoor sy liggaam en die vermoë om sy liggaam effektief te gebruik, wat afgelei kan word uit sy vermoë om die lewe te kan geniet en om effektief te kan werk.
- Gesinsinvloede (IVV 6) – die effek van gesinsinvloede wat op die puber inwerk, wat afgelei kan word uit die tevredenheid wat die puber teenoor sy ouers (of ander persone wat hom versorg) sowel as die sosio-ekonomiese omstandighede van sy gesin, openbaar.
- Persoonlike vryheid (IVV 7) – die mate van persoonlike vryheid wat die puber geniet, wat afgelei kan word uit die mate waartoe hy voel dat hy nie ingeperk word deur ouer persone wat vir hom belangrik is nie, maar hy vry voel om sy eie unieke vermoëns te realiseer.
- Sosialiteit Algemeen (IVV 8) – die puber se vermoë om aan sosiale groepsverkeer deel te neem, wat afgelei kan word uit 1) die vorming van vriendskapsbande met ander; 2) die belangstelling in aktiwiteite van maats van sy eie ouderdomsgroep; 3) empatie wat hy met ander mense betoon en 4) sy vermoë om met ander mense te kan deel en effektief met hulle te kan kommunikeer.
- Sosiale verhoudings met die teenoorgestelde geslag (IVV 9) – die adolessente seun (meisie) se vermoë om sosiale verhoudings met lede van die teenoorgestelde geslag aan te knoop, wat afgelei kan word uit sy (haar) gereedheid om toenadering tot 'n spesifieke meisie (seun) te soek en toenadering van 'n spesifieke meisie (seun) te aanvaar.
- Sosiale verhoudings met dieselfde geslag (IVV 10) – die adolessente seun (meisie) se vermoë om sosiale verhoudings met lede van dieselfde geslag aan te knoop, wat afgelei kan word uit sy (haar) gereedheid om met 'n spesifieke seun (meisie) vriende te maak en om maats met 'n spesifieke groep seuns (meisies) te maak.
- Morele inslag (IVV 11) – die morele inslag van die adolessent wat afgelei kan word uit 1) die mate van sekerheid wat hy het dat hy volgens die aanvaarde

norme van die samelewing optree, 2) die pogings wat hy aanwend om konflik met die maatskappy te vermy en 3) die skuldgevoel wat hy ervaar indien hy die aanvaarde norme van die samelewing oortree.

- Formele verhoudings (IVV 12) – die vermoë van die adolessent om formele verhoudings te handhaaf wat weerspieël word deur sy gereedheid om 1) doeltreffende en gesonde verhoudings met meerderes in die leersituasie aan te knoop, 2) geluk uit sy verhoudinge met maats en onderwysers in die skoolsituasie te put en 3) persone wat vir hom belangrik is, te vertrou.
- Daar is ook voorsiening gemaak vir 'n gewensheidskaal wat 'n aanduiding gee van die eerlikheid waarmee die vraelys beantwoord is.

6.3.4 Biografiese vraelys

Daar is van 'n biografiese vraelys gebruik gemaak om inligting aangaande die sportsoorte waaraan leerlinge deelneem en of hulle spesiale of professionele afrigting in 'n bepaalde sportsoort of sportsoorte ontvang, te verkry. Dit bevat vrae om inligting aangaande die volgende te verskaf:

- Identifiserende besonderhede.
- Sportsoorte waaraan hulle deelneem.
- Die ontvang van spesiale of professionele afrigting in enige sportsoort al dan nie.
- Indien hulle spesiale of professionele afrigting ontvang, in watter sportsoorte.

Die vraelyste is eerstens deur al die betrokke skole se standerd vyf-leerlinge ingevul, waarna die ondersoekgroep uit die verkreeë besonderhede geïdentifiseer is.

6.3.5 Identifisering van onafhanklike en afhanklike veranderlikes

Omrede gepoog word om die effek van verskillende tipes van sportbeoefening op kinders gedurende die middelkinderjare se sosiale aanpassing te bepaal, sal sosiale aanpassing as die afhanklike veranderlikes beskou word. Deelname aan spansporte en gespesialiseerde deelname aan individuele sportsoorte sal die funksie van onafhanklike veranderlike vervul.

6.4 Navorsingsontwerp

Die hoofdoel van hierdie projek was om 'n vergelyking te tref tussen kinders wat aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem. Omdat geslag asook die skool wat deur die leerling bygewoon word as moontlike steuringsveranderlikes geïdentifiseer is, is dit wenslik om die moontlike effek daarvan te ondersoek alvorens oorgegaan word tot die

toetsing van groepverskille tussen deelnemers aan spansporte en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem. Die prosedure wat in hierdie verband gevolg is, sal later bespreek word.

6.5 Hipotesestelling en ontledingsprosedure

6.5.1 Navorsingshipotese

Die volgende nul- en alternatiewe hipoteses is gestel:

H_0 : Daar is geen beduidende verskille in die vektorgemiddeldes van kinders wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem, ten opsigte van hulle tellings op die subskale van die IVV nie.

H_1 : Daar is wel beduidende verskille in die vektorgemiddeldes van kinders wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem, ten opsigte van hulle tellings op die subskale van die IVV.

6.5.2 Verwerking van die data

By die verwerking van die data sal daar gebruik gemaak word van die Hotelling T^2 – toets vir onafhanklike groepe (Dixon 1975) om aan te toon of daar beduidende verskille tussen deelnemers aan spansporte en dié wat op gespesialiseerde gebied aan individuele sportsoorte deelneem, ten opsigte van hulle aanpassingstellings (routellings) wat met behulp van die IVV verkry is. Indien H_1 aanvaar word, sal hierdie ontleding opgevolg word deur post-hoc t-toetse vir onafhanklike groepe om 'n aanduiding te kry by watter spesifieke komponente beduidende verskille tussen die twee groepe bestaan. Hierdie ontledings sal deur middel van 'n standaard BMDP-rekenaarpakket uitgevoer word.

Aangesien die geslag van die leerling asook die skool wat hy/sy bywoon as steuringsveranderlikes kan figureer, moes hierdie aspek eers ondersoek word alvorens voortgegaan kon word met die ontledings soos in hierdie paragraaf uiteengesit.

6.6 Resultate

6.6.1 Inleiding

Om die effek van die twee steuringsveranderlikes (geslag en skool) asook die interaksie daartussen te ondersoek, is 'n meerveranderlike variansie-ontleding (Manova) uitgevoer. Indien gevind sou word dat geslags- of skoolverskille wel voorkom sal die ondersoekgroep in subgroepe verdeel moet word alvorens die vektorgemiddeldes getoets kan word soos in paragraaf 6.5.2 uiteengesit.

6.6.2 Resultate

Om ondersoek in te stel of geslag en/of die skool wat deur die leerling bygewoon word 'n effek toon op die leerlinge se aanpassingstellings, soos weergegee deur die IVV, is 'n Manova gedoen. Die resultate verskyn in Tabel 6.1.

Tabel 6.1

Manova F – waardes vir die toetsing van hoofeffekte en interaksie

Bron	Aantal subpopulasies	F – waarde*	Grade van vryheid	p > F
Geslag	2	2,99	12;114	0,001**
Skool	4	2,32	36 ; 338	0,001**
Geslag en skool	8	1,40	36 ; 338	0,069

* Benaderde F- waarde tot die Hotelling – Lawley – toetsgrootheid

** $p < 0,001$

Uit Tabel 6.1 is dit duidelik dat die interaksie tussen skool en geslag geen verskille ten opsigte van die leerlinge se aanpassingstellings verklaar wat minstens op die 5 % – peil betekenisvol is nie. Wanneer na die hoofeffekte gekyk word is dit egter duidelik dat geslag sowel as die skool wat die leerling bywoon wel op die 1 % – peil aanpassingsverskille verklaar. Die ontledings is dus verder vir die seuns en dogters asook vir die vier onderskeie skole afsonderlik gedoen en word vervolgens bespreek.

6.6.2.1 Geslag

Die vektorgemiddeldes van die subtoetse van die IVV is bereken en die tellings vir seuns en dogters wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem is vergelyk. Die resultate verskyn in Tabel 6.2.

Tabel 6.2

Hotelling T^2 -toets vir seuns en dogters afsonderlik wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem.

Groepe	Hotelling T^2	Grade van vryheid	F-waarde
Seuns	16,08	12 ; 56	1,12
Dogters	22,23	12 ; 90	1,65

Uit tabel 6.2 blyk dit dat vir beide die seuns- en dogtersgroepe die vektor van gemiddeldes op die IVV nie verskil vir die leerlinge wat aan spansporte en individueel aan gespesialiseerde sport deelneem wat minstens op die 5 %-peil betekenisvol is nie.

Dit beteken dat die nul-hipotese vir beide geslagsgroepe aanvaar kan word, naamlik: daar is geen beduidende verskille in die vektorgemiddeldes van kinders wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem, ten opsigte van hulle tellings op die subskale van die IVV nie.

6.6.2.2 Skole

Weens die feit dat twee van die vier skole 'n geringe aantal leerlinge ($n = 22$; $n = 14$) in die steekproef verteenwoordig en daar gevolglik twyfel oor die aanname van normaliteit bestaan, is die Mann Whitney – toets (Huysamen 1986) in hierdie gevalle gedoen. Ten opsigte van die ander twee skole is die Hotelling T^2 – toets uitgevoer en indien H_1 aanvaar is, is dit opgevolg met post hoc t – toetse vir onafhanklike groepe.

Tabel 6.3

Mann – Withney U-toets vir onderskeidelik skool 1 en skool 2 soos bereken volgens die IVV-tellings vir die leerlinge wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem en dié wat aan spansporte deelneem.

	Skool 1		Skool 2	
	U	p*	U	p*
IVV 1	31,5	0,06	19,5	0,56
IVV 1	31,5	0,06	19,5	0,56
IVV 2	40,0	0,19	17,0	0,36
IVV 3	56,0	0,79	11,0	0,09
IVV 4	51,5	0,57	11,0	0,09
IVV 5	46,0	0,35	19,5	0,56
IVV 6	44,0	0,29	19,5	0,57
IVV 7	55,0	0,74	21,0	0,69
IVV 8	45,5	0,34	19,5	0,56
IVV 9	33,5	0,78	11,5	0,11
IVV 10	59,5	0,97	22,5	0,85
IVV 11	59,0	0,95	16,0	0,29
IVV 12	58,5	0,92	14,0	0,19

* Gekorrigeer vir "ties"

Uit Tabel 6.3 blyk dit dat nie een van die berekende U-waardes beduidend is op minstens die 5 %-peil nie. Gevolglik is dit nie moontlik om 'n onderskeid te tref ten opsigte van die aanpassingsstellings van die leerlinge wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem en dié wat aan spansporte deelneem vir beide die skole nie.

Die vektorgemiddeldes van die subtoetse van die IVV is bereken en die tellings van die leerlinge wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem en wat skool 3 en skool 4 bywoon, is vergelyk. Ten opsigte van hierdie twee skole is die Hotelling T^2 - toets uitgevoer en indien H_1 aanvaar is, sou dit opgevolg word met post hoc t

– toetse vir onafhanklike groepe. Die resultaat van hierdie toetse word in Tabel 6.4 gegee.

Tabel 6.4

Hotelling T^2 – toets vir leerlinge wat skole 3 en 4 bywoon en wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte of op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem.

Groepe	Hotelling T^2	Grade van vryheid	F-waarde
Skool 3	24,81	12 ; 42	1,64
Skool 4	24,33	12 ; 29	1,47

Uit die resultate is dit duidelik dat daar by nie een van die skole enige beduidende verskille, op minstens die 5 %-peil, tussen die aanpassingstellings van leerlinge wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sporte deelneem en dié wat aan spansporte deelneem, bestaan nie.

Daar kan verskillende oorsake wees waarom geen beduidende verskille tussen leerlinge wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem en die wat aan spansporte deelneem nie, verkry is nie. 'n Moontlike oorsaak hiervoor kan gevind word in die feit dat daar slegs 11 kinders uit 'n totale ondergroep van 172¹³², werklik spesialiseer in een spesifieke sportsoort. Die ander leerlinge wat wel gespesialiseerde of professionele afrigting in sekere sportsoorte ontvang, neem ook aan ander sportsoorte deel, wat spansporte insluit. Dus kan uit die samestelling van hierdie steekproef afgelei word dat daar nie baie leerlinge in Afrikaanssprekende laerskole in Bloemfontein is, wat alreeds gedurende die middelkinderjare net in een sportsoort spesialiseer nie. Juis dié feit dat daar min leerlinge is wat in een spesifieke sportsoort spesialiseer, kon 'n besliste invloed op die resultate van hierdie studie uitgeoefen het.

Voordat 'n finale afleiding gemaak kan word omtrent die moontlike verskil in sosiale aanpassing wat daar tussen kinders bestaan wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem, sal verdere navorsing in hierdie verband nodig wees. Dit kan nodig wees om verdere veranderlikes te identifiseer. So kan dit dalk nodig wees om 'n steekproef te trek waarin 'n sekere hoeveelheid deelnemers aan elke sportsoort, waarin kinders kan spesialiseer, verteenwoordig is. So kan die sosiale aanpassing van deelnemers aan elk van hierdie sportsoorte bepaal word en

dan vergelyk word met die sosiale aanpassing van kinders wat aan spansporte deelneem. Verdere veranderlikes wat in berekenig gebring kan word, is byvoorbeeld sosio-ekonomiese status, gesinsamestelling, opvoedingstyle van die ouers, selfkonsep en sosiale selfbeeld.

Hierdie navorsingsprojek was, wat die literatuur- en empiriese studie betref, baie insiggewend en navorser wil die vertrouwe uitspreek dat die navorsingsprojek in sy geheel van hulp kan wees by ander navorsingsprojekte wat gaan volg en meer spesifiek handel oor spesialisasie in sport gedurende die middelkinderjare - is dit tot voordeel of nadeel van meer spesifiek die kind se sosiale ontwikkeling en die breë mensontwikkeling in die algemeen.

Hoofstuk 7

SAMEVATTING

In die eerste hoofstuk is daar gewys op die belangrike funksie wat sport in die totale ontwikkeling van menswees vervul asook die feit dat die middelkinderjare 'n kritieke fase by die ontwikkeling van 'n mens, veral op die gebied van sosialisering, is. Die vraag na die uitwerking van vroeë sportspesialisasie op die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare, het dan tot hierdie projek aanleiding gegee.

Die oorhoofse doelstelling van hierdie navorsingsprojek is om bespreking te wy aan die verwante literatuur in hierdie verband. Die doelstelling met die empiriese gedeelte van hierdie navorsingsprojek is om vas te stel watter uitwerking deelname aan sport, op individuele en gespesialiseerde vlak, op die ontwikkeling van die kind, met besondere verwysing na die sosiale ontwikkeling, kan hê.

In hoofstuk twee is na die aard, asook die verskillende lewensfases en terreine van menslike ontwikkeling gekyk. Wat die aard van menslike ontwikkeling betref, is daar tot die gevolgtrekking gekom dat die bestudering van menslike ontwikkeling meer behels as slegs die beskrywing van die lewensloop van die mens. In die bespreking van die lewensfases en terreine van menslike ontwikkeling, is aandag gegee aan elke lewensfase vanaf die neonatale fase tot die fase van bejaardheid. Die terreine van fisiese, kognitiewe en psigososiale ontwikkeling is telkens bespreek. Hier word opnuut besef hoe belangrik normale ontwikkeling tydens elke ontwikkelingsfase in die lewensloop van die mens vir daaropvolgende ontwikkeling is.

Daar is tot die gevolgtrekking gekom dat die middelkinderjare die fase in die ontwikkeling van die kind is wat gekenmerk word deur relatiewe rustigheid. Dit gun die kind genoeg tyd ter voorbereiding vir die stormagtige jare van adolessensie en is ook die fase waarin 'n stewige fondament vir verdere ontwikkeling tot en met bejaardheid gelê behoort te word.

Die sosiale ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare is vervolgens in hoofstuk drie hanteer. Die kind bereik gedurende hierdie fase skoolgaande ouderdom en sy kontak met ander kinders en volwassenes verbreed aansienlik. Op sosiale gebied vind vinnige ontwikkeling plaas veral op die volgende gebiede, naamlik selfkonsepontwikkeling, die begrip van sosiale orde en sosiale waarneming, die invloed van die gesin, die invloed van die skool, die invloed van die portuurgroep asook die oorgang na adolessensie. Elk van hierdie fasette is in meer besonderhede in die derde hoofstuk bespreek.

Daar word tot die gevolgtrekking gekom dat die kind gedurende hierdie fase eerstens vra wie hy self is en daarna waar hy in die samelewing inpas. Die antwoorde wat hy op hierdie vrae kry, sal in 'n groot mate bepaal hoe goed of hoe swak sy sosiale ontwikkeling oor die res van hierdie fase verloop. Hy beweeg gewoonlik nou na 'n groter mate van altruïsme en begrip vir ander mense, terwyl hy verder begin om sosiaal aanvaarbare houdings en waardes aan te leer.

Die belangrike rol wat ouers, die skool en die portuurgroep op die sosiale ontwikkeling van die kind uitoefen, word ook opnuut besef. Ter afsluiting is die oorgang vanaf die middelkinderjare na adolessensie en die gepaardgaande verandering in sosiale aktiwiteite hanteer, waarna in die vierdie hoofstuk bespreking gewy is aan die tweede belangrike faset van hierdie projek, naamlik sport – die aard en eienskappe daarvan en die daarmee gepaardgaande doelstellings.

In die vierde hoofstuk is daar eerstens aan verskeie definisies van sport aandag gegee. Die uiteenlopende fasette wat deur verskeie skrywers in hul definisies van sport aangeraak word, word verder duidelik wanneer die verskillende eienskappe aan sport toegedig, bespreek word. Eienskappe soos vryheid tot deelname, tyd-ruimtelike beperking, onsekerheid oor die uitslag met die aanvang van die wedstryd, onproduktiwiteit en die regulering van die spel deur reëls, is maar sommige van die eienskappe van sport wat bespreek word.

So is daar ook verskeie betekenisse wat aan sport gekoppel kan word, naamlik die strewe na voortreflikheid, dominerendheid en superioriteit, die definiëring van persoonlike grense, die waag van kanse, uitdrukking, sport as middel tot selfverwesenliking, sport as basis vir 'n kreatiewe lewe, sport as spel, sport as estetiese verskynsel, sport as middel tot etiese opleiding, sport as model vir die presterende samelewing, sport as kompensasiemiddel waarmee aanpassings gemaak kan word vir lewensomstandighede in 'n nywerheidswêreld en sport as 'n sisteem van tekens.

Dit was vervolgens in hoofdstuk vyf nodig om 'n koppeling tussen menslike ontwikkeling en sport te maak en dan veral te kyk na die uitwerking van gespesialiseerde deelname aan sport op menslike ontwikkeling, met die klem op veral die ontwikkeling van die kind gedurende die middelkinderjare. In hierdie vyfde hoofdstuk is gereedheid vir kompeterende deelname eerstens in besonderhede bespreek. Daar is vervolgens aan vroeë sportspesialisasie, die doel met en beginsels van vroeë sportspesialisasie, die implikasies daarvan, die vraag of vroeë sportspesialisasie reg of verkeerd is, wanneer kinders moet begin spesialiseer en wie moet spesialiseer, aandag gegee.

Ter afsluiting van hierdie hoofdstuk is bespreking gewy aan 'n ontwikkelingsperspektief om kinders betrokke by sport te bestudeer. Dit is 'n baie belangrike nuwe rigting wat vir toekomstige navorsing aangedui word. Die feit dat ontwikkelings- en kognitiewe ontwikkelingsaspekte by navorsing van kindergedrag op sportgebied inageneem word, is 'n belangrike faktor wat sodanige navorsing se resultate aansienlik meer betroubaar en bruikbaar kan maak. Dit gaan die navorser ook in staat stel om uiteindelik tot groter begrip van die kind wat hy bestudeer te kom. Riglyne oor hoe sodanige studie uitgevoer behoort te word, word ook kortliks uiteengesit.

In die sesde hoofdstuk is bespreking gevoer oor die metode van ondersoek wat tydens die empiriese gedeelte van hierdie projek gevolg is.

Die volgende nul- en alternatiewe hipoteses is gestel:

Ho : Daar is geen beduidende verskille in die vektorgemiddeldes van kinders wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem, ten opsigte van hulle tellings op die subskale van die IVV nie.

H₁ : Daar is wel beduidende verskille in die vektorgemiddeldes van kinders wat gedurende die middelkinderjare aan spansporte deelneem en dié wat op gespesialiseerde vlak aan individuele sportsoorte deelneem, ten opsigte van hulle tellings op die subskale van die IVV.

Die verskillende fasette onder bespreking was die samestelling van die ondersoekgroep, die veranderlikes en meetinstrumente (IVV), die hipotesestelling en ontledingsprosedure en die bespreking van die navorsingsresultate. Geen

beduidende verskille betreffende die onderoekgroep se gemiddelde aanpassingsellings is vir die twee onderskeie subgroepe (pro en nie-pro) gevind nie waar dit onderskeidelik volgens geslag en die skool wat deur hulle bygewoon is, ontleed is. Moontlike oorsake ter verklaring van die feit dat geen beduidende resultate verkry is nie, is laastens bespreek.

Aangesien verskeie faktore soos onder andere die kind se selfbeeld, sosiale waarneming, gesin van oorsprong, gesin, skool en portuurgroep 'n effek op die kind se sosiale ontwikkeling uitoeven, is tot die gevolgtrekking gekom dat verdere navorsing op hierdie gebied noodsaaklik is alvorens 'n finale uitspraak in verband met die uitwerking van individuele en gespesialiseerde deelname aan sport gedurende die middelkinderjare op die sosiale ontwikkeling van die kind, gelewer kan word.

BRONNELYS

Alexander, T., Roodin, P. & Gorman, B. [1980]. *Developmental psychology*. New York: Van Nostrand.

Brohnstedt, G.W. & Felson, R.B. [1983]. *Explaining the relations among children's actual and perceived performances and self-esteem: A comparison of several causal models*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 43-56.

Botha, H. & Potgieter, G. [1987]. *Atletiek 2000 – 'n Handleiding vir atleet en afrigter*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.

Clarke-Stewart, A. & Koch, J.B. [1983]. *Children – Development through adolescence*. United States of America: John Wiley & Sons, Inc.

Coetzee, N.A.J. [1979]. *Die probleem van talentverlies in die oorskakeling van junior-na seniormededinging in atletiek: 'n Liggaamsopvoedkundige ondersoek*. Verhandelings ter vervulling van die vereistes vir die graad Magister Artium. Pretoria: Universiteit van Pretoria.

Coopersmith, S. [1967]. *The antecedents of self-esteem*. San Francisco: W.H. Freeman & Company Publishers.

Craig, G.J. [1980]. *Human Development*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, Inc.

Cratty, B.J. [1973]. *Psychology in contemporary sport*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Dixon, W.J. [1985]. *BMDP statistical software manual*. Los Angeles: University of California Press.

Erikson, E.H. [1950]. *Childhood and Society*. New York: Norton.

Fein, G.G. [1978]. *Child development*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Gardner, H. [1982]. *Developmental psychology*. Boston: Little, Brown.

Gerber, E.W. [1972]. *Sport and the body*. Philadelphia: Lea and Febiger.

- Gibson, J.T. [1978]. *Growing up: A study of children*. Reading: Addison-Wesley.
- Gill, D.L., Gross, J.B. & Huddleston, S. *Participation motivation in youth sports*. International Journal of Sport Psychology, 14, 1-14.
- Gould, D., Feltz, D. & Weiss, M. [1985]. *Motives for competitive swimming*. International Journal of Sport Psychology, 16, 126-140.
- Grupe, O. [1972]. *The scientific view of sport, perspectives, aspects, issues*. New York: Springer-Verlag.
- Hurlock, E.B. [1970]. *Child growth and development*. United States of America: McGraw-Hill Inc.
- Hurlock, E.B. [1975]. *Developmental Psychology*. V.S.A.: McGraw-Hill.
- Huysamen, G.K. [1986]. *Inferensiële Statistiek en Navorsingsontwerp*. Pretoria, Kaapstad en Johannesburg: Academica.
- Inhelder, B. & Chipman, H. [1976]. *Piaget and his school*. New York, Heidelberg, Berlin: Springer-Verlag.
- Jacobs, L.J. & Vrey, J.D. [1982]. *Selfkonsep, diagnose en terapie*. Pretoria, Kaapstad en Johannesburg: Academica.
- Kaluger, G. & Kaluger, M.F. [1974]. *Human Development – The Span of Life*. Saint Louis: The C.V. Mosby Company.
- Klint, K. & Weiss, M. [1987]. *Perceived competence and motives for participating in youth sports*. Journal of Sport Psychology, 9, 55-65.
- Lawton, J.T. [1982]. *Introduction to child development*. Dubuque, Iowa: Wm. C. Brown Company Publishers.
- Louw, D.A., Gerdes, L.C. & Meyer, [1985]. *Menslike ontwikkeling*. Pretoria: Haum Opvoedkundige Uitgewery.

Magill, R.A., Ash, M.J. & Smoll, F.L. [1982]. *Children in sport*. Champaign: Human Kinetics Publishers, Inc.

McEwan, H.E.K. [1979]. *Sportonderrig in skole. 'n Handleiding vir onderwysers en studente*. Nasou Bpk.

McGuire, R.T. & Cook, D.L. [1983]. *The influence of others and the decision to participate in youth sports*. Journal of Sport Behavior, 6, 9-16.

Miller, D.M. & Russel, K.R.E. [1971]. *Sport: a contemporary view*. Philadelphia: Lea and Febiger.

Opie, I. & Opie, P. [1959]. *The lore and language of the school child*. Oxford: Clarendon.

Papalia, D.E. & Olds, S.W. [1981]. *Human development*. New York: McGraw-Hill.

Parke, R.D. [1969]. *Readings in social development*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.

Perry, D.G. & Bussey, K. [1984]. *Social Development*. Engelwood Cliffs: Prentice-Hall, Inc.

Ripple, R.E., Biehler, R.F. & Jaquish, G.A. [1982]. *Human Development*. Boston: Houghton Mifflin Company.

Rogers, D. [1982]. *Life-span Human Development*. Monterey: Brooks/Cole Publishing Company.

Salkind, N.J. [1981]. *Theories of human development*. New York: Van Nostrand.

Santrock, J.W. [1983]. *Life-span Development*. V.S.A.: Wm. C. Brown Publishers.

Scanlon, T.K., Lewthwaite, R. & Jackson, B.L. [1984]. *Predictors of Performance Outcomes*. Journal of Sport Psychology, 6, 422-429.

- Scanlon, T.K. & Lewthwaite, R. [1985]. *Social psychological aspects of competition for male youth sport participants*. Journal of Sport Psychology, 7, 389-399.
- Schiamberg, L.B. & Smith, K.U. [1982]. *Human development*. New York: Mac-Millan Publishing Co., Inc.
- Seifert, K.L. & Hoffnung, R.J. [1987]. *Child and adolescent development*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Shaffer, D.R. [1988]. *Social and Personality Development*. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.
- Silva, J.M. & Weinberg, R.S. [1984]. *Psychological Foundations of Sport*. Champaign: Human Kinetics Publishers, Inc.
- Smith, P.K. & Cowie, H. [1988]. *Understanding children's development*. Oxford: Basil Blackwell Ltd.
- Snyder, E.E. & Purdy, D.A. [1982]. *Socialization into sport: Parent and child reverse and reciprocal effects*. Research Quarterly for Exercise and Sport, 53 [4], 263-266.
- Stone, L.J. & Church, J. [1979]. *Childhood and adolescence*. New York: Random House.
- Sullivan, H.S. [1953]. *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: W.W. Norton & Co., Inc.
- Thomas, C.E. [1983]. *Sport in a philosophical context*. Philadelphia: Lea & Febiger.
- Van Wyk, D. [1983]. *Die verhouding tussen ouer en kind*. Kaapstad en Pretoria: Human en Rousseau.
- Wankel, L.M. & Kreisel, P.S.J. [1985]. *Factors underlying enjoyment in sport*. Journal of Sport Psychology, 7, 51-64.

Weiss, M.R. [1983]. *A theoretical perspective for studying children in sport*. Journal of Sport Psychology, 5 [2], 216-230.

Weiss, M.R. & Gould, D. [1986]. *Sport for children and youths*. Champaign: Human Kinetics Publishers, Inc.

Zeigler, E.F. [1971]. *Research in History, Philosophy and international aspects of Physical Education and sport*. Illinois: Stipes publishing company.

Verslae:

Erasmus, P.F. [1982]. *Beeldradio as massakommunikasiedium met spesiale verwysing na die moontlike instelling van sodanige diens in Suid-Afrika*. Pretoria: R.G.N.-verslag, Komm.2.

Scholtz, G.J.L. [1982]. *Sportbetrokkenheid en Houdings*. Verslag van die Advieskomitee: Menseverhoudinge in Sport. Pretoria: R.G.N.-verslag, Nr.5.

Bylaag 1
BIOGRAFIESE VRAELYS

1. Naam en van:.....
2. Woonadres:.....
.....
3. Telefoonnommer (woon)
4. Geboortedatum: 19../../..
5. Ouderdom:
6. Huistaal:.....
7. Skool:.....
8. Aan watter sportsoort/sportsoorte neem jy kompetierend deel?
 - 8.1
 - 8.2
 - 8.2
 - 8.4
 - 8.5
9. Ontvang jy spesiale of professionele afrigting in enige van hierdie sportsoort/sportsoorte? (Maak X waar van toepassing.)

Ja

Nee

Indien "Ja", in watter sportsoort/sportsoorte?

- 9.1
- 9.2
- 9.3
- 9.4
- 9.5

N.S. Alle identifiserende besonderhede, sowel as resultate verkry van die gegewe vraelys, word as streng vertroulik hanteer en sal net vir navorsingsdoeleindes gebruik word.